

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
UNIVERSITY OF PIRAEUS

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ, ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ & ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΜΠΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ

Διπλωματική Εργασία

**«Η εμπέδωση της ιδεολογικής επιρροής του Χίτλερ μετά το αποτυχημένο
πραξικόπημα του 1923»**

Μαρία Ευθυμία Ιωάννου

ΜΘ22009

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Κωνσταντίνα Ε. Μπότσιου

Αθήνα, Ιανουάριος 2024

Το έργο που εκπονήθηκε και παρουσιάζεται στην υποβαλλόμενη διπλωματική εργασία είναι αποκλειστικά ατομικό δικό μου. Όποιες πληροφορίες και υλικό που περιέχονται έχουν αντληθεί από άλλες πηγές, έχουν καταλλήλως αναφερθεί στην παρούσα διπλωματική εργασία. Επιπλέον τελώ εν γνώσει ότι σε περίπτωση διαπίστωσης ότι δεν συντρέχουν όσα βεβαιώνονται από μέρους μου, μου αφαιρείται ανά πάσα στιγμή αμέσως ο τίτλος.

Καλλιθέα, 06/03/24

Μαρία Ευθυμία Ιωάννου

Θα ήθελα να ευχαριστήσω την κυρία Μπότσιου για την βοήθεια της και τις διορθώσεις της κατά τη διάρκεια της διπλωματικής εργασίας. Επιπλέον, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους γονείς μου για τη τεράστια βοήθεια που μου πρόσφεραν κατά τη διάρκεια του μεταπτυχιακού.

Περιεχόμενα

Περίληψη	4
Abstract	4
Εισαγωγή	5
Επισκόπηση της σχετικής με το θέμα βιβλιογραφίας	7
Μεθοδολογία	7
Ανάλυση του Θέματος:	
Κεφάλαιο 1^ο : Η περιρρέουσα ατμόσφαιρα μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο	8
Κεφάλαιο 2^ο: Το πραξικόπημα	10
Υποκεφάλαιο 2.1: Η πολιτική και η οικονομική κατάσταση στη Γερμανία	10
Υποκεφάλαιο 2.2: Η ιδεολογική κατάσταση στη Γερμανία	11
Εδάφιο 2.2.1: Οι επικρατούσες ιδεολογίες	12
Εδάφιο 2.2.2.: Η ανομοιογένεια του γερμανικού κράτους («ατελής γερμανικός εθνικισμός»)	13
Υποκεφάλαιο 2.3: Η ανάγκη ύπαρξης ενός ηγέτη στη Γερμανία και η εμφάνιση του Χίτλερ	15
Υποκεφάλαιο 2.4: Ο ρόλος του Hitler στα πολιτικά πράγματα της Γερμανίας και το αποτυχημένο πραξικόπημα της Μπυραρία	17
Κεφάλαιο 3^ο: Η επόμενη μέρα μετά από το αποτυχημένο πραξικόπημα και η συγγραφή του <i>Mein Kampf</i>	20
Υποκεφάλαιο 3.1: Οι σκέψεις του Χίτλερ για τον άνθρωπο	21
Υποκεφάλαιο 3.2: Πρώτη ματιά στο όραμα του Χίτλερ για το μέλλον	23
Κεφάλαιο 4^ο: Οι αριστοκρατικές παρατάξεις και ο Χίτλερ	25
Υποκεφάλαιο 4.1: Η σημασία υποστήριξης του Χίτλερ από τις αριστοκρατικές παρατάξεις	25
Υποκεφάλαιο 4.2: Η στροφή των αριστοκρατικών τάξεων προς το πρόσωπο του Χίτλερ	26
Υποκεφάλαιο 4.3: Η χρηματοδότηση του κόμματος από τις αριστοκρατικές τάξεις	28
Κεφάλαιο 5^ο: Η στρατηγική του ναζιστικού κόμματος για την αποδοχή του Χίτλερ από τα λαϊκά στρώματα	30
Υποκεφάλαιο 5.1: Η ιδεολογική επιρροή στα λαϊκά στρώματα	30
Υποκεφάλαιο 5.2: “<i>Unter uns</i>” Η εδραίωση του εθνικού σοσιαλισμού	32
Υποκεφάλαιο 5.3: Η δημιουργία της εικόνας του Χίτλερ, ως ενός χαρισματικού ηγέτη	32
Υποκεφάλαιο 5.4: Ο «ψευδοθρησκευτισμός» του ηγέτη Χίτλερ	34
Κεφάλαιο 6^ο: Το οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον και η συμβολή τους στην άνοδο του Χίτλερ	38
Υποκεφάλαιο 6.1: Ο ρόλος της οικονομικής κρίσης του '29	38
Υποκεφάλαιο 6.2: Η αποτυχία της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης	40
Υποκεφάλαιο 6.3: Το φαινόμενο του ιδεολογικού πειραματισμού στην Ευρώπη	41
Υποκεφάλαιο 6.4: Ο φόβος της υπόλοιπης Ευρώπης για την «κομμουνιστική απειλή»	43
Κεφάλαιο 7^ο: Οι εκλογές της δεκαετίας του '30	44
Υποκεφάλαιο 7.1 : Οι εκλογές του 1930	44
Υποκεφάλαιο 7.2: Οι κοινοβουλευτικές εκλογές του 1932	45
Υποκεφάλαιο 7.3: Οι εκλογές του 1932	47
Υποκεφάλαιο 7.4: Η κατάκτηση της εξουσίας από το Χίτλερ	48
Κεφάλαιο 8^ο: Η κατάρρευση της γερμανικής δημοκρατίας και η ανάδειξη του Χίτλερ ως Führer της Γερμανίας και η σύνδεσή του με το σήμερα	49
Συμπεράσματα	54
Βιβλιογραφία	56

Περίληψη

Το τοπίο της ευρωπαϊκής ηπείρου μετά το τέλος του Α' Παγκοσμίου Πολέμου είχε αλλάξει ολοκληρωτικά. Το τέλος των αυτοκρατοριών και η δημιουργία της ευρωπαϊκής πραγματικότητας σχεδόν όπως τη γνωρίζουμε σήμερα, βοήθησε στην εδραίωση δύο εκ διαμέτρου αντίθετων ιδεολογιών, που πάλευαν να επιβιώσουν, το ναζισμό και τον κομμουνισμό. Η Γερμανία μετά την ήττα της στο Μεγάλο Πόλεμο, την ανακωχή και τους δυσβάσταχτους για εκείνη όρους, ένιωθε την ανάγκη μίας επανάστασης, η οποία θα οδηγούσε τη Γερμανία σε τιμές και δόξα. Η ανάδειξη μιας ηρωικής προσωπικότητας που θα μπορούσε να βγάλει τη Γερμανία από αυτήν την κατάσταση, ήταν απαραίτητη. Η άνοδος του αυστριακού Χίτλερ βοήθησε να εδραιωθεί ο ναζισμός στη Γερμανία. Η αμφιλεγόμενη προσωπικότητά του διαμορφώθηκε από τα στοιχεία του χαρακτήρα του, αλλά και με τη βοήθεια των τάξεων της ελίτ. Μετά το πραξικόπημα του 1923 και την αποτυχημένη προσπάθειά του για ανατροπή της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης, αποκαλύφθηκαν τόσο στο Χίτλερ όσο και το ναζιστικό κόμμα οι περιορισμοί του κινήματός τους. Λαμβάνοντας υπόψη το παρελθόν, ο Χίτλερ κατάφερε να βρει τον τρόπο να κερδίσει την εξουσία. Η οικονομική κρίση του 1929, παράλληλα με την πολιτική και ιδεολογική κρίση, αλλά και η χρήση του κατευνασμού από τις νικητήριες δυνάμεις του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, του έδωσαν το κατάλληλο έναυσμα για να μπορέσει να ανέβει στην εξουσία. Μετά την ανάληψη της εξουσίας μέσω δημοκρατικών μέσων, ο Χίτλερ, χρησιμοποίησε την εξουσία του προκειμένου να εδραιώσει το ολοκληρωτικό του καθεστώς.

Abstract

The landscape of the European continent changed completely after the First World War. The end of the world meant the end of empires and the creation of Europe as we know it today, and it also meant the struggle for survival of two completely opposing ideologies, Nazism and Communism. After the defeat, the armistice had to be signed and Germany had to fulfil the harsh conditions that the Allied powers had agreed upon. Germany needed a revolution that would bring the country new glory. The appointment of a personality who would help Germany out of this situation. This personality was needed to make the vision a reality. Thanks to the arrival of the Austrian Hitler and because of his personality, National Socialism became very popular in Germany. The personality was created by his team, by his own character and with the help of the elites. After the failed coup d'état of 1923 and the failed attempt to overthrow Weimar democracy, he and the party realised the limits of their own movement. This situation led Hitler to understand the problems and the solutions of how to take power. The economic crisis of 1929, the political and ideological crisis and the appeasement policies of the other major powers helped Hitler to seize power in Germany. After becoming chancellor of Germany by democratic means, he overthrew democracy in order to establish totalitarian power.

Εισαγωγή

Το τέλος του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου άλλαξε τα δεδομένα στην ευρωπαϊκή πραγματικότητα, καθώς συνδέθηκε με το τέλος των τελευταίων αυτοκρατοριών. Το έθνος-κράτος που είχε ήδη εμφανιστεί με τη Γαλλική Επανάσταση, έγινε πλέον το επικρατέστερο μοντέλο εξουσίας. Η δημιουργία των εθνών κρατών με βάση το πιο φύλο είχε την πλειοψηφία σε συγκεκριμένες περιοχές, άφησε αναγκαστικά μία μερίδα των ανθρώπων χωρίς κράτος, αφού αποτελούσαν μειοψηφία σε ένα ήδη διαμορφωμένο κράτος.

Στη διάρκεια του Μεσοπολέμου παρατηρούνται δύο ιδεολογίες, ο ναζισμός και ο κομμουνισμός. Συγκεκριμένα, η εδραίωση των εθνών κρατών συνοδεύτηκε με τη διάδοση του εθνικισμού. Το κίνημα του εθνικισμού είχε ήδη γεννηθεί στους περασμένους αιώνες, όμως παρατηρήθηκε η αύξηση της επιρροής του στις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Στη Γερμανία ο εθνικισμός παράλληλα με το κίνημα *völkisch*, ήταν αρκετά δημοφιλή την περίοδο του Μεσοπολέμου, ειδικότερα με τη βοήθεια του εθνικοσοσιαλιστικού κόμματος. Παράλληλα στο Μεσοπόλεμο παρατηρείται μεγάλη έξαρση του κομμουνισμού. Ο κομμουνισμός που είχε εδραιωθεί στη Ρωσία και φαινόταν ότι είχε αποδώσει καρπούς, «απειλούσε» να εισχωρήσει και στη δυτική Ευρώπη. Το ρωσικό μοντέλο του κομμουνισμού είχε καταφέρει να κάνει το οικονομικό θαύμα μέσα σε λίγα χρόνια, με αποτέλεσμα η ιδεολογία αυτή να γίνει αρκετά δημοφιλής εξαιτίας των οικονομικών προβλημάτων που είχαν λάβει χώρα στη Γερμανία μετά το Μεγάλο Πόλεμο (Berstein, 2001 & Mazower, 2020).

Η πεποίθηση ότι η Γερμανία είχε δεχθεί «πισώπλατη μαχαιριά» (Dolchstoßmesser) ήταν αρκετά διαδεδομένη στη χώρα (Rees, 2016, pp. 62-63). Η ανακωχή και η ήττα της είχαν απογοητεύσει βαθύτατα το γερμανικό λαό. Οι Γερμανοί ζούσαν με την ελπίδα εμφάνισης ενός ηγέτη που θα τους βγάλει από αυτήν την κατάσταση. Στο πρόσωπο του αυστριακού Χίτλερ, οι Γερμανοί βρήκαν την κατάλληλη ηγετική φυσιογνωμία. Ο Χίτλερ με τη ρητορική του δεινότητα και τη βοήθεια προσώπων κλειδιών κατάφερε να γίνει γρήγορα δημοφιλής και να αναρριχηθεί στην εξουσία. Η άνοδός του στην εξουσία είχε βέβαια άμεση σχέση με τις κοινωνικές, ιδεολογικές και πολιτικές καταστάσεις που λάμβαναν χώρα στη Γερμανία. Ειδικότερα, εξαιτίας της απόρριψης από το γερμανικό λαό, της τοποθετημένης μετά τον πόλεμο Δημοκρατίας της Βαϊμάρης. Η απόρριψη αυτή ενισχύθηκε εξαιτίας του οικονομικού κραχ του 1929, του κατευνασμού του ναζισμού από τις ξένες δυνάμεις και επιπροσθέτως από τη γενικότερη απογοήτευση του λαού (Ginneken, 2018).

Επιπλέον, αξίζει να μελετηθεί η συγκεκριμένη περίοδος προκειμένου να δούμε και τα προβλήματα του τώρα. Πως δηλαδή η εποχή εκείνη, που μοιάζει μακρινή, μπορεί να συγκριθεί με τη σημερινή πραγματικότητα. Επιπλέον, πως μπορούμε να αναγνωρίσουμε συγκεκριμένα μοτίβα, προκειμένου να κάνουμε ακριβέστερη ερμηνεία της τωρινής κατάστασης.

Στη παρούσα διπλωματική εργασία γίνεται διεξοδική αναφορά:

Στο πρώτο κεφάλαιο αναφέρονται τα αποτελέσματα του Α' Παγκοσμίου Πόλεμου και η διαμόρφωση του γεωπολιτικού χώρου, έτσι όπως περίπου το γνωρίζουμε σήμερα. Επιπλέον, εξετάζεται η ανακωχή της Γερμανίας, οι δυσβάσταχτοι για εκείνη όρους, αλλά και η κατάκτηση του Ρουρ από τη Γαλλία

Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στην οικονομική, πολιτική και ιδεολογική κατάσταση στη Γερμανία κατά τη διάρκεια του Μεσοπολέμου. Επιπλέον, αναφερόμαστε στην ανάγκη ύπαρξης ενός ήρωα, προκειμένου να βγάλει τη Γερμανία από τη δεινή κατάσταση καθώς και στην άνοδο του Χίτλερ, και το ρόλο του στα πολιτικά πράγματα της Γερμανίας, που οδήγησε τελικά στο αποτυχημένο πραξικόπημα της Μπιραρίας.

Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται εκτενής αναφορά στο σύγγραμμα του Χίτλερ, *Mein Kampf* και συγκεκριμένα αναλύεται το όραμα του Χίτλερ για το μέλλον της Γερμανίας, στο οποίο φαίνονται οι σκέψεις του για τους ανθρώπους αλλά και η κατηγοριοποίηση που κάνει ο ίδιος στο ανθρώπινο είδος.

Στο τέταρτο και το πέμπτο κεφάλαιο εξετάζεται η επίδραση που είχε ο Χίτλερ, στις τάξεις των ελίτ και στις λαϊκές τάξεις. Συγκεκριμένα, σχολιάζεται ο λόγος που οι τάξεις των ελίτ στράφηκαν στο Χίτλερ, αλλά και ο λόγος που ο Χίτλερ είχε την ανάγκη υποστήριξης των παραπάνω, καθώς επίσης και η χρηματοδότησή του από αυτές τις τάξεις. Επιπλέον, αναφερόμαστε στην τεράστια ανάγκη του ναζιστικού κόμματος να γίνει αποδεκτό και από τις λαϊκές παρατάξεις. Η δημιουργία της εικόνας του Χίτλερ που βασιζόταν στον αρχαίο γερμανικό *völkish*, έτσι ώστε να γίνει ένα πρόσωπο ειδωλοποίησης, στο πρόσωπο του οποίου ο λαός θα έβλεπε ένα καλύτερο μέλλον.

Στο έκτο κεφάλαιο υπογραμμίζεται το οικονομικό, κοινωνικό και ιδεολογικό περιβάλλον πριν την άνοδο του Χίτλερ. Συγκεκριμένα, γίνεται αναφορά στην υπό κατάρρευση Δημοκρατία της Βαϊμάρης, καθώς και στην οικονομική κρίση που της έδωσε το τελειωτικό χτύπημα, στην ιδεολογική κατάσταση που είχε διαμορφωθεί εκείνη την περίοδο, στην κομμουνιστική απειλή που υπέβασκε, αλλά και στο ρόλο των ευρωπαϊκών δυνάμεων στην άνοδο του Χίτλερ.

Τέλος, στο έβδομο και όγδοο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στις εκλογές του 1930 και του 1932, στην άνοδο του ναζιστικού κόμματος στην εξουσία, στη μετατροπή της εξουσίας του εθνικοσοσιαλιστικού κόμματος από δημοκρατική σε ολοκληρωτική και στη σύνδεση αυτού του φαινομένου με το σήμερα.

Επισκόπηση Βιβλιογραφίας

Ο στόχος της εργασίας είναι να κάνει μία ανασκόπηση στο παρελθόν, προκειμένου να αναλυθεί πως αυτό το γεγονός μπορεί να συνδεθεί με το σήμερα. Ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος αποτελεί ένα πολύ-αναλυμένο θέμα, με ποικίλη βιβλιογραφία. Ο Χίτλερ είναι μία από τις διασημότερες προσωπικότητες της ιστορίας, που δημιουργεί πολλά ερωτήματα για το λόγο που κατάφερε να αποκτήσει τόσο μεγάλη δύναμη αλλά και τον τρόπο που τη χρησιμοποίησε στην εξουσία. Το ναζιστικό φαινόμενο που τόσο έχει δαιμονοποιηθεί μπορεί να αποτελέσει σημείο μελέτης για το σήμερα. Ο ρόλος του ιδεολογικού περιβάλλοντος στην Ευρώπη, η καταπολέμηση του κομμουνισμού και η αποδοχή του ακραίου δεξιού κόμματος από την Ευρώπη, αλλά και η πολιτική κατευνασμού η οποία χρησιμοποιήθηκε από τις δυνάμεις της Ευρώπης που αποδείχτηκε στο κοντινό μέλλον, μεγάλο πρόβλημα για τις δυνάμεις αυτές. Τέλος, γίνεται προσπάθεια να συνδεθεί το παρελθόν με το παρόν, προκειμένου να μπορέσουμε να αναλύσουμε καλύτερα την τωρινή κατάσταση. Έτσι ώστε η ευρωπαϊκή πραγματικότητα να μπορεί να κατανοηθεί καλύτερα.

Η βιβλιογραφία για το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο είναι τεράστια. Οι περισσότερες βιβλιογραφίες αναλύουν την ιστορική προσωπικότητα του Χίτλερ, την άνοδο του στην εξουσία και το ευρωπαϊκό περιβάλλον πριν το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, ενώ λιγότερη αναφορά γίνεται στους ανθρώπους που ήταν πίσω από τον Χίτλερ αλλά και στην ιδεολογική υπόσταση του ναζιστικού κινήματος. Η εργασία αυτή προσπαθεί να εμβαθύνει περισσότερο στο ρόλο της ιδεολογίας στην άνοδο του Χίτλερ, αλλά και στο τοπίο της Ευρώπης.

Μεθοδολογία

Στη παρούσα εργασία χρησιμοποιήθηκε η ιστορική και η ποιοτική μέθοδος. Η έρευνα ξεκινά με το παρελθόν και καταλήγει σε περιπτωσιολογική μελέτη για το παρόν. Χρησιμοποιώντας την ιστορική μέθοδο γίνεται η ανάλυση της περιόδου μετά το τέλος του Μεγάλου Πολέμου, μέχρι και την άνοδο του ναζιστικού κόμματος στην εξουσία. Επιπλέον μέσω της ποιοτικής μεθόδου γίνεται διερεύνηση των ερωτημάτων του «πως» και του «γιατί» ανέβηκε στην εξουσία ο Χίτλερ, προκειμένου να κατανοηθεί σε βάθος η εδραίωση του ναζιστικού κόμματος. Η ποιοτική μέθοδος, χρησιμοποιήθηκε, επιπλέον για να γίνει η ανάλυση για το σήμερα, μέσω της μεθόδου της περιπτωσιολογικής μελέτης.

Λέξεις κλειδιά: Εθνικοσοσιαλισμός, Γερμανία, Χίτλερ, «Χαρισματικός Ηγέτης», Ναζισμός, Μεσοπόλεμος, Β' Παγκόσμιος Πόλεμος, Δημοκρατία της Βαϊμάρης, *völkisch*.

Κεφάλαιο 1^ο : Η περιρρέουσα ατμόσφαιρα μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο

Το τέλος του πολέμου σήμαινε το τέλος τεσσάρων μεγάλων αυτοκρατοριών, δηλαδή της Γερμανικής Αυτοκρατορίας, της Αυστρο-Ουγγρικής Αυτοκρατορίας, της Τσαρικής Ρωσίας και της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Όλες αυτές οι αυτοκρατορίες ήταν κάτω από αυταρχικές εξουσίες, που η νομιμότητά τους είχε γίνει αποδεκτή, τόσο στη χώρα τους, όσο και στις υπόλοιπες χώρες (Ginneken, 2018, p. 115). Η περίοδος μετά το τέλος του Α' Παγκόσμιου Πολέμου και την κατάρρευση των παλιών ηπειρωτικών αυτοκρατοριών ταυτίστηκε τόσο με την άνοδο της δημοκρατίας όσο και του εθνικισμού. Οι συνθήκες ειρήνης του Παρισιού, επέκτειναν την αρχή της αυτοδιάθεσης στην Ευρώπη, δημιουργώντας ένα πλέγμα από σύνορα και επικράτειες, σύνορα τα οποία παρατηρούνται σε μεγάλο βαθμό μέχρι και σήμερα. Η εδραίωση του εθνικισμού σήμανε αιματοχυσίες, εξωτερικούς και εμφύλιους πολέμους. Η εξάπλωση της ιδέας του έθνους – κράτους στο εθνολογικό μωσαϊκό της ανατολικής Ευρώπης έφερε και την εδραίωση των μειονοτήτων, δυσχεραίνοντας τα πολιτικά προβλήματα. Όμως το καθαρό έθνος-κράτος δεν υπήρχε στην πραγματικότητα εκείνη την περίοδο, αντιθέτως ήταν ένα όραμα που ήθελαν διάφορες ομάδες να υλοποιηθεί. Το κράτος ξεκίνησε να αντλεί την εξουσία του από το «λαό». Ως «λαός» θεωρείτο ένα συγκεκριμένο έθνος, ενώ η ύπαρξη διαφορετικών εθνοτικών ομάδων στο εσωτερικό των συνόρων του, αναγκαστικά γινόταν αισθητή απ' όσους υπερασπίζονταν ότι η αρχή της εθνικής αυτοδιάθεσης, είναι ψόγος, απειλή ή αμφισβήτηση (Mazower, 2020, pp. 54-55). Η προσπάθεια δημιουργίας μιας ηπείρου η οποία θα ήταν προσεκτικά διαχωρισμένη σε εδαφικώς συμπαγή κράτη, τα οποία θα κατοικούσαν από έναν πληθυσμό διαφοροποιημένο από εθνική άποψη και θα ήταν γλωσσικά ομοιογενή, προϋπέθετε το μαζικό εκτοπισμό ή την εξόντωση μειονοτήτων (Hobsbawm, 1994, pp. 187-188).

Ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος τελείωσε στις 11 Νοεμβρίου του 1918, όταν υπογράφηκε η ανακωχή στην Κομπιέν (Compiègne). Η Γερμανία είχε ηττηθεί, η ήττα αυτή ήρθε ως έκπληξη στους Γερμανούς που πίστευαν ότι η νίκη για εκείνους ήταν δεδομένη. Η Γερμανία έχασε τον πόλεμο, επειδή: α) δεν είχε τις φυσικές πηγές που είχε η Γαλλία ή η Βρετανία, αφού το μέγεθός της αυτοκρατορίας της ήταν σαφώς μικρότερο, β) η αποτυχία του Schlieffen Plan εξανάγκασε τη Γερμανία να πολεμήσει συγχρόνως σε δύο διαφορετικά σημεία (two-front war), πράγμα που την εξουθένωσε, και γ) η υποβρύχια επίθεση της Γερμανίας εναντίων των αμερικανικών εμπορικών πλοίων η οποία εξανάγκασε την Αμερική να λάβει μέρος στον πόλεμο με το μέρος των συμμάχων¹.

Με τη συνθήκη των Βερσαλλιών που υπογράφηκε στην Αίθουσα των Κατόπτρων στις 29 Ιουνίου 1919, ρυθμίστηκε η τύχη του κυριότερου εχθρού, δηλαδή της Γερμανίας. Το άρθρο 231 της συνθήκης τόνιζε την αποκλειστική ευθύνη της Γερμανίας και των συμμάχων της για την έναρξη του πολέμου και κατά αυτό τον τρόπο οι νικητές δικαιολογούσαν το λόγο που η Γερμανία δεν είχε προσκληθεί να συμμετάσχει στη

¹ *Why did Germany lose World War I?*. (n.d.). History Crunch. Accessed 21/11/23, Available at: <https://www.historycrunch.com/why-did-germany-lose-world-war-i.html#/1>.

ρύθμιση της τύχης της. Οι Γερμανοί αρνήθηκαν να συμφωνήσουν με την εγκυρότητα της διαδικασίας αυτής αφού, δικαιολογημένα, υπερασπίζονταν ότι δεν θα έπρεπε να τους καταλογιστούν ολοκληρωτικά οι ευθύνες για τη σύρραξη, ενώ πίστευαν ότι είναι θύματα ενός πειθαναγκασμού (Diktat), θεωρούσαν δε τη συνθήκη ως μία «καρχηδόνια ειρήνη» (Berstein & Milza, 1997). Με τη συνθήκη της Βαϊμάρης υποχρεώθηκαν οι κυριότερες πολιτικές δυνάμεις (σοσιαλδημοκράτες, καθολικό κέντρο και μετριοπαθείς αστοί) της Γερμανίας να συνεργαστούν. Το πολίτευμα της Γερμανίας μετατράπηκε σε αβασίλευτη δημοκρατία. Η Συνθήκη αυτή βασίστηκε στα 14 σημεία του Woodrow Wilson, για τη φιλελεύθερη δημοκρατία και τον καπιταλισμό. Όμως το σύμβολο της νέας πραγματικότητας της φιλελεύθερης δημοκρατίας ερχόταν σε αντίθεση με τη Συνθήκη των Βερσαλλιών, στην οποία απαγορευόταν η ένωση της Γερμανίας και της Αυστρίας, ενώ επιπρόσθετα δημιούργησε "προτεκτοράτα" από κάποια έθνη τα οποία ήταν ημι-αποικίες (quasi-colonies) (Griffith, 2022).

Το σοκ της Γερμανίας μετά την ήττα της στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο ήταν μεγάλο. Η Γερμανία βίωσε γελοιοποίηση και εξευτελισμό από τους όρους που της επιβλήθηκαν στη Συνθήκη των Βερσαλλιών. Οι δυτικές δυνάμεις επιθυμούσαν να εφαρμόσουν πολύ αυστηρές πολιτικές στην ηττημένη Γερμανία. Με τη Συνθήκη τέθηκε στη Γερμανία μία νέα κυβέρνηση, «η Δημοκρατία της Βαϊμάρης», επιπλέον ήταν υποχρεωμένη να πληρώσει 33 δις. σε χρυσά μάρκα ως πολεμική αποζημίωση. Παράλληλα έχασε κάποια από τα εδάφη της, ενώ όφειλε να καταθέσει εδαφικές αποζημιώσεις στη Γαλλία και την Πολωνία. Ο γερμανικός στρατός μειώθηκε και στη Γερμανία πλέον απαγορευόταν να έχει να έχει στην κατοχή της υποβρύχια και στρατιωτικά αεροπλάνα. Η αριστερή όχθη του Ρήνου τέθηκε στην κατοχή των συμμαχικών στρατευμάτων². Υποχρεούταν να διεθνοποιήσει τους ποταμούς της, ενώ παράλληλα αμφισβητήθηκε και η τελωνειακή προστασία των ευρεσιτεχνιών της. Η συνθήκη των Βερσαλλιών, τελικά κατέστησε τη Γερμανία ως ένα υποδεέστερο κράτος ενώ η κυριαρχία της περιορίστηκε στο έδαφος της (Berstein & Milza, 1997, p. 280, Berstein, 2001, p. 116, Heiden, 1944, p. 109).

Αξίζει να αναφερθεί ότι πριν το 1918 η μεγαλύτερη ποσότητα μεταλλευμάτων που χρησιμοποιείτο για την παραγωγή ατσαλιού στη Γερμανία προερχόταν από την κατεκτημένη Λωρραίνη. Μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, επειδή η Γερμανία έχασε τη Λωρραίνη, αναγκαστικά εισήγαγε τα περισσότερα από αυτά. Μετά τον πόλεμο ήταν υποχρεωμένη η Γερμανία να αποζημιώνει τη Γαλλία με ποσότητες άνθρακα και ημίκαυστου άνθρακα. Αναγκαστικά δημιουργήθηκε ένας νέος τόπος παραγωγής ατσαλιού, στη περιοχή του Ρουρ³. Το 1923 ήταν μία δύσκολη χρονιά για τη Γερμανία. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ήταν η κρίση που δημιουργήθηκε όταν οι Γάλλοι κατέλαβαν στις 11 Ιανουαρίου 1923 το Ρουρ, μια βιομηχανική επαρχία στη δυτική Γερμανία, εισβάλλοντας στο γερμανικό έδαφος και θέτοντας την περιοχή υπό γαλλική κατοχή. Ο Γάλλος πρωθυπουργός Ρεϋμόν Πουανκαρέ εισέβαλε στο Ρουρ, επειδή οι Γερμανοί δεν είχαν κρατήσει την υποχρέωσή τους να παραδώσουν στη Γαλλία τις συμφωνηθείσες

² *How Did Adolf Hitler Happen?* (2022). The National WWII Museum. Accessed 11/10/23, Available at: <https://www.nationalww2museum.org/war/articles/how-did-adolf-hitler-happen>.

³ *Ruhr | Region, History, & Points of Interest*. (n.d.). Encyclopedia Britannica. Accessed 21/11/23, Available at: <https://www.britannica.com/place/Ruhr>.

ποσότητες άνθρακα και ξυλείας στο πλαίσιο των αποζημιώσεων που οι Γερμανοί όφειλαν, σύμφωνα με τη συνθήκη. Η κυβέρνηση επιπλέον δεν είχε καταφέρει να πληρώσει σε χρυσά μάρκα τις αποζημιώσεις του πολέμου που της είχαν επιβληθεί. Μετά την κατάληψη του Ρουρ από τη Γαλλία και το Βέλγιο, η Δημοκρατία της Βαϊμάρης στην αρχή προσπάθησε να λύσει τα οικονομικά προβλήματα τυπώνοντας περισσότερα χρήματα, με αποτέλεσμα τα χρήματα να χάσουν την αξία τους. Την άνοιξη του 1923, ένα δολάριο κόστιζε 21.000 μάρκα προκειμένου να αγοραστεί, ενώ το φθινόπωρο του ίδιου έτους είχε φτάσει στο αστρονομικό ποσό των 4.2 τρεις (Ginneken, 2018, pp. 122-123). Από την άλλη, οι Γερμανοί εργάτες του Ρουρ δεν συνεργάζονταν με τη γαλλική διοίκηση με αποτέλεσμα να συμβάλλουν στην καταστροφή του γερμανικού νομίσματος. Η διαμάχη μεταξύ Γαλλίας-Γερμανίας έληξε με το Young Plan (Dawes Plan), ενώ η Γαλλία έφυγε από την περιοχή του Ρουρ το 1925 (Goldberg, n.d.).

Κεφάλαιο 2^ο: Το πραξικόπημα

Υποκεφάλαιο 2.1: Η πολιτική και η οικονομική κατάσταση στη Γερμανία

Τα τέσσερα πρώτα χρόνια της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης σηματοδεύτηκαν από οικονομικά προβλήματα εξαιτίας των τραυμάτων του Μεγάλου Πολέμου και του τεράστιου εξευτελισμού που βίωσαν μετά την κατάφορα άδικη γι' αυτούς συνθήκη των Βερσαλλιών. Εξαιτίας αυτής της συνθήκης τόσο τα αριστερά, όσο και τα δεξιά κόμματα προσπάθησαν, να ανατρέψουν τη δημοκρατία αυτή, χωρίς όμως επιτυχία⁴.

Τη δεκαετία του 1920 εμφανίστηκε κρίση στον οικονομικό φιλελευθερισμό. Την ίδια περίοδο η Γερμανία, προκειμένου να αποπληρώσει τις αποζημιώσεις που της είχαν επιβληθεί, δανείστηκε από τις ΗΠΑ. Το 1923 κατέρρευσε το νόμισμα της, εξαιτίας των τεράστιων επιπέδων πληθωρισμού και της εξάρτησής της από ξένα κεφάλαια. Η Γερμανία χρεοκόπησε, ενώ το νόμισμα της κατέρρευσε. Ο πληθωρισμός κινούταν σε ιλιγγιώδεις ρυθμούς. Αυτή την περίοδο οι κερδοσκόποι και οι μαυραγορίτες πλούτιζαν. Οι υλικές συνέπειες της οικονομικής κρίσης για τους απλούς ανθρώπους ήταν καταστροφικές, ενώ υπήρχε και ψυχολογική επίπτωση στους Γερμανούς (Kershaw, 2016, p. 125). Ο υποσιτισμός και οι αρρώστιες εξακολουθούσαν να μεταδίδονται με μεγάλους ρυθμούς. Στα μάτια του λαού η Δημοκρατία της Βαϊμάρης είχε χάσει κάθε είδος αξιοπιστίας (Ginneken, 2018, p. 124).

Στο “*Der Massenwahn*”, ο δημοσιογράφος Siegfried Baschwitz, κατηγόρησε τους συμμάχους για τα δεινά της Γερμανίας, υπογραμμίζοντας τη συμμαχική προπαγάνδα όσον αφορά την ενοχή της Γερμανίας, τις μεγάλες αποζημιώσεις, αλλά και τη μετάδοση της Γερμανο-φοβίας στην Ευρώπη. Για την προπαγάνδα κατά της Γερμανίας κυρίως κατηγορούσε τη Γαλλία, και λιγότερο τη Μεγάλη Βρετανία ή την Αμερική. Ο Baschwitz,

⁴ *Beer Hall Putsch (Munich Putsch)*. (2019). United States Holocaust Memorial Museum. Accessed 11/10/23, Available at: <https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/article/beer-hall-putsch-munich-putsch>.

όπως και άλλοι με την ίδια πεποίθηση είχαν μεγαλύτερο μένος με τον κομμουνισμό, με τη ρωσική επανάσταση και όλες τις προσπάθειες επανάστασης στη Γερμανία, και οπουδήποτε αλλού στην Ευρώπη. Ανέφερε ότι οι σοσιαλδημοκράτες έχουν “*red illusions*”, αφού είναι συνοδοιπόροι με τους κομμουνιστές. Θεωρούσε δε, ότι η Γερμανία είχε λάθος στόχους, αφού ήταν αδύναμη μετά την κατάκτηση του Ρουρ, ενώ πίστευε ότι δεν αντιμετώπιζαν τον αληθινό κίνδυνο που ήταν ο κομμουνισμός (Ginneken, 2018, pp. 129-130).

Στα τέλη του 19^{ου} αιώνα υπήρξε απίστευτη είσοδος των μαζών στο πολιτικό παιχνίδι, με αποτέλεσμα να διαταραχθούν οι παραδοσιακές συνθήκες διεξαγωγής του. Σε αυτό το πρόβλημα δεν έδιναν λύση ούτε τα κλασικά αυταρχικά πολιτεύματα, αλλά ούτε η φιλελεύθερη δημοκρατία. Για το λόγο αυτό εκείνη τη περίοδο μεταξύ του τέλους του 19^{ου} και των αρχών του 20^{ου} αιώνα παρατηρήθηκε η γέννηση πολιτικών κομμάτων νέου τύπου που είχαν ως σκοπό τους το πλαισίωμα αυτών των αναδυομένων μαζών. Οι αλλαγές αυτές, με σημαντικές διαφορές σε κάθε χώρα, έγιναν στο σύνολο του ανεπτυγμένου κόσμου. Κάτω από αυτές τις καταστάσεις δημιουργήθηκαν νέα κόμματα που υπερασπιζόνταν μια νέα οργάνωση της πολιτικής ζωής και είχαν ως σκοπό την αντιπροσώπευση αυτών των μαζών (δηλαδή αγροτών, εργατών μεσαίων τάξεων), την οποία επιδίωκαν να αποκτήσουν, μέσω της άμεσης και όχι μέσω της κοινοβουλευτικής δράσης. Εξαιτίας του πολέμου αυτά τα ρεύματα μετατράπηκαν σε δύο πρωτόγνωρα αυταρχικά μοντέλα, δηλαδή στον κομμουνισμό, που διατηρούσε τις ρίζες του στο λενινισμό, και στο φασισμό, που γεννήθηκε στην Ιταλία, αλλά βρήκε τελικά στη Γερμανία την πλήρη έκφραση του (Berstein, 2001, pp. 111, 113).

Υποκεφάλαιο 2.2: Η ιδεολογική κατάσταση στη Γερμανία

Γύρω στο 18^ο αιώνα άρχισε να αναπτύσσεται η ιδέα της ανεξαρτησίας. Το κίνημα αυτό τοποθέτησε τους ανθρώπους στο κέντρο του έθνους. Οι αρχηγοί των κρατών δεν ήταν οι κύριοι του έθνους, αλλά αντιθέτως οι κυρίαρχοι του κράτους ήταν οι υπήκοοι. Η δύναμη του κράτους δεν εξαρτιόταν μόνο από κάποια βασιλική εξουσία. Η εξουσία του κράτους ήταν στα χέρια των ανθρώπων, και θα μπορούσε να επιτευχθεί μόνο με ενότητα. Ο εθνικισμός εδώ έπαιξε κυρίαρχο ρόλο. Οι άνθρωποι πίστευαν ότι ενώνονται με βάση το αίμα και ότι αγωνίζονται για την απόκτηση της δύναμης και της δόξας. Με βάση αυτές τις πεποιθήσεις ισχυρίζονταν ότι με τη δύναμη, την πίστη και τη θέληση, θα οδηγήσουν τον κόσμο, σε ένα καλύτερο μέλλον (Termaat, n.d., p. 4).

Εδάφιο 2.2.1: Οι επικρατούσες ιδεολογίες.

Οι ιδέες σχετικά με τον κοινωνικό Δαρβινισμό άσκησαν επιρροή στις ιδεολογίες των κομμάτων, και μάλιστα αυτές οι ιδεολογίες χρησιμοποιήθηκαν από τα κόμματα αυτά προκειμένου να ασκήσουν επιρροή και να προσηλυτίσουν το λαό. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι ο Δαρβίνος δεν ήταν ο εμπνευστής της εξελικτικής θεωρίας. Η εξελικτική θεωρία είχε διατυπωθεί ήδη από το 17^ο αιώνα (Richards, 1992, p. 5) από εμβρυολόγους. Αυτοί που είχαν αναφερθεί στην εξελικτική θεωρία, μιλούσαν για την πρόοδο που ήδη είχε εισάγει το κίνημα του διαφωτισμού, βάσει των νέων στοιχείων που ανακαλύπτονταν χάρη στην αποικιοκρατία και στις γεωλογικές και παλαιοντολογικές ανασκαφές, τα οποία διέφεραν από εκείνα που υποστηρίζονταν από τη Βίβλο (Browler, 1989, p. 90). Ο Δαρβίνος στην «Καταγωγή των ειδών» (1859), χρησιμοποίησε τις λέξεις ανάπτυξη (development), μετασχηματισμός (transmutation) και μετατροπή (transformation) (Richards, 1992, pp. 167-168). Σύμφωνα με το Δαρβίνο, η εξέλιξη των ειδών δεν μπορεί να θεωρηθεί γραμμική αντ' αυτού έχει δένδροειδή μορφή στην οποία παρατηρούνται πολλές διακλαδώσεις. Σ' αυτό το δέντρο που θεωρήθηκε το «δένδρο της ζωής» κάποια είδη εξαφανίζονται, άλλα μετασχηματίζονται, ενώ άλλα διαχωρίζονται δημιουργώντας νέα είδη, τα οποία έχουν έναν κοινό πρόγονο. Η φύση, κατά το Δαρβίνο, «προτιμά» τα είδη ή τα άτομα που μπορούν να προσαρμόζονται και να επιβιώνουν εύκολα στο περιβάλλον τους (Waters, 2003, p. 123). Οι ιδέες αυτές έγιναν αρκετά διάσημες στην ευρωπαϊκή ήπειρο, με πολλούς λόγιους της εποχής να βασίζουν τις θεωρίες τους πάνω σ' αυτό το σκεπτικό.

Ο γεωγράφος Friedrich Ratzel (1844-1904) στο έργο του «Πολιτική Γεωγραφία», εμπνευσμένος από το Δαρβίνο και τους προκάτοχούς του ανέφερε ότι προκειμένου να υπάρξει ευημερία και προκειμένου να επιβιώσει το ανθρώπινο είδος θα πρέπει να υπάρχει επέκταση στο χώρο (Lebensraum), ειδάλλως θα επέλθει η παρακμή. Ο οργανισμός προκειμένου να επιβιώσει χρειάζεται χώρο, ο οποίος θα του επιτρέψει τόσο να εξελιχθεί, όσο και να αναπτυχθεί. Για να γίνει δε αυτό το όραμα πραγματικότητα το κράτος οφείλει να επεκτείνει συνεχώς το χώρο του προκειμένου να διασφαλιστεί η επιβίωσή του (Bassin, 1987, p. 483). Η Γερμανία πριν τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο βρισκόταν σε αλματώδη βιομηχανική ανάπτυξη, που είχε καταφέρει λίγα χρόνια μετά την ένωση της στην εποχή του Μπίσμαρκ. Μετά το πέρας του πολέμου όμως αυτό άλλαξε, καθώς οι σκληρές ποινές που επιβλήθηκαν στη Γερμανία σε συνδυασμό με τη μείωση του χώρου της ήταν αντίθετες με τη θεωρία του Ratzel. Έχασε τις αποικίες της και τα εδάφη της τόσο στα ανατολικά όσο και στα δυτικά της. Την ίδια στιγμή ένα μεγάλο κομμάτι του γερμανικού πληθυσμού βρισκόταν εκτός των συνόρων της. Σ' αυτό το κλίμα αποδείχτηκε αρκετά εύκολο να εδραιωθεί η εθνικοσοσιαλιστική ιδέα που θα εξασφάλιζε στη Γερμανία την επέκταση και την ασφάλεια. Οι εθνικοσοσιαλιστές εκμεταλλεύτηκαν αυτές τις γεωγραφικές απόψεις προκειμένου να πραγματοποιήσουν την επιθετική επέκταση των συνόρων της Γερμανίας (Bassin, 1987, p. 484, Braden, & Shelley, 2006, pp. 35-36).

Κατά τη διάρκεια του Μεσοπολέμου ο σουηδός Rudolf Kjellen (1864-1922) με τις ντετερμινιστικές του ιδέες άσκησε μεγάλη επιρροή. Ανησυχούσε για κάποιον ενδεχόμενο

πόλεμο και ιδιαίτερα για τις συνέπειες ενδεχόμενου πολέμου στη Σουηδία. Υποστήριξε τη δημιουργία ενός μεγάλου κράτους, μιας μεγάλης Γερμανίας. Αυτό το μεγάλο κράτος θεωρούσε ότι θα μπορούσε να λειτουργήσει ως προστάτιδα των μικρότερων κρατών. Προκειμένου η Γερμανία να αναπτυχθεί σωστά θα έπρεπε να έχει κάτω από τον έλεγχό της πέρα από την κεντρική Ευρώπη, τη νοτιοανατολική Ευρώπη, την Εγγύς Ανατολή και την Αφρική. Ο Kjellen έχοντας εμπνευστεί από τον Ratzel θεωρούσε ότι η γεωπολιτική έχει τέσσερις σημαντικές θέσεις: α) Το Ράιχ (κράτος) το οποίο έχει ανάγκη ζωτικού χώρου (Lebensraum), β) το λαό (volk), γ) την οικονομική ανεξαρτησία και δ) την κοινωνία (Gesellschaft) που θεωρείτο η οργάνωση της κοινωνικής διάστασης του έθνους (Parker, 2002, pp. 17-19, Ηρακλείδης, 2015, pp. 5-6).

Ο γεωγράφος και διπλωμάτης Karl Haushofer (1869-1946) ο οποίος είχε μελετήσει τα έργα του Ratzel και του Kjollén ανέφερε ότι ένα κράτος μπορεί να θεωρηθεί σαν ένας ζωντανός οργανισμός και ότι η ισχύς του εξαρτάται από την επέκταση του ζωτικού του χώρου. Τα σύνορα άρα άμεσα εξαρτώνται από την ισχύ. Κατ' αυτόν η Γερμανία όφειλε να επεκτείνει τα σύνορα της στη νοτιοανατολική Ευρώπη και την Ανατολική Ευρώπη προκειμένου να επιβιώσει. Τα μικρά κράτη δεν θα μπορέσουν να επιβιώσουν και να αντισταθούν στα πιο ισχυρά. Επιπλέον, είχε επηρεαστεί, από τις απόψεις του Mackinder (1861-1947) και γι' αυτό θεωρούσε ότι η Γερμανία, οι ΗΠΑ και η Ιαπωνία είναι οι ηπειρωτικού μεγέθους δυνάμεις και είναι εκείνες που τελικά θα επιβιώσουν (Bassin, 1987, Branden & Fred, 2006, Parker, 2002, Ηρακλείδης 2015). Ο Karl Haushofer άσκησε μεγάλη επιρροή στο ναζιστικό κόμμα, αφού είχε μαθητή στις αρχές του 1920 τον Ρούντολφ Ες. Ο Ες ήταν μέλος του ναζιστικού κόμματος και είχε βοηθήσει το Χίτλερ (1889-1945) να γράψει το *Mein Kampf*. (Knutsen, 2014, p. 847).

Εδάφιο 2.2.2.: Η ανομοιογένεια του γερμανικού κράτους («ατελής γερμανικός εθνικισμός»)

Υπάρχει μία άμεση σχέση μεταξύ του κινήματος του ρομαντισμού και του συντηρητισμού, το ένα δηλαδή εξαρτάται από το άλλο. Ο ρομαντισμός ήταν απάντηση στον ίδιο το Διαφωτισμό. Έδινε έμφαση στον αυθορμητισμό και τα συναισθήματα, αντίθετα με το διαφωτισμό που χρησιμοποιούσε τη λογική. Οι ρομαντικοί ήταν σκεπτικοί με τη δημοκρατία, και την κυβέρνηση που είχε προταθεί από τη γαλλική επανάσταση. Όλη η φαντασία και ο οραματισμός των ρομαντικών στις αρχές του 20^{ου} αιώνα είχε μετατραπεί σε εθνικισμό και σε κρατισμό, με αποτέλεσμα ο ρομαντισμός να γίνει η πιο κοντινή καλλιτεχνική προσέγγιση στο ναζιστικό κίνημα. Ό, τι αντιπροσώπευε το ρομαντισμό, όπως η λατρεία για την αγροτική ζωή και την ύπαιθρο, ήταν στοιχεία που συμεριζόταν το ναζιστικό κίνημα. Το γερμανικό κίνημα του παραλογισμού (irrationalism), στο οποίο είχαν συμμετάσχει όλοι οι σπουδαίοι στοχαστές της εποχής και είχε συνδεθεί με το εθνικοσοσιαλιστικό κίνημα, είχε προκύψει από το ρομαντισμό. Επιπλέον η ρομαντική οπτική συνδέθηκε με τον κοινωνικό δαρβινισμό δηλαδή με την ανάγκη για επιβίωση, καθώς και με τις μπερεαλιστικές ιδέες, στις οποίες περιλαμβανόταν το *Lebensraum* προκειμένου να

δημιουργηθεί μία ελίτ μέσω του εξοστρακισμού των Εβραίων, που θεωρούνταν κατώτερο φύλο από το γερμανικό. (Karasoy, 2020).

Ιστορικοί που έχουν μελετήσει την ιδεολογική «συζήτηση» μεταξύ “Γερμανών” και “Ναζί” βρήκαν την ύπαρξη κοινών πολιτισμικών και πολιτικών στοιχείων ήδη από τον 19^ο αιώνα. Επαγγελματικές ομάδες, και ιδιαίτερα από το χώρο της βιοϊατρικής νομιμοποίησαν την ιδέα των φυλετικών αρχών. Η μεγάλη συμμετοχή τμημάτων της γερμανικής κοινωνίας στα ναζιστικά σχέδια βοήθησε στη σχεδίαση μιας σειράς σχέσεων συννεοχής. Αξίζει να σημειωθεί ότι και οι Ναζί διαδραμάτισαν το δικό τους ρόλο στον πολιτικό μετασχηματισμό και τη μεταστροφή της λαϊκής πίστης. Κατάφεραν να επαναπροσδιορίσουν τον κόσμο, αντιστρέφοντας την θεωρία του Καρλ Μαρξ που ανέφερε ότι το «Είναι» (Sein) ασκεί επιρροή στη «Συνείδηση», οι Ναζί θεωρούσαν ότι η «Συνείδηση» καθορίζει το «Είναι» Ο εθνικοσοσιαλισμός έδωσε πολλές επιλογές στους πολίτες περί του τρόπου συμμετοχής τους στο ναζιστικό κίνημα και στη νέα τάξη πραγμάτων. Οι Γερμανοί επέλεξαν το ναζιστικό κόμμα είτε από φόβο είτε από καιροσκοπισμό, είτε από καριερισμό. Βέβαια οι Ναζί άσκησαν πίεση στους πολίτες να υιοθετήσουν τις ιδεολογίες τους και να ακολουθήσουν την άποψη περί «φυλετικού συντρόφου» (Fritzsche, 2008, pp. 16-17).

Αξίζει να αναφερθεί ότι επειδή το γερμανικό κράτος ήταν αρκετά νέο δεν υπήρχε η κατάλληλη ενότητα που θα έπρεπε να έχει ένα κράτος, με αποτέλεσμα να δημιουργείται ανομοιογένεια στον πληθυσμό. Το ναζιστικό κόμμα προσπάθησε να μεταδώσει το μήνυμα του “*unter uns*”, τη σημασία του μεταξύ μας, τη σημασία της ενότητας. Οι Γερμανοί εθνικιστές, χρησιμοποίησαν στοιχεία όπως το αίμα, ή την καταγωγή προκειμένου να αποδείξουν στο λαό τη σημασία της κοινότητας και να μεταδώσουν την ενότητα. Προκειμένου να γίνει πιο εύκολη η μετάδοση και η αύξηση της αίσθησης της ενότητας, απαραίτητη ήταν η ύπαρξη ενός κοινού εχθρού. Είμαστε «εμείς» και οι υπόλοιποι οι «άλλοι». Χρησιμοποιώντας τις ιδεολογίες, τη βιολογία και άλλα στοιχεία κατάφεραν να πείσουν το γερμανικό λαό, να ακολουθήσει το ιδεολογικό τους όραμα. Ωστόσο είναι σημαντικό να τονίσουμε ότι η Γερμανία είχε συνηθίσει την αυταρχική εξουσία, αφού αυτή ήταν εκείνη που ήταν η συνήθης εξουσία πριν τη διάλυση των αυτοκρατοριών. Αυτό που αναζητούσε η Γερμανία ήταν η προσέγγιση στα πρότερα αυταρχικά καθεστώτα, αφού με αυτά ένιωθε ασφάλεια, σε σύγκριση με τη δημοκρατία που της είχε επιβληθεί από τις νικητήριες δυνάμεις.

Ο ναζισμός κατά κάποιες θεωρίες ήταν μία παρασιτική απόφυση των αρνητικών δυνάμεων που εμφανίστηκαν στο προσκήνιο στη Γαλλική Επανάσταση ενώ ήταν παρών στην υγιή και στη θετική εξέλιξη του γερμανικού κράτους (Kershaw, 2015, p. 25). Το 19^ο αιώνα είχε ήδη ξεκινήσει ο εθνικισμός, ο οποίος διάβρωνε τα παλιά δυναστικά και θρησκευτικά αισθήματα, που συνδέονταν με τη νομιμοφροσύνη προς τις αυτοκρατορίες (Mazower, 2020, p. 57). Το πρόβλημα που τέθηκε στη Γερμανία μετά τον Μεγάλο Πόλεμο είχε άμεση σχέση με το φόβο αμφισβήτησης της εθνικής, οικονομικής και κοινωνικής επιτυχίας της χώρας. Οι κρίσεις που δημιουργήθηκαν μεταξύ του 1918 και του 1923 και μετά το 1931, τροφοδότησαν το φόβο της παρακμής της χώρας που θεωρείτο η πιο εξελιγμένη ευρωπαϊκή χώρα και εξαιτίας αυτής της αντίληψης γεννήθηκε ο ναζισμός μια

νέα δύναμη που βασίζεται στις μάζες. Οι Ναζιστές υποσχέθηκαν στους Γερμανούς την εθνική ανόρθωση μέσα από τη δημιουργία ενός ολοκληρωτικού κράτους βάσει της φυλής, στηριζόμενοι σε απλοϊκές θεωρίες που αποτελούσαν αναπόσπαστο κομμάτι της γερμανικής παράδοσης (Berstein, 2001, p. 130). Για τη ναζιστική Γερμανία καθώς και τη φασιστική Ιταλία, η δημιουργία αυτοκρατορίας ήταν σημαντική προκειμένου να γίνουν μεγάλες δυνάμεις αλλά και για την επιβίωσή τους ως δυναμικά έθνη. Η αυτοκρατορία ταυτιζόταν με τη γη, και η γη ήταν ο χώρος εγκατάστασης, που συνδέθηκε με την τροφή, τους υγιείς αποίκους και τις πρώτες ύλες. Η οικοδόμηση φασιστικών αυτοκρατοριών ήταν το υπέρτατο σημείο της ευρωπαϊκής ιμπεριαλιστικής επέκτασης, που είχε ξεκινήσει στη δεκαετία του 1870. Ο Μπενίτο Μουσολίνι και ο Χίτλερ πίστευαν στις γεωπολιτικές αρχές του ιμπεριαλισμού του 19ου αιώνα, αφαιρώντας όμως το φιλελευθερισμό από τον εν λόγω ιμπεριαλισμό (Mazower, 2020, p. 81).

Υποκεφάλαιο 2.3: Η ανάγκη ύπαρξης ενός ηγέτη στη Γερμανία και η εμφάνιση του Χίτλερ

Ο Arthur Moeller van den Bruck, είχε αναφέρει το 1923 για το Τρίτο Ράιχ πριν την εμφάνισή του. Συγκεκριμένα, θεωρούσε ότι το Τρίτο Ράιχ ήταν όνειρο, και ότι για να γίνει πραγματικότητα, θα απαιτούταν εθνικιστική επανάσταση. Τα πολιτικά κόμματα που είχαν διχάσει τη Γερμανία θα έπρεπε να καταστραφούν. Όταν το Τρίτο Ράιχ εμφανιστεί θα έχει όλα τα πολιτικά και κοινωνικά πρότυπα σε ένα. Θα μπορέσει να ανοικοδομήσει τη Γερμανία, οδηγώντας τη στη δόξα, υποστηρίζοντας ότι αυτό το Ράιχ θα είναι το τελευταίο Ράιχ (Evans, 2005, p. 165).

Πριν από τον πόλεμο, ένα δημοφιλές κίνημα της νεολαίας, το Wandervogel οραματιζόταν να εμφανιστεί ένας ηρωικός ηγέτης που θα «έσωζε» τη Γερμανία από τη ραγδαία εκβιομηχάνιση και θα την οδηγούσε πίσω στη φύση. Το παραπάνω κίνημα ήταν εμπνευσμένο από τον Φρίντριχ Νίτσε, τις ιδέες του οποίου τις είχε εκμεταλλευτεί για την προπαγάνδα του, παρότι ο Νίτσε είχε απορρίψει κάθε είδος εθνικισμού. Πολλά μέλη του Wandervogel έγιναν αργότερα μέλη του ναζιστικού κόμματος (Rees, 2016, p. 48).

Ο Houston Stewart Chamberlain, αγγλο-γερμανός φιλόσοφος, προπαγάνδιζε σχετικά με τη «γνήσια συνοχή» των Γερμανών, που θα μπορούσε να γίνει πραγματικότητα μόνο μέσα σε ένα «καθαρό φυλετικά» έθνος, το οποίο θα καθοδηγείται από έναν «ήρωα» που θα ζει για έναν «ανιδιοτελή» σκοπό. Ήταν πρωτοπόρος της «άριας κοσμοθεώρησης». Συγκεκριμένα ανέφερε ότι ο Χίτλερ ήταν ο ιδανικός άνδρας για την αφύπνιση της Γερμανίας και θεωρείτο κατάλληλος προκειμένου να ορθώσει από την αρχή το ανάστημα της κατεστραμμένης οικονομικά και πολιτικά χώρας. Υπογράμμισε δε ότι ο Χίτλερ είναι εκείνος ο οποίος θα κατέστρεφε τον κοινοβουλευτισμό και τα υπόλοιπα κόμματα, χάρη στη δύναμη της φιλοπατρίας που τον διακατέχει, την τόλμη του, την «ψυχική ατμόσφαιρα» και την ανώτερη δύναμη. Ο H. S. Chamberlain στα «Θεμέλια του ΙΘ' αιώνα», ανέλυε την πνευματική και ηθική ιστορία της Ευρώπης ως μάχη μεταξύ Γερμανών και μη, προειδοποιούσε για το επικείμενο «φυλετικό χάος» στην Ευρώπη, το

οποίο θα γινόταν από την «αφύσικη έκλυση των ηθών» και θα οδηγήσει στον «εκφυλισμό» (Görtemaker, 2021, p. 84-86, 101).

Ο Μαξ Βέμπερ ανέφερε ότι ο «ατομικός ηρωισμός» είναι μία από τις πιο σημαντικές ενδείξεις για την ύπαρξη «αυθεντικού χαρίσματος». Ο Χίτλερ βάσει της λογικής του Βέμπερ ισχυριζόταν ότι η άνοδός του στην ηγεσία του Ναζιστικού Κόμματος ήταν ιδανική εξαιτίας του «ηρωικού» του παρελθόντος. Μετά το τέλος του Α΄ Παγκόσμιου πολέμου στη Γερμανία υπήρχαν πολλοί που επιθυμούσαν να αναδυθεί ένας ήρωας δηλαδή ένας «ισχυρός άνδρας», όπως ανέφερε ο ναζιστής Εμίλ Κλάιν. που θα μπορούσε να οδηγήσει τη χώρα τους σε πιο φωτεινό κόσμο. Με σταθερά βήματα, μεταξύ 1919 και 1923, ο Αδόλφος Χίτλερ έγινε ο ηρωικός ηγέτης που αποζητούσαν οι Γερμανοί, με βάση την παράδοση η οποία είχε ήδη καλλιεργηθεί από το 19^ο αιώνα για τη δημιουργία του σύγχρονου γερμανικού κράτους (Rees, 2016, p. 47). Για το ναζιστικό κόμμα ωστόσο στις αρχές της δεκαετίας του 1920 υπήρχαν οι κατάλληλες αποδείξεις για το πόσο θα επηρέαζε μια ολόκληρη χώρα, ένας ηρωικός άνθρωπος. Συγκεκριμένα στην Ιταλία είχε ήδη εμφανιστεί ο Μουσολίνι, που – όπως και ο Χίτλερ μετέπειτα – είχε εφαρμόσει βίαιη και ακραία εθνικιστική πολιτική και το 1919 είχε ιδρύσει το φασιστικό κόμμα προκειμένου να πολεμήσει τη δημοφιλή των σοσιαλιστών κομμουνιστών. Ο Μουσολίνι ήταν για το Χίτλερ το πιο σημαντικό παράδειγμα «ηρωικού» ηγέτη, ο οποίος αγωνιζόταν προκειμένου να βγει από την αφάνεια (Rees, 2016, p. 50). Το κίνημα του Μπενίτο Μουσολίνι, “*Πορεία στην Ρώμη*”, τον έφερε στην εξουσία της Ιταλίας τον Οκτώβριο του 1922. Ο Χίτλερ προσπάθησε να πάρει την εξουσία με ένα κίνημα σαν και εκείνο του Μουσολίνι, το αντίστοιχο “*Πορεία στο Βερολίνο*”⁵ (Weber, 2010, p. 252)

Παράλληλα ο Χίτλερ ποτέ δεν αποδέχτηκε το γεγονός ότι η Γερμανία είχε υπογράψει ανακωχή, χαρακτηριστικά αποκαλούσε τα πρόσωπα που υπέγραψαν την εν λόγω ανακωχή, ως «Εγκληματίες του Νοέμβρη» (Kershaw, 2005, p. 128). Το εθνικοσοσιαλιστικό κίνημα ήταν απόρροια της γερμανικής σκέψης *völkisch*. Η πιο σημαντική πλευρά της *völkisch* σκεπτικής ήταν η εμφάνιση του συνδυασμού της γερμανικής κουλτούρας και της ρομαντικής οπτικής. Αυτοί που υποστήριζαν αυτό το κίνημα αδημονούσαν για την επιστροφή στις παραδόσεις ενός μυθικού γερμανικού μεσαιωνικού παρελθόντος. Ο Χίτλερ (εμπνευσμένος από το παράδειγμα της Αρχαίας Ελλάδας) ήταν εμμονικός με το συγκεκριμένο όραμα, το οποίο θα αποτελούσε τη βάση για το Ράιχ. Κάποιοι κορυφαίοι του ναζιστικού κόμματος, όπως ο Άλφρεντ Ρόζενμπεργκ και ο Χάινριχ Χίμλερ προωθούσαν το κίνημα *völkisch*, Οι συγγραφείς *völkisch* πίστευαν ότι η εικόνα των αρχαίων Γερμανών θα μπορούσε να βοηθήσει στην πραγματοποίηση του εθνικιστικού οράματός τους. Το παρελθόν της Γερμανίας μπορούσε να παρέχει τις κατάλληλες υποδείξεις ώστε να δικαιολογηθούν οι νέοι ιμπεριαλιστικοί της στόχοι. (Stanley, 2018, pp. 29-30).

Ο Χίτλερ εξέθεσε το πρόγραμμά του των είκοσι πέντε σημείων που σύνταξε το 1919 για το Ναζιστικό Κόμμα. Οι ιδέες του είχαν βασιστεί στο δαρβινισμό και στις φυλετικές θεωρίες, αντιλαμβανόμενος τον κόσμο σα μια ζούγκλα στην οποία οι πιο ικανοί

⁵ *The Nazi rise to power*. (n.d.). The Holocaust Explained. Accessed 8/11/23, Available at: <https://www.theholocaustexplained.org/the-nazi-rise-to-power/the-nazi-rise-to-power/>.

είναι εκείνοι που μπορούν να επιβιώσουν και στην οποία πρέπει να υπερισχύσει «η αριστοκρατική αρχή της φύσης» (Berstein, 2001, p. 130). Παράλληλα, ο Χίτλερ θεωρείτο ως η προσωποποίηση του έθνους, η ενότητα του έθνους, ο αρχιτέκτονας της οικονομικής ανάπτυξης και ο εδραιωτής της δημοφιλούς δικαιοσύνης. Ο Μύθος του Χίτλερ ήταν, δηλαδή, εκείνος που τον βοήθησε τελικά να ανέλθει και να παγιωθεί στην εξουσία (Kershaw, 2001, p. 198). Ο Χίτλερ ήταν ο εμπνευστής και ο οργανωτής του ναζιστικού κόμματος. Μέχρι το 1921 το κόμμα αυτό είχε τη δική του εφημερίδα, τη δική του σημαία και το δικό του ιδιωτικό στρατό SA (Sturmabteilung=storm troopers). Ο στρατός αυτός αποτελείτο κυρίως από άνεργους πρώην απογοητευμένους βετεράνους του γερμανικού στρατού από τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Μέχρι το 1923, τα SA αποτελούντο από 15,000 άνδρες και είχαν την πρόσβαση σε κρυφά μαγαζιά πώλησης όπλων⁶.

Υποκεφάλαιο 2.4: Ο ρόλος του Χίτλερ στα πολιτικά πράγματα της Γερμανίας και το αποτυχημένο πραξικόπημα της Μπυραρία

Η πολιτική, οικονομική και ιδεολογική κατάσταση το φθινόπωρο του 1923 έδωσε την κατάλληλη ευκαιρία στο Χίτλερ και το κόμμα του. Εκείνη η περίοδος χαρακτηρίστηκε από υπερπληθωρισμό, ταραχές λόγω του λιμού, βίαιες εξεγέρσεις των κομμουνιστών πολιτοφυλακών στη Σαξονία, στη Θουριγγία και στο Μόναχο, ενώ στη κυβέρνηση ήταν ξανά πρωθυπουργός ο Gustav Ritter von Kahr (Görtemaker, 2021, p. 89). Η γρήγορη άνοδος του κόμματος από στα τέλη του 1922, και στις αρχές του 1923, είχε μετατρέψει το κόμμα σε μια πολιτική δύναμη στο Μόναχο. Η στενή του σχέση με «πατριωτικούς συνδέσμους» αλλά και οι ευρύτερες κοινωνικές του επαφές, εξαπλώνονταν, δείχνοντας, ότι στο Εθνικοσοσιαλιστικό Γερμανικό Εργατικό Κόμμα συνέρρεαν με μεγαλύτερη ευκολία οι οικονομικοί πόροι από ότι στα περασμένα χρόνια. Η οικονομική κατάσταση του κόμματος είχε άμεση σχέση με τις συνδρομές, τις εγγραφές και τους εράνους που γίνονταν κατά τη διάρκεια των συγκεντρώσεων. Όσο περισσότεροι βρίσκονταν στις συγκεντρώσεις, τόσο περισσότεροι γίνονταν μέλη του κόμματος και τόσο περισσότερο χρήμα συνέρρεε στα ταμεία του, επιτρέποντας έτσι τη δημιουργία περισσότερων συγκεντρώσεων. Κατά αυτόν τον τρόπο η προπαγάνδα χρηματοδοτούσε την προπαγάνδα (Kershaw, 2016, p. 117).

Ο Χίτλερ διέκρινε ότι θα μπορούσε να εκμεταλλευτεί τη γαλλική κατοχή του Ρουρ, γι' αυτό συνέχισε με βρόμικη προπαγάνδα. Την ίδια μέρα με τη γαλλική προέλαση στην περιοχή του Ρουρ έβγαλε λόγο σε ένα κατάμεστο Circus Krone με πρόσχημα τους εγκληματίες του Νοεμβρίου. Αυτή δεν ήταν η πρώτη φορά που είχαν χρησιμοποιηθεί οι σοσιαλδημοκράτες επαναστάτες του 1918 από το Χίτλερ. Αλλά από εκείνη τη στιγμή, οι εγκληματίες του Νοεμβρίου ήταν αναπόσπαστο κομμάτι των ομιλιών του Χίτλερ. Αυτή ήταν η γραμμή που ακολουθήθηκε μετά την κατοχή του Ρουρ. Ο πραγματικός εχθρός για το ναζιστικό κόμμα ήταν στο εσωτερικό της Γερμανίας. Για το Χίτλερ η αδυναμία της Γερμανίας η οποία επέτρεψε στους Γάλλους να τη μεταχειριστούν ως αποικία τους, είχε

⁶ *How Did Adolf Hitler Happen?*. (2022). The National WWII Museum. Accessed 11/10/23 Available at: <https://www.nationalww2museum.org/war/articles/how-did-adolf-hitler-happen>.

άμεση σχέση με το μαρξισμό, τη δημοκρατία, το κοινοβουλευτισμό και το διεθνισμό αλλά γι' αυτόν ο μεγαλύτερος εχθρός απ' όλους ήταν οι Εβραίοι και η τεράστια δύναμή τους (Kershaw, 2016, pp. 119-120).

Ο Χίτλερ γνώριζε ότι ήταν αδύνατον να κρατηθούν οι ακτιβιστές σε κατάσταση έντασης για πάντα χωρίς να εκτονωθούν. Ο Χίτλερ πρότεινε να γίνει την Πρωτομαγιά μια εθνική διαδήλωση και να ακολουθήσει μια ένοπλη επίθεση ενάντια στους κομμουνιστές («κόκκινους»). Η αστυνομία του Μονάχου, που γνώριζε για το ενδεχόμενο των ταραχών πήρε πίσω την άδεια που είχε δοθεί στην Αριστερά για παρέλαση στους δρόμους, ενώ επέτρεψε μόνο μία μικρή διαδήλωση στο Theresienwiese κοντά στο κέντρο της πόλης. Οι φήμες περί πραξικοπήματος από την Αριστερά, που διαδίδονταν κατά κύριο λόγο από τη Δεξιά, χρησιμοποιήθηκαν ως πρόσχημα για «άμυνα» εκ μέρους των παραστρατιωτικών σωμάτων. Τα παραστρατιωτικά σώματα απαίτησαν την επιστροφή των όπλων τους, τα οποία βρίσκονταν καλά φυλαγμένα υπό τον έλεγχο της Reichswehr⁷. Ο Lossow στη συνάντηση του Χίτλερ με την τριανδρία αρνήθηκε να παραδώσει τα όπλα, γιατί φοβόταν το ενδεχόμενο πραξικόπημα από τη Δεξιά. Η επίθεση εναντίον των Αριστερών, δεν μπορούσε να γίνει πραγματικότητα. Ο Χίτλερ εξακολούθησε να επιτίθεται κατά των «εγκληματιών του Νοεμβρίου» όλο το καλοκαίρι του 1923. Η σταθερή εχθρότητα κατά του Βερολίνου, που ένωνε τις αντιμαχόμενες ομάδες της Δεξιάς, εξασφάλιζε ότι το μήνυμα μίσους και εκδίκησης, τόσο κατά των εσωτερικών αλλά όσο και κατά των εξωτερικών εχθρών, δεν θα έμενε χωρίς ακροατήριο (Kershaw, 2016, pp. 122-123).

Η έντονη δυσαρέσκεια οδήγησε στην πολιτική ριζοσπαστικοποίηση τόσο της Αριστεράς όσο και της Δεξιάς. Η κυβέρνηση της Βαυαρίας στις 26 Σεπτεμβρίου απάντησε άμεσα στον τερματισμό της παθητικής αντίστασης, κηρύττοντας τη Γερμανία σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης, και διορίζοντας τον Gustav Ritter von Kahr ως γενικό Κρατικό Επίτροπο με σχεδόν δικτατορικές εξουσίες. Το Ράιχ κηρύχθηκε σε μία γενική κατάσταση εκτάκτου ανάγκης, ενώ εκχώρησε αρμοδιότητες στη Reichswehr. Ο Kahr εξαιτίας των φημών που υπήρχαν για επικείμενο πραξικόπημα, απαγόρευσε δεκατέσσερις συγκεντρώσεις τις οποίες το Εθνικοσοσιαλιστικό Γερμανικό Εργατικό Κόμμα είχε προγραμματίσει για το βράδυ της 27^{ης} Σεπτεμβρίου. Η απαγόρευση αυτή δεν άρεσε στο Χίτλερ. Ο Χίτλερ γνώριζε ότι όφειλε να δράσει σύντομα, αφού ο κλοιός τον έσφιγγε. Ο επικεφαλής του συντάγματος των SA του Μονάχου Wilhelm Brückner υποστήριζε ότι: «Πλησιάζει η μέρα που δεν θα μπορώ πια να συγκρατήσω τους ανθρώπους μου, Αν τίποτε δεν συμβεί και τώρα, οι άνδρες θα σκορπίσουν». Ενώ ο πολιτικός ακτιβιστής Max Scheubner-Richter ανέφερε ότι: «Κάποιος επιτέλους πρέπει να κάνει κάτι για να συγκρατηθούν οι άνδρες. Αλλιώς ο κόσμος μας θα στραφεί στους αριστερούς ριζοσπάστες» (Kershaw, 2016, pp. 125-126).

Ο Χίτλερ φοβόταν ότι τα πράγματα θα ξέφευγαν και θα έχανε την ευκαιρία να κάνει πραξικόπημα. Ήταν σαφές, ότι το πραξικόπημα θα γινόταν μόνο αν υποστηριζόταν από την αστυνομία και το στρατό. Όμως ο Χίτλερ δεν μπορούσε να περιμένει άλλο. Το πραξικόπημα αποφασίστηκε να γίνει στις 8 Νοεμβρίου, αφού η ελίτ του Μονάχου θα

⁷ Το Reichswehr ήταν το επίσημο όνομα του γερμανικού στρατού κατά τη περίοδο της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης.

συγκεντρωνόταν σε μία μπιραρία, το Bürgerbräukeller, ώστε να παρευρεθεί στην ομιλία του Khar στην Πέμπτη επέτειο της Επανάστασης του Νοεμβρίου κατά την οποία θα αποκήρυσσε το μαρξισμό. Ο Χίτλερ ένιωθε ότι η αυτή η συγκέντρωση του Khar θα ήταν η κατάλληλη λαβή για να εφαρμοστεί το σχέδιό του. Αν το Kampfbund⁸ επρόκειτο να αναλάβει την αρχηγεία της «εθνικής επανάστασης», δεν είχε τίποτε άλλο να κάνει παρά να αναλάβει άμεσα δράση με δική του πρωτοβουλία. Ο Χίτλερ αργότερα είχε δηλώσει: «Οι αντίπαλοί μας σκόπευαν να κηρύξουν μια βουαρική επανάσταση γύρω στις 12 Νοεμβρίου.. Πήρα την απόφαση να χτυπήσω τέσσερις μέρες νωρίτερα» (Kershaw, 2016, p. 128).

Την ίδια περίοδο το Βερολίνο αποφάσισε να σταματήσει την παθητική αντίσταση (passive resistance) ενάντια στα Γαλλο-Βελγικά στρατεύματα, που είχαν καταλάβει τη Ρηνανία και το Ρουρ. Η τριανδρία της βουαρικής εξουσίας υποστήριζε την εθνική πορεία στο Βερολίνο. Η τριανδρία είχε υπολογίσει ότι ο στρατός και η δημόσια υπηρεσία του Βερολίνου θα έκαναν τη βρόμικη δουλειά και ότι θα «έβγαζαν» από τη μέση τη μισητή δημοκρατία, εδραιώνοντας μία αυταρχική εξουσία. Κατά αυτό τον τρόπο οι Βουαροί θα απολάμβαναν τα θετικά του πραξικοπήματος, χωρίς να πάρουν οι ίδιοι ρίσκο, διατηρώντας την ανεξαρτησία τους στη Βουαρία. Η τριαρχία όμως βρέθηκε σε δύσκολη θέση και δεν ήθελε να πάρει ρίσκο. Στις 8 Νοεμβρίου του 1923 συναντήθηκαν στο Bürgerbräu, προκειμένου να συζητήσουν τη στρατηγική τους⁹.

Στο τέλος του 1923 ο Χίτλερ είχε πλέον αποφασίσει ότι ήθελε να αναλάβει πρωτοβουλία. Μέσω πίεσης θα έπειθε την απολυταρχική βουαρική κυβέρνηση να υποστηρίξει το σχέδιό του για μία ναζιστική «πορεία προς το Βερολίνο» προκειμένου να ανατρέψει τους «εγκληματίες του Νοέμβρη» που βρίσκονταν στην εξουσία. Επειδή οι Ναζί κατανόησαν ότι χρειάζονταν τη βοήθεια και τη συναίνεση της Βουαρικής κυβέρνησης, αποφασίστηκε ότι το πραξικόπημα θα έπρεπε να λάβει χώρα στη μπιραρία του Bürgerbräukeller του Μονάχου, όπου πραγματοποιούνταν μεγάλη συγκέντρωση με ομιλητή τον Gustav Ritter von Kahr (Rees, 2016, p. 53).

Ήταν προς όφελος του ναζιστικού κόμματος το πραξικόπημα να πραγματοποιηθεί κατά τη διάρκεια της συγκέντρωσης του Khar, αφού εκεί θα ήταν παρών, ο αρχηγός της βουαρικής αστυνομίας Seisser αλλά και ο αρχηγός του βουαρικού στρατού, στρατηγός Lossow. Ο Χίτλερ θεωρούσε ότι αυτοί θα υποστήριζαν τη σχεδιασμένη επανάσταση, αν τους έφερνε προ τετελεσμένου γεγονότος. Στις 8:20 μ.μ. της 8^{ης} Νοεμβρίου 1923 ο Χίτλερ, μαζί με ομάδα υποστηρικτών του, στους οποίους περιλαμβάνονταν ο Χέρμαν Γκέρινγκ, ο Ρούντολφ Ες και ο Άλφρεντ Ρόζενμπεργκ, εισέβαλαν στην Bürgerbräukeller κατά τη διάρκεια της ομιλίας του Khar. Μέλη των SA περικύκλωσαν τη μπιραρία και φρουρούσαν τις εξόδους της. Ανακοινώθηκε στο ακροατήριο ότι είχε ξεκινήσει η επανάσταση και

⁸ Το Kampfbund (Combat-League) ήταν ένας σύνδεσμος εθνικών μαχητών. Περιελάμβανε το Εθνικοσοσιαλιστικό Κόμμα, τα SA, το Freikorps Oberland και το Bund Reichskriegsflagge. Οι λαϊκοί αρχηγοί ήταν εκείνοι που ήθελαν να καταλάβουν με τη βία την εξουσία του Βερολίνου. Ο Χίτλερ που αποκαλούσε τον εαυτό του «drummer» στο κίνημα του Kampfbund, θεωρούσε τον πρωθυπουργό-πρόεδρο Kahr ως αντίπαλο για την εξουσία (United States Holocaust Memorial Museum, 2019).

⁹ *The Nazi rise to power*. (n.d.). The Holocaust Explained. Accessed 8/11/23, Available at: <https://www.theholocaustexplained.org/the-nazi-rise-to-power/the-nazi-rise-to-power/>.

απομόνωσαν τους κορυφαίους της τριανδρίας – Khar, Saisser και Lossow– σε ένα διπλανό δωμάτιο. Στην πραγματικότητα όμως κανένας από την τριανδρία δεν ήθελε να υποστηρίξει το ναζιστικό αγώνα. Μόνο με την άφιξη του Erich Ludendorff στη μπιραρία αναγκάστηκαν να συναινέσουν παρά τη θέληση τους. Ο Ludendorff τους απελευθέρωσε με την υπόσχεση ότι θα υποστήριζαν την επανάσταση. Αυτή η επιλογή αποδείχτηκε ολέθριο λάθος, αφού τελικά τάχθηκαν κατά του πραξικοπήματος (Rees, 2016, p. 56).

Κεφάλαιο 3^ο: Η επόμενη μέρα μετά από το αποτυχημένο πραξικόπημα και η συγγραφή του *Mein Kampf*

Ο Χίτλερ καταδικάστηκε σε πέντε χρόνια φυλάκισης για εσχάτη προδοσία, και επιπλέον έπρεπε να πληρώσει πρόστιμο 200 χρυσών μάρκων ή να εκτίσει επιπλέον είκοσι μέρες φυλάκισης. Οι υπόλοιποι κατηγορούμενοι καταδικάστηκαν σε μικρότερες ποινές (Kershaw, 2016, p. 136).

Μετά τη καταδίκη των πραξικοπηματιών η πλειονότητα των Γερμανών πίστευε ότι το κίνημα του Χίτλερ θα χανόταν για πάντα. Αντ' αυτού αναδύθηκε η απόλυτη υπεροχή του Χίτλερ ως αρχηγού του κινήματος *völkisch*, που τον βοήθησε στην άνοδό του στην ανώτατη ηγεσία, αφού το 1924 χάρη στη διάσπαση του κινήματος, ο Χίτλερ έγινε πλέον ο «απόλυτος ηγέτης» του ναζιστικού κόμματος έχοντας την απόλυτη κυριαρχία σε ένα αναμορφωμένο πολύ δυνατότερο οργανωτικά και περισσότερο συνεκτικό κόμμα στο εσωτερικό του. Οι δεκατρείς μήνες φυλάκισής του, απέδειξαν ότι ο Χίτλερ ήταν αναντικατάστατο κομμάτι του κινήματος *völkisch* της Δεξιάς, αφού η εποχή που βρισκόταν εκτός, ήταν η εποχή χωρίς «ηγέτη». Με το Χίτλερ εκτός πολιτικής σκηνής από τον Ιούνιο του 1924, στο *völkisch* κίνημα ξέσπασαν καβγάδες και αλληλοεξοντωτικές διαμάχες (Kershaw, 2016, p. 140).

Μετά τη φυλάκιση του Χίτλερ, δημιουργήθηκε το National Socialist Freedom Movement (Nationalsozialistische Freiheitsbewegung), που έλαβε τη θέση του ναζιστικού κόμματος μετά το πραξικόπημα. Στις εκλογές για το Reichstag¹⁰ που έγιναν στις 7 Δεκεμβρίου, το NSFB κέρδισε μόνο το 3% των ψήφων. Είχε χάσει πάνω από ένα εκατομμύριο ψήφους σε σχέση με τις ψήφους των *völkisch* που είχε κερδίσει στις εκλογές του Μαΐου. Τα αποτελέσματα ήταν καταστροφικά. Ακόμη και αυτά τα αποτελέσματα ικανοποίησαν το Χίτλερ. Χωρίς εκείνον, η *völkisch* πολιτική είχε καταρρεύσει, η δική του ηγετική δύναμη είχε όμως ενισχυθεί. Το εκλογικό αποτέλεσμα έκανε ξεκάθαρο κάτι ακόμη, αποδείκνυε στη βαυαρική κυβέρνηση ότι ο κίνδυνος από την άκρα Δεξιά είχε χαθεί (Kershaw, 2016, p. 145).

¹⁰ Δηλαδή το γερμανικό κοινοβούλιο.

Υποκεφάλαιο 3.1: Οι σκέψεις του Χίτλερ για τον άνθρωπο.

Στη φυλακή του Landsberg έγραψε τον πρώτο τόμο του *Mein Kampf*¹¹. Αλλά προτού αναφερθούμε στην άποψη του Χίτλερ για τον άνθρωπο, πρέπει να καταλάβουμε για ποιο λόγο ο ναζισμός επέδρασε στους ανθρώπους, αρχίζοντας με μία ανασκόπηση στην ιστορία του αντισημιτισμού.

Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι ο αντισημιτισμός δεν ήταν ιδεολογική αποκλειστικότητα του ναζιστικού κόμματος, αλλά είχε αποκλειστικότητα στην επιστημονική εξόντωση των Εβραίων. Ο αντισημιτισμός είναι μία ιδεολογία βαθιά χαραγμένη στην ευρωπαϊκή λογική. Είχαν προηγηθεί διώξεις των Εβραίων στη Βαβυλωνία ήδη από τον 6^ο αιώνα π.Χ. Υπάρχουν πολλές θεωρίες για την αρχή του αντισημιτισμού. Ο Raul Hilberg αναφέρει ότι η πρώτη αντιεβραϊκή πολιτική στις αρχές του 4^{ου} αιώνα μ.Χ κατά τη βασιλεία του Μεγάλου Κωνσταντίνου, ήταν όταν θεσμοθετήθηκε ο χριστιανισμός ως επίσημη θρησκεία. Η επισημοποίηση της χριστιανικής θρησκείας, δημιούργησε στους χριστιανούς την ανάγκη να αλλάξουν την πίστη των Εβραίων. Κατά την πρώτη Σταυροφορία, οι εβραϊκές κοινότητες «σφαγιάστηκαν», οδηγώντας επίσημα στο πρώτο «πογκρόμ» με αποτέλεσμα τον αφανισμό των Εβραίων (1095 μ.Χ). Τον 14^ο αιώνα οι Εβραίοι κατηγορήθηκαν για τη διάδοση της Βουβωνικής Πανώλης, η οποία αφάνισε το 1/3 του πληθυσμού. Ο Λούθηρος στο «λίβελλο» του (1543), κατηγορήσε τους Εβραίους ότι θέλουν να κυριαρχήσουν στον κόσμο, θεωρώντας τους υπαίτιους για θεοκτονία και για τη δολοφονία παιδιών των Χριστιανών (Taguieff, 2011, pp. 23-25). Ο αντισημιτισμός αποτέλεσε κεντρικό κομμάτι για τον ευρύ κόσμο των προκαταλήψεων. Ενώ οι περισσότεροι «ξένοι» χαρακτηριζόταν ως «Άλλοι» και θεωρούνταν σχετικά ανόητοι και ανίσχυροι και λογίζονταν ως μεγάλη απειλή εξαιτίας του μεγάλου τους αριθμού, «οι Εβραίοι» χαρακτηριζόταν ως νοητοί εχθροί, που ήταν έξυπνοι και πονηροί και η απειλή τους δεν είχε σχέση με το μεγάλο τους αριθμό, αλλά με την ισχύ των λίγων (Mudde, 2011, p. 131).

Στο *Mein Kampf* ολοφάνερα κατανοούμε ότι η ουσία του πράγματος κατέληγε στην απλοϊκή άποψη ότι η ιστορία χαρακτηριζόταν από μία πάλη μεταξύ των φυλών. Σε αυτή τη μάχη η υψηλότερη φυλετικά φυλή ήταν η άρια, της οποίας η θέση «υποσκαπτόταν» από την κατώτερη, δηλαδή την εβραϊκή φυλή. «Το φυλετικό ζήτημα» έγραφε «είναι το κλειδί όχι μόνο για την παγκόσμια ιστορία, αλλά και για την πανανθρώπινη κουλτούρα». Το αποκορύφωμα, σύμφωνα με τον Kershaw (2021) για το Χίτλερ ήταν ότι θεωρούσε ότι: «η βάρβαρη διακυβέρνηση των Εβραίων μέσω των μπολσεβίκων στη Ρωσία, όπου ο «αιματοβαμμένος Εβραίος» είχε μέσα από απάνθρωπα βασανιστήρια σκοτώσει ή αφήσει να πεθάνουν από την πείνα περίπου 30 εκατομμύρια ανθρώπους με αληθινά σατανική αγριότητα, με σκοπό να επιβάλει σε έναν σπουδαίο λαό την εξουσία μιας ομάδας εβραίων «διανοούμενων» και απατεώνων του χρηματιστηρίου». Η αποστολή του ναζιστικού κινήματος ήταν κατόπιν τούτου η εξόντωση του «εβραϊκού μπολσεβικισμού». Θεωρούσαν, ότι η εθνικοποίηση των μαζών θα γίνει μονάχα όταν

¹¹ *How Did Adolf Hitler Happen?*. (2022). The National WWII Museum. Accessed 11/10/23 Available at: <https://www.nationalww2museum.org/war/articles/how-did-adolf-hitler-happen>.

εξολοθρεύσουν και τους διεθνείς δηλητηριαστές της γερμανικής κουλτούρας. (Kershaw, 2016, p. 149, 151).

Οι λαοί, που η αναπαραγωγή τους δεν είναι σε ικανοποιητικό επίπεδο είναι καταδικασμένοι σε εξαφάνιση – ακόμη κι αν βρίσκονται στην κορυφή του πολιτισμού και της πολιτικής ισχύος. Θα πρέπει μετά από κάποιο χρόνο να υποχωρήσουν υπό την πίεση των φυλών με περισσότερη γεννητικότητα. Η μεγαλύτερη γεννητικότητα σημαίνει περισσότερες επιλογές. Ο τρόπος που οι φυλές και οι λαοί διεξάγουν αυτή τη μάχη για το ζωτικό χώρο καθορίζουν το εθνικό, πολιτισμικό και παιδαγωγικό ιδανικό. Στο κείμενο του Εθνικοσοσιαλιστικού Κόμματος, οι Γερμανοί, που ανήκουν στα βόρεια φύλα που έχουν καταφέρει να καταλάβουν περισσότερο από το μισό κόσμο, θεωρείται ότι ανήκουν στην τρίτη¹² ομάδα ανθρώπων, η οποία είναι αυτή που μπορεί να δημιουργήσει πολιτισμό και να σχηματίσει κράτη. Αυτή η ομάδα είναι η ομάδα των φυλών των Αρχόντων και των Πολεμιστών. Αυτοί έρχονται αντιμέτωποι με κατώτερες φυλές, που δεν δέχονται να παραδώσουν στις επόμενες γενιές τους το ζωτικό χώρο που έχουν ανάγκη. Οι Εβραίοι, τέλος θεωρούνται το δεύτερο φύλο το οποίο θεωρείται παρασιτικό, που υποκρίνεται ότι προσαρμόζεται και προσπαθεί να εκμεταλλευτεί τους καρπούς της εργασίας των άλλων λαών προκειμένου να πάρει την εξουσία (Fritzsche, 2008, pp. 198-199). Η ιδεολογία του ναζισμού ήταν αφαιρετική, αφού θεωρούσε ότι κάποια φύλα δεν θα έπρεπε να υπάρχουν, προκειμένου το ανώτατο φύλο να αποκτήσει όλα εκείνα που του αξίζουν. Μέσω δηλαδή της «ναζιστικής – επιστημονικής εξήγησης» τα φύλα που δεν ήταν σύμφωνα με το πρότυπο φύλο, θα έπρεπε να σταματήσουν να υπάρχουν.

Ο Χίτλερ μάλιστα ανέφερε ότι ζωή σημαίνει «να ξεσχίζεις» τους αδύναμους. Η άρια φυλή, έγραψε ο Χίτλερ, χαρακτηρίζεται ως «ανώτερη» φυλή, η οποία είναι ικανή για «όλο τον ανθρώπινο πολιτισμό». Στο μήνυμα του Χίτλερ βλέπουμε ότι η ιδέα του για τη ζωή του ατόμου έχει άμεση σχέση με το άτομο καθώς και σε ποια «φυλή» είναι μέλος. Τα άτομα που μπορούν να υποταχθούν οικειοθελώς για το καλό της φυλετικής «κοινότητας» ζουν καλύτερη ζωή. Έτσι η ζωή τους αποκτά ένα είδος νοήματος· μπορεί να μη ζουν ως αυτόνομα άτομα, αλλά αν διάγουν σωστή ζωή, τότε η φυλετική κοινότητα στην οποία ανήκουν θα ακμάσει μετά το θάνατό τους (Rees, 2016, p. 62).

Επειδή ο αντισημιτισμός ήταν τόσο διαδεδομένος έκανε τις απόψεις του ναζιστικού κόμματος να μην φαίνονται περίεργες ή μοναδικές. Απόψεις που μπορεί να απομονώνουν μία κοινότητα ανθρώπων εσκεμμένα και βασίζονται σε συγκεκριμένα στερεότυπα, δεν μπορούν ποτέ να οδηγήσουν σε θετικά αποτελέσματα. Αντίθετα, τα στερεότυπα αυτά μπορεί να οδηγήσουν στο φυλετικό μίσος. Παραδείγματος χάριν, οι Εβραίοι θεωρούνταν αλλόπιστοι, υπήρχε η πεποίθηση ότι οι Εβραίοι ήταν πονηροί και ότι εξαιτίας της πονηριάς τους θα έφερναν κακό στους άλλους. Ο φόβος προς τους Εβραίους ανά τους αιώνες βόθαινε και εξαπλωνόταν, οι διώξεις και οι νόμοι που είχαν μοναδικό

¹² Το πρώτο φύλλο είναι το φύλο που χαρακτηρίζεται από γονιμότητα και ακολουθεί το δρόμο της λιτότητας, της πειθαρχίας και της εργασίας. Αυτή είναι η φυλή των «κούληδων και των φελάρχων» και ανήκουν οι πληθυσμοί της Βαλτικής, οι πληθυσμοί της ασιατικής Ρωσίας και οι έγχρωμοι πληθυσμοί της Ασίας και της Αφρικής.

σκοπό να αφήσουν τους Εβραίους στο περιθώριο ήταν αναπόσπαστο κομμάτι της ευρωπαϊκής ιστορίας.

Η πολιτική για τις ταυτότητες της ριζοσπαστικής δεξιάς θέτει το διαχωρισμό του «εμείς-αυτοί». Προκειμένου να κατασκευαστεί η ταυτότητα του αυτόχθονα, θα χρειαστεί να υπογραμμιστούν τα όρια σε σχέση με τις άλλες ταυτότητες, δηλαδή αυτών που δεν είναι αυτόχθονες. Προκειμένου να κατασκευαστεί η ενδοομάδα («εμείς») θα χρειαστεί να κατασκευαστεί η εξωομάδα (εξ) («αυτοί»). Ο διαχωρισμός ενδοομάδας-εξωομάδας, είναι αυτό που περιγράφεται από κοινωνικούς ψυχολόγους ως τυπική συμπεριφορά στη συγκρότηση της ταυτότητας. Η συγκρότηση της ταυτότητας έχει θεωρηθεί για τη λαϊκίστικη ριζοσπαστική δεξιά περισσότερο απαραίτητη από τα άλλα υποκείμενα που εμπλέκονται στην πολιτική για τις ταυτότητες. Οι λαϊκιστές ριζοσπάστες δεξιοί υποστηρίζουν ότι ο κόσμος χωρίζεται σε «καλούς» και «κακούς» ενώ, ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά του λαϊκισμού είναι η αίσθηση της ανωτερότητας της ηθικότητας. Έτσι, ο διαχωρισμός «εμείς-αυτοί» γίνεται σε μια διάκριση τύπου φίλος – εχθρός κατά την οποία ο «Άλλος» δαιμονοποιείται. Επιπλέον, η λαϊκίστικη ριζοσπαστική δεξιά διαχωρίζει την ενδοομάδα κυρίως μέσα από την περιγραφή της εξωομάδας. Τα προσδιοριστικά χαρακτηριστικά της ταυτότητας της ενδοομάδας μπορεί να παραμείνουν αόριστα ή ακαθόριστα, όμως αυτά του «αντιπάλου» μπορούν να περιγραφούν πολύ καθαρά, αλλά και ρητά. Γι' αυτό τον λόγο, η ενδοομάδα καθορίζεται σε μεγάλο βαθμό, “*ex negative*”, ως το είδωλο των εξωομάδων και των υποτιθέμενων χαρακτηριστικών τους (Mudde, 2011, pp. 113-114). Γενικότερα, ο εθνικισμός χρησιμοποιεί τα εξής πράγματα για να εδραιωθεί: την πολιτική ιδεολογία, το έθνος-κράτος και την εθνική συνείδηση. Χρησιμοποιεί την ιδεολογία του «εμείς» και «αυτοί», ενώ η εθνική ομάδα προκύπτει από την κοινή κουλτούρα, την κοινή οικονομία ή το κοινό κράτος, και λειτουργεί με όπλα του την ξενοφοβία και το ρατσισμό. Επιπλέον στον εθνικισμό ωραιοποιείται η εικόνα του κράτους και αποσιωπούνται οι ταξικές ή οικονομικές διαφορές μεταξύ των ανθρώπων. Επίσης χρησιμοποιούνται αθέμιτα και ιδιοτελώς τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, ο милитарισμός και οι οποιεσδήποτε κρίσεις με σκοπό να ενωθούν οι άνθρωποι κάτω από έναν “κοινό σκοπό” (Fuchs, 2020, pp. 243-244).

Υποκεφάλαιο 3.2: Πρώτη ματιά στο όραμα του Χίτλερ για το μέλλον

Προκειμένου κάποιος να θεωρηθεί πραγματικός χαρισματικός πολιτικός ηγέτης, οφείλει να έχει δημιουργήσει συγκεκριμένο όραμα για το μέλλον – μία εικόνα του πως θα έπρεπε να είναι ο κόσμος, βάσει μιας βαθιάς γνώσης όσον αφορά τη φύση της πραγματικότητας. Για τον Μαξ Βέμπερ, ο χαρισματικός ηγέτης οφείλει να είναι «προφήτης», εκτός από «ήρωας». Το 1924 ο Χίτλερ, που θεωρούσε τον εαυτό του «προγραμματιστή», επειδή προσπαθούσε να βρει την «αιώνια αλήθεια», όπως οι παλαιοί θρησκευτικοί ηγέτες, αλλά και «πολιτικό» επειδή πίστευε ότι μπορούσε να εφαρμόσει τις ιδέες του «προγραμματιστή», επιχείρησε να παρουσιάσει τους λόγους για τους οποίους θεωρεί τον εαυτό του ως ηγέτη στο *Mein Kampf*. Το *Mein Kampf* είναι το βιβλίο που μας επιτρέπει να δούμε πως εξελίχθηκε ο Χίτλερ σε «χαρισματικό ηγέτη» με βάση τη θεωρία

του Βέμπερ. Το *Mein Kampf* σχεδιάστηκε μ' αυτόν τον τρόπο για να αποδείξει ότι ο Χίτλερ δεν ήταν κάποιος ταραχοποιός στις μιραρίες, αλλά ήταν ένας πολιτικός στοχαστής με ολοκληρωμένο όραμα (Rees, 2016, p. 60, Kershaw, 2016, p. 159).

Το βιβλίο μας επιτρέπει να δούμε το τρομακτικό όραμά του για το πως βλέπει τον κόσμο. Γι' αυτόν ζούμε σε ένα ψυχρό σύμπαν, όπου το μόνο πράγμα που παραμένει σταθερό είναι ο αγώνας. Κι αν δεν μπορέσεις να επιβιώσεις σ' αυτόν τον αγώνα, τότε θα πεθάνεις. Δεν πιστεύει πως υπάρχει ηθική δομή πέρα από τη σκληρή πραγματικότητα της συνεχούς και παντοτινής μάχης για επικράτηση μεταξύ διαφορετικών φυλών. «Αυτοί που θέλουν να ζήσουν πολεμούν» λέει ο Χίτλερ «κι όσοι δε θέλουν να πολεμήσουν σ' αυτό τον κόσμο του αέναου αγώνα δεν αξίζει να ζουν» (Rees, 2016, p. 60-61).

Στο βιβλίο του, "*Mein Kampf*", ο Χίτλερ δεν αναφέρεται στο χριστιανισμό (Speer, 1997). Το γενικό περιεχόμενο του βιβλίου διαπνέεται από ένα ζοφερό μηδενισμό. Ο Χίτλερ δεν εξηγεί πουθενά ποια πιθανή μορφή θα μπορούσε να πάρει η μετά θάνατον ζωή – ούτε αν ο ίδιος, ως άνθρωπος, πιστεύει σε αυτήν. Συνεπώς, σύμφωνα με την πιο συνεπή ανάγνωση του *Mein Kampf*, ενώ δείχνει διατεθειμένος να πιστέψει σε ένα δημιουργό θεό, ο Χίτλερ δε δεχόταν το συμβατικό χριστιανικό όραμα περί παραδείσου και κόλασης, ούτε την αιώνια ζωή της μεμονωμένης «ψυχής». Για το μεμονωμένο άνθρωπο δεν υπάρχει τίποτα πέρα από την εμπειρία του εδώ και τώρα. Είμαστε ζώα και, όπως τα ζώα, ερχόμαστε αντιμέτωποι με μία και μόνη επιλογή: να καταστρέψουμε ή να καταστραφούμε (Rees, 2016, p. 61).

Κατά το Χίτλερ οι Εβραίοι ήταν ο μεγαλύτερος κίνδυνος για φυλετική επικράτηση. Σε κάθε παράγραφο του βιβλίου *Mein Kampf* διαφαίνονται τα αρνητικά αισθήματα, αλλά και το ορμητικό κύμα του μίσους κατά των Εβραίων. Υποστηρίζει ότι ο «Εβραίος παραμένει το μεγαλύτερο παράσιτο», υπογραμμίζοντας ότι οι Εβραίοι είναι «ένα θανατηφόρο βακτήριο που εξαπλώνεται ραγδαία μόλις βρει το κατάλληλο σημείο μετάδοσης». Και, αν και δεν αναφέρεται με σαφήνεια η εξόντωση των Εβραίων, ξεκάθαρα φαίνεται ότι η «θυσία» των Γερμανών στρατιωτών στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο «δε θα είχε γίνει επί ματαίω» αν 12.000-15.000 Εβραίοι ήταν εκείνοι που είχαν εισπνεύσει δηλητηριώδες αέριο. Σύμφωνα με τον Rees (2016), «στο έργο του Χίτλερ παρατηρείται η σύνδεση του ιουδαϊσμού με το μαρξισμό υποστηρίζοντας ότι η «Μοίρα» καλούσε το γερμανικό λαό να εποικίσει εδάφη στη Ρωσία και στα υποτελή όμορα κράτη». Παρακινούσε τους αναγνώστες του να μη ξεχάσουν ποτέ ότι οι ηγέτες της σημερινής Ρωσίας είναι εγκληματίες, αφού έχουν αίμα στα χέρια τους, τονίζοντας το γεγονός ότι οι Εβραίοι βοήθησαν στην άνοδο του κομμουνισμού στη Ρωσία (Rees, 2016, pp. 62-63, Hitler, 2006).

Στις ομιλίες του, ο Χίτλερ, προσπάθησε να συνδέσει τους Εβραίους και το μπολσεβικισμό με την επανάσταση του Μονάχου. Οι ιδέες αυτές εντούτοις δεν ήταν πρωτότυπες, ήταν κοινή οπτική ανάμεσα στους ακροδεξιούς εξτρεμιστές της Γερμανίας. Η απλουστευτική εξίσωση του ιουδαϊσμού με τον κομμουνισμό υπήρξε πηγή μεγάλου μέρους της αντισημιτικής προκατάληψης μετά το τέλος του Α' Παγκόσμιου Πολέμου. Η ζωή για το Χίτλερ ήταν μία πάλη μεταξύ φυλών προκειμένου να κατακτήσουν ζωτικό χώρο. Οι Εβραίοι ανέφερε ότι ήταν εκείνοι που υποστήριζαν την κυβέρνηση στη

Σοβιετική Ένωση και η Σοβιετική Ένωση εμπεριείχε την αγροτική γη την οποία οι άριοι Γερμανοί χρειάζονταν. Γι' αυτό τον λόγο η δημιουργία μιας άριας Γερμανικής Αυτοκρατορίας στα εδάφη της δυτικής Σοβιετικής Ένωσης θα έλυνε ταυτόχρονα τρία διαφορετικά προβλήματα, θα σταματούσε: α) την απειλή του μπολσεβικισμού, β) την απειλή των Εβραίων ενώ γ) θα εξασφαλιζόταν το "Lebensraum" στη Γερμανία, δηλαδή ο «ζωτικός χώρος» (Rees, 2016, pp. 29, 63).

Το όραμα του Χίτλερ είχε επηρεαστεί από τους κοινωνικούς δαρβινιστές και οι ιδέες του βασιζόνταν στην άποψη ότι η ουσία της ζωής είναι ο συνεχής αγώνας για επιβίωση όπως ανέφερε ο συγγραφέας Arthur de Gobineau στο «*Δοκίμιο περί της ανισότητας των ανθρώπινων φυλών*». Υιοθέτησε την ιδέα περί ανωτερότητας της άριας φυλής εξαιτίας των γεγονότων στο Ανατολικό Μέτωπο στο τέλος του Α' Παγκοσμίου Πολέμου – Όταν η Γερμανία κατέκτησε την αγροτική περιοχή της Σοβιετικής Ένωσης στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο και στη συνέχεια την έχασε μετά την ήττα της. Ενστερνίστηκε την ιδεολογία για διαμόρφωση μιας αυτοκρατορίας στην Ανατολή. Από το ναζιστή Άλφρεντ Ρόζενμπεργκ βέβαια, εμπνεύστηκε την ιδέα σύνδεσης του ιουδαϊσμού με το μπολσεβικισμό. Επιπρόσθετα, ανέμειξε όλες αυτές τις τοξικές φιλοσοφίες, δημιουργώντας μια ισχυρή και θανάσιμη προσωπική φιλοσοφία (Rees, 2016, p. 63).

Η βαυαρική δικαιοσύνη επέμεινε στην πρόωγη αποφυλάκιση του Χίτλερ, χωρίς να δώσει σημασία στις δικαιολογημένες αντιρρήσεις της αστυνομίας του Μονάχου και του δημόσιου κατήγορου (Kershaw, 2016). Μετά την αποφυλάκιση του στις 20 Δεκεμβρίου, ο Χίτλερ φαίνεται να είπε στον επιχειρηματία και φίλο του Ernst Hanfstaengl ότι σημασία είχε ότι τώρα δεν ήταν άγνωστος, και ότι χρειαζόταν απλά μία ακόμη ευκαιρία. Η κατάσταση είχε αλλάξει κάπως, αφού η οικονομία ήταν σε καλύτερα επίπεδα. Το 1927 η βιομηχανική παραγωγή είχε φτάσει σε υγιή επίπεδα, ενώ η ανεργία μειωνόταν. Τα χειρότερα φάνηκε ότι είχαν υποχωρήσει, αλλά τα πράγματα ήταν δυσκολότερα, καθώς ο Χίτλερ δεν μπορούσε να εκμεταλλευτεί την κατάσταση στη Γερμανία, όπως πριν το πραξικόπημα (Ullrich, 2016, p. 135).

Κεφάλαιο 4^ο: Οι αριστοκρατικές παρατάξεις και ο Χίτλερ

Υποκεφάλαιο 4.1: Η σημασία υποστήριξης του Χίτλερ από τις αριστοκρατικές παρατάξεις

Ο Χίτλερ αν και είχε την ανώτατη αρχηγία ως Führer, δεν θα μπορούσε να ανέβει στην εξουσία χωρίς τη βοήθεια συγκεκριμένων ομάδων, όπως της Γερμανικής τάξης των αξιωματικών, αλλά και εκατομμυρίων ανθρώπων που τον υποστήριζαν και τον βοήθησαν να κάνει τα εγκλήματα που έκανε αργότερα¹³. Ο Χίτλερ δεν θα μπορούσε να φτάσει στην εξουσία χωρίς την προστασία και την υποστήριξη των βαυαρικών κύκλων επιρροής (Kershaw, 2016, p. 78).

¹³ *How Did Adolf Hitler Happen?*. (2022). The National WWII Museum. Accessed 11/10/23, Available at: <https://www.nationalww2museum.org/war/articles/how-did-adolf-hitler-happen>.

Ο Χίτλερ τα πρώτα χρόνια που εμφανίστηκε στην πολιτική δεν ήταν ένας ιδεολόγος που είχε ένα μοναδικό ή εξαιρετικό σύνολο πολιτικών ιδεών, αλλά ήταν προπαγανδιστής. Οι ιδέες, που υπερασπιζόταν στις ομιλίες του στις μπιραρίες του Μονάχου, δεν είχαν κάτι το καινούργιο, διαφορετικό, αυθεντικό ή χαρακτηριστικό. Οι απόψεις αυτές είχαν ήδη προωθηθεί από τους οπαδούς του πανγερμανισμού πριν από τον πόλεμο. Η διαφορά ήταν ότι ο Χίτλερ προωθούσε συνηθισμένες ιδέες με ασυνήθιστο τρόπο. Άλλοι υποστηρικτές των *völkish* ιδεών μπορεί να υποστήριζαν την ίδια άποψη, αλλά δεν είχαν τον ίδιο αντίκτυπο (Shirer, 2011, pp. 21-22). Η διαφορά δεν οφειλόταν στο τι έλεγε, αλλά στο πως παρουσίαζε αυτά που έλεγε. Είχε βρει το μυστικό να εντυπωσιάζει τον ακροατή μέσα από τις ομιλίες του. Επινόησε μια αποτελεσματική προπαγάνδα και αύξησε τον αντίκτυπο που είχε στοχεύοντας στις ομιλίες του συγκεκριμένους αποδιοπομπαίους τράγους. Ανακάλυψε τον τρόπο κινητοποίησης των μαζών. Είχε πείσει τον εαυτό του ότι ο δικός του τρόπος ήταν ο μοναδικός τρόπος που μπορούσε να πετύχει και ότι ήταν η βάση επιρροής του λαού. Η ανταπόκριση του πλήθους στις μπιραρίες και στις μαζικές συγκεντρώσεις του έδωσε τη βεβαιότητα, τη σιγουριά για τον εαυτό του, την αίσθηση της ασφάλειας, την οποία δεν θα μπορούσε να αποκτήσει με άλλον τρόπο (Kershaw, 2016, p. 79).

Το 1929 τα μέλη του Εθνικοσοσιαλιστικού Κόμματος αυξήθηκαν κατά πολύ, από 150.000 έφτασαν στα 600.000. Ο Χίτλερ προσπάθησε να βρει συμμάχους στους κύκλους των παλαιών ελίτ της πολιτικής, του στρατού και της βαριάς βιομηχανίας. Συγκεκριμένα, συνεργάστηκε με το σημαντικό επιχειρηματία των μέσων ενημέρωσης Alfred Hugenberg, με τον αρχηγό της μεγαλύτερης παραστρατιωτικής οργάνωσης του μετώπου «Stahlhelm» Franz Seldte και για πολλά χρόνια με τον πρόεδρο του Παγερμανικού Συνδέσμου Heinrich Claß, κατά τη διάρκεια της «Επιτροπής για τη Διεξαγωγή Δημοψηφίσματος εναντίον του Young Plan», βοηθώντας με αυτόν τον τρόπο το Εθνικοσοσιαλιστικό Κόμμα να αποκτήσει τόσο δημόσια αναγνώριση όσο και κύρος (Görtemaker, 2021, p. 127).

Η κατάληψη της εξουσίας του ναζιστικού κόμματος θα γινόταν πραγματικότητα μόνο με τη συνεργασία των αρχουσών ελίτ. Η δύναμη των ελίτ στην αρχική περίοδο της ναζιστικής εξουσίας και η προτεραιότητα που δόθηκε σ' αυτή, βοήθησε στον επανεξοπλισμό του ναζιστικού κόμματος. Το πρόβλημα που προέκυψε από αυτή την επιλογή ήταν το αναπόφευκτο αποτέλεσμα να θυσιάστούν συμφέροντα διαφόρων τμημάτων του ναζιστικού κόμματος. Εκείνοι που θυσιάστηκαν ήταν κατά κύριο λόγο οι μικροκαταστηματάρχες και οι βιοτέχνες αφού τα συμφέροντα τους δεν συμφωνούσαν με την ανάγκη να έχει η Γερμανία μεγάλες καπιταλιστικές επιχειρήσεις, ιδιαίτερα στον τομέα των εξοπλισμών (Kershaw, 2015, pp. 240-241).

Υποκεφάλαιο 4.2: Η στροφή των αριστοκρατικών τάξεων στο πρόσωπο του Χίτλερ

Ο Χίτλερ ήταν χαρισματικός και μπορούσε να εντυπωσιάσει όχι μόνο, τα λαϊκά στρώματα, αλλά και να κεντρίσει το ενδιαφέρον των ψυχρών, επικριτικών έμπειρων

πολιτικών και διπλωματών. Η ρητορική του δεινότητα, είχε αναγνωριστεί και από τους πολιτικούς του αντιπάλους. Σίγουρα δεν είναι ο μοναδικός από τους εθνικούς ηγέτες του 20^{ου} αιώνα που τα μειονεκτήματα του χαρακτήρα του και η πνευματική του ρηχότητα ενυπήρχαν μαζί με την αξιοσημείωτη πολιτική του δεξιότητα και αποτελεσματικότητα (Kershaw, 2016, p. xxxi, Strasser, 1940, pp. 76-77).

Ήδη πριν από την πολιτική ανάπτυξη του ναζισμού, η βιομηχανική ελίτ ήθελε να απαλλαγεί από τη Δημοκρατία της Βαϊμάρης και επιθυμούσε κάποια αυταρχική λύση προκειμένου να αποκατασταθεί η κερδοφορία της, μέσα από τη καταπίεση της εργατικής τάξης. Επιπρόσθετα, στο πλαίσιο ενός βιομηχανικού τομέα διαιρεμένου από πολλές απόψεις και αποπροσανατολισμένου εξαιτίας της οικονομικής κρίσης στις αρχές της δεκαετίας του 1930 καθώς και του βαθέματος της ύφεσης, ακόμη και στους τομείς της βιομηχανίας, η βιομηχανική ελίτ ήταν ιδιαιτέρως ευνοϊκά διατεθειμένη απέναντι στο ναζιστικό κόμμα και ήταν πρόθυμη να ανεχτεί τη συμμετοχή των Ναζί στην κυβέρνηση, ώστε να εξασφαλιστεί το πολιτικό πλαίσιο μέσα στο οποίο θα διατηρηθεί και θα αναπτυχθεί ο καπιταλισμός (Kershaw, 2015, p. 77).

Δύο προσωπικότητες που βοήθησαν τον Χίτλερ να δικτυωθεί στις τάξεις των ελίτ ήταν η Μάγδα Γκαίμπελς και ο Ντίτριχ Έκαρτ. Η Μάγδα Γκαίμπελς αποτελούσε σημαντικό πρόσωπο της αριστοκρατικής τάξης και έγινε ένα από τα κεντρικά πρόσωπα που βοήθησαν το Χίτλερ να δικτυωθεί στην τάξη των ελίτ. Ο Πάουλ Γιόζεφ Γκαίμπελς που ήταν πολιτικός και αργότερα έγινε Πρωθυπουργός Προπαγάνδας, είχε τη βοήθεια της Μάγδα Γκαίμπελς, η οποία μετά το διαζυγίο της κυκλοφορούσε στην καλή κοινωνία του Βερολίνου και είχε πληθώρα γνωριμιών (Görtemaker, 2021, pp. 136, 138). Ο συγγραφέας Έκαρτ δε, εκτός από οικονομική βοήθεια είχε πολλές γνωριμίες στους κοινωνικούς κύκλους του κοσμικού Μονάχου και ήταν αρκετά ευκατάστατος. Ανυπομονούσε για την έλευση ενός ανθρώπου σαν το Χίτλερ και αμέσως είδε τις δυνατότητές του. Συγκεκριμένα, τον έβλεπε ως έναν απλό στρατιώτη και τον θεωρούσε ως τη φωνή των απόβλητων και των ηττημένων. Αυτός γνώρισε το Χίτλερ σε πλούσιους πατρώνες του Μονάχου. (Rees, 2016, p. 51).

Σύμφωνα με τον Stephan Malinowski τα κοινά σημεία μεταξύ των ναζιστών και των ελίτ ήταν η γλώσσα του φόβου, το μίσος, η απογοήτευση για τη δημοκρατία και τους κομμουνιστές, καθώς και το ότι ήταν αρνητικοί στα ίδια πράγματα (Attar, 2019). Ο Karl Mahr, ήταν παλιός ακτιβιστής, που τον Ιούλιο του 1920 έφυγε από τη Reichswehr και έπειτα από κάποια χρόνια έγινε μέλος στο Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα. Ήδη όμως ο καλά δικτυωμένος στους εθνοφυλετικούς-αντισημιτικούς κύκλους Mahr είχε καταφέρει να συστήσει το Χίτλερ και σε άλλες ριζοσπαστικές λέσχες όπως στη Σιδερένια Γροθιά, καθώς και σε αξιωματικούς της Reichswehr (Görtemaker, 2021, pp. 54-55).

Υποκεφάλαιο 4.3: Η χρηματοδότηση του κόμματος από τις αριστοκρατικές τάξεις

Η χρηματοδότηση του ναζιστικού κόμματος κρίθηκε πολύ σημαντική για την άνοδο του κόμματος στην εξουσία. Το ζεύγος Bechstein, και οι Siegfried και Winifred Wagner φάνηκαν ενθουσιώδεις και σημαντικοί υποστηρικτές του Χίτλερ, ενώ είχαν καταφέρει να στρέψουν το μεγαλοαστικό διεθνές πλέγμα σχέσεων τους προς όφελος του ναζιστικού «κινήματος». Το εθνικοσοσιαλιστικό κόμμα ήταν οικονομικά ανίσχυρο, ενώ είχε άμεση ανάγκη από χρήματα για να μπορέσει να επιβληθεί. Θεωρούταν ένα μικρό φραξιονιστικό κόμμα που ήταν ακόμη στον πολιτικό στίβο (Görtemaker, 2021, p. 86). Εκείνοι που βοήθησαν οικονομικά το κόμμα στις εκλογές ήταν ο Fritz Thyssen και ο Emil Kirdorf, ενώ ο Franz Xavier Schwarz έδωσε δάνειο για την αγορά αυτοκινήτων, και οποιοδήποτε άλλων αντικειμένων αξίας θα ενδιέφεραν το κόμμα (Pool & Suzanne, 1978, p. 247).

Η χρηματοδότηση του κόμματος γινόταν από μέλη του κόμματος και από πλούσιους χρηματοδότες τόσο εντός όσο και εκτός της Γερμανίας. Ο Χίτλερ θεωρούσε τρεις άνδρες ως σημαντικούς για τη χρηματοδότηση του κόμματος: τον Josef Füss και το Herr Gahr, που ήταν κοσμηματοπώλες και τον Herr Pöschl, που ήταν μικρο-επιχειρηματίας. Και οι τρεις δεν θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως πλούσιοι, αφού το περισσότερο που πρόσφεραν ήταν οι οικονομίες τους από τις επιχειρήσεις τους. Ο καπετάνιος Έρνστ Ρεμ, χωρίς τη γνώση των ανωτέρων του, έκανε αρκετές δωρεές, τόσες ώστε να γίνει ο κύριος χρηματοδότης του εξοπλισμού του ναζιστικού κόμματος (Pool & Suzanne, 1978). Για την Görtemaker (2021), «Είχε εξαιρετικές σχέσεις με τα ηγετικά κλιμάκια της Reichswehr, με ποικίλους εθνοφυλετικούς συνδέσμους πολιτοφυλακών, ακόμη με τον πρίγκιπα Rupprecht, διάδοχο του βαυαρικού στέμματος και στρατάρχη παρασημοφορημένου με τις ανώτερες διακρίσεις» (Görtemaker, 2021, p. 52). Επιπρόσθετα, ο Χίτλερ κατάφερε να κερδίσει χρήματα από διάφορες άλλες χώρες που συμμερίζονταν το όραμά του. Συγκεκριμένα, από την Ελβετία ο Χίτλερ δέχθηκε μεγάλη χρηματοδότηση, ειδικά από Ελβετούς φράνκες (frances) που ήταν αντικομμουνιστές· ενώ η χρηματοδότηση που δεχόταν, ήταν από τις ελβετικές περιοχές που ήταν αντισιμιτικές και μιλούσαν γερμανικά. Ο ίδιος ο Χίτλερ ταξίδεψε στην Ελβετία προκειμένου να μαζέψει χρήματα για το κόμμα. Η οικονομική κατάσταση του κόμματος δεν εξαρτιόταν μόνο από μεγάλες γενναιοδωρες δωρεές από τις ελίτ, αλλά και από τα υπόλοιπα μέλη. Όλα τα μέλη του κόμματος όφειλαν να πληρώσουν τις οφειλές τους κάθε μήνα, ακόμη και κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης. Αλλά και οι μικρές δωρεές ήταν πολύ σημαντικές για το κόμμα στην αρχή της πορείας του. Επιπλέον, πολύ σημαντικά χρηματικά ποσά προέρχονταν από γυναίκες, φαινόταν δε ότι οι γυναίκες αντιδρούσαν στο Χίτλερ με μεγαλύτερη γενναιοδωρία, από τους άντρες. Όταν ο Χίτλερ μιλούσε σε ένα κοινό το οποίο είχε πολλές γυναίκες λάμβανε μεγαλύτερες χρηματοδοτήσεις (Pool & Suzanne, 1978, pp. 14, 16, 19, 46, 71).

Άλλες δύο προσωπικότητες που βοήθησαν στη χρηματοδότηση του κόμματος ήταν ο Hansfstaengl και ο Thyssen. Ο Hanfstaengl, βοήθησε με τις δωρεές του ώστε η

τετρασέλιδη εφημερίδα *Völkischer Beobachter* που έβγαινε μία φορά την εβδομάδα να γίνει μία καθημερινή εφημερίδα. Η καθημερινή εφημερίδα για το Χίτλερ ήταν απαραίτητη προκειμένου να μεταδίδει τις ιδέες του καθημερινά στους Γερμανούς πολίτες. Από τη μεριά του ο Hanfstaengl δεν το έκανε για αλτρουιστικούς λόγους, αλλά αντιθέτως επειδή πίστευε ότι με την υποστήριξή του θα εξυπηρετούσε τα πατριωτικά του καθήκοντα, κάτι που δεν θεωρούσε ότι είχε κάνει στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και ένιωθε τύψεις γι' αυτό. Ένα από τα άλλα πρόσωπα κλειδιά για το ναζιστικό κόμμα ήταν ο Max Erwin von Scheubner-Richter, ο οποίος βοήθησε το ναζιστικό κόμμα όχι μόνο μέσω εράνων, αλλά και με τις γνωριμίες του με τα πρόσωπα της «υψηλής κοινωνίας» (Pool & Suzanne, 1978, pp. 48-49). Ο Fritz Thyssen, ήταν ένας από τους πλουσιότερους άντρες της Βαϊμαρικής περιόδου, καθώς χρηματοδοτούσε το ναζιστικό κόμμα φέρνοντάς το σε επαφή με «πρόσωπα κλειδιά» στο χώρο της βιομηχανίας, τα οποία βοήθησαν το ναζιστικό κόμμα να ανέβει στην εξουσία. Βέβαια έχασε την πίστη του αφού έφυγε από τη Γερμανία στο Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Όταν αργότερα επέστρεψε, το φυλάκισαν σε στρατόπεδο συγκέντρωσης (Attar, 2019).

Ο Kurt Lüdecke ταξίδεψε με το ζεύγος Siegfried και τον Winifred Wagner στην Αμερική, μεταφέροντας μια συστατική επιστολή για τον αυτοκινητοβιομήχανο Χένρι Φορντ, που ήταν πρωτοπόρος της σύγχρονης μαζικής παραγωγής, ενώ ήταν δηλωμένος αντισημίτης, Ευελπιστούσαν ότι αυτός θα χρηματοδοτούσε το Εθνικοσοσιαλιστικό Κόμμα (Görtemaker, 2021, p. 87). Ο αντισημίτης Χένρι Φορντ, είχε αγοράσει την εφημερίδα *Independent* και απαιτούσε από τους εκδότες να μην αναφέρονται στην εφημερίδα για το βιομηχανικό του εγχείρημα. Στις 22 Μαΐου 1920, η εφημερίδα αυτή ξεκίνησε τη συστηματική επίθεση κατά των Εβραίων, οδηγώντας στο μποϊκοτάρισμα των προϊόντων της Ford από τους Εβραίους. Ο Χίτλερ, ο οποίος ήταν θαυμαστής της Ford, μετά το μποϊκοτάρισμα ανακοίνωσε την υποστήριξη του ναζιστικού κόμματος, ενώ προωθούσε το βιβλίο του Φορντ *“The International Jew”*. Ο Χίτλερ στο *Mein Kampf* μάλιστα εξέφρασε το θαυμασμό του στο πρόσωπό του Ford, ενώ πολλές από τις ιδέες του είχαν επηρεαστεί από τις απόψεις του Φορντ (Pool & Suzanne, 1978, pp. 86-87, 90-91). Η Ford μαζί με τη General Motors¹⁴ στο Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, έδιναν μεγάλο αριθμό της στρατιωτικής τους παραγωγής στη Γερμανία, την ίδια στιγμή που η εξουσία του Ρούσβελτ ζητούσε να αυξηθεί η παραγωγή των στρατιωτικών εξοπλισμών για αμερικάνικη χρήση (Dobbs, 1998).

Η Elsa Bruckmann μαζί με το H. S. Chamberlain, το σύζυγό της και τα ζεύγη Bechstein και Wagner δημιούργησαν τα επόμενα χρόνια τον κύκλο ισχυρών μαικήνων που θα επένδυαν με οποιονδήποτε τρόπο στο πολιτικό μέλλον του Χίτλερ. Οι χορηγοί του μεσολάβησαν στις επαφές του με τα αστικά συντηρητικά στρώματα, αλλά και με εκπροσώπους της βαριάς βιομηχανίας, και τον εφοδίασαν με σύμβολα του στρατού που του ήταν σημαντικά για τις δημόσιες εμφανίσεις του. Έτσι του δώρισαν αυτοκίνητα και ρολόγια, χρηματοδότησαν ταξίδια του, ενώ βοήθησαν και στην επίπλωση του σπιτιού του.

¹⁴ Η General Motors έπαιξε ιδιαίτερο ρόλο στην εισβολή της ναζιστικής Γερμανίας στην Πολωνία και τη Σοβιετική Ένωση. Τόσο η General Motors, όσο και η Ford ήταν πολύ σημαντικοί χρηματοδότες για τη στρατιωτική ενίσχυση της Γερμανίας κατά τη διάρκεια του πολέμου. Πιο σημαντικοί ακόμη και από την Ελβετία.

Τα ακριβιά δώρα τόνισαν το γεγονός ότι οι χορηγοί ενδιαφέρονταν να είναι πρωμοδοτούμενος από αυτούς, ως πολιτικό αυτσαίντερ, ακόμη και με τη βοήθεια του εξωτερικού, προκειμένου να μην παρουσιάζεται ως ένας άπορος ικέτης (Görtemaker, 2021, p. 102).

Συμπερασματικά, ο Χίτλερ κατάφερε να κερδίσει την υποστήριξη της πολιτικής δεξιάς. Η συντηρητική ελίτ πίστευε ότι μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν το Χίτλερ, προκειμένου να κατακτήσει «δημοκρατικά» την εξουσία. Όταν ο Χίτλερ θα ήταν στην εξουσία τότε θα μπορούσε να καταστρέψει την Αριστερά, εξολοθρεύοντας τους εχθρούς της δεξιάς και των συντηρητικών ελίτ. Η ελίτ αυτή θεωρούσε ότι μετά ο Χίτλερ θα μπορούσε να αντικατασταθεί εύκολα. Η ελίτ λανθασμένα πίστευε ότι θα μπορούσε όσο εύκολα του επιτρέψει να ανέβει στην εξουσία, τόσο εύκολα θα μπορούσε και να τον διώξει απ' αυτήν¹⁵.

Κεφάλαιο 5^ο: Η στρατηγική του ναζιστικού κόμματος για την αποδοχή του Χίτλερ από τα λαϊκά στρώματα

Υποκεφάλαιο 5.1: Η ιδεολογική επιρροή στα λαϊκά στρώματα

Ο Χίτλερ έκτος από καλός προπαγανδιστής και υποκινητής, μπορούσε εύκολα να χειριστεί τα πράγματα και είχε σταθερές πεποιθήσεις ενώ η δύναμη της «κοσμοθεώρησης» του ήταν αποτέλεσμα των λιγοστών βασικών ιδεών του, οι οποίες είχαν άμεση σχέση με τους φυλετικούς αγώνες. Με την «κοσμοθεώρηση», για την οποία ήταν αμετακίνητος μέχρι τον θάνατό του, προσπαθούσε να εξηγήσει με σφαιρικό τρόπο τα δεινά της Γερμανίας και του κόσμου, αλλά και το πως αυτά έπρεπε να αντιμετωπιστούν. Η «κοσμοθεώρηση» προερχόταν από το ουτοπικό όραμα της εθνικής απολύτρωσης, κι όχι από μια σειρά μεσοβέζικων πολιτικών κινήσεων. Κατάφερε να εντάξει μέσα της όλες τις διαφορετικές τάσεις της ναζιστικής φιλοσοφίας. Επιπλέον με τη ρητορική του δεινότητα ο Χίτλερ, θα μπορούσε να γίνει ουσιαστικά αδιαμφισβήτητος σε κάθε επίπεδο του κομματικού δόγματος (Kershaw, 2016, p. xxxiv).

Ο Γκαίμπελς θεώρησε ότι προκειμένου η προπαγάνδα να διατηρηθεί και να εδραιωθεί για πολλά χρόνια θα έπρεπε να ξεπεράσει τα σύνορα της Γερμανίας. Οι ραδιοφωνικοί σταθμοί θα έπρεπε να ακούγονται πέρα από τα σύνορα προκειμένου να υπάρχει μια πιο επιτυχημένη προπαγάνδα. Μόνο ένα σύστημα που θα είχε καθαρούς στόχους θα μπορούσε να δημιουργήσει την αίσθηση της ενότητας και την έννοια ότι οι άνθρωποι αυτοί ανήκουν κάπου. Κατά αυτόν η προπαγάνδα θα έπρεπε να είναι απλή, προκειμένου να γίνεται κατανοητή και προκειμένου οι άνθρωποι να καταλάβουν ποιο είναι το σωστό. Για τον Γκαίμπελς η προπαγάνδα δεν ήταν η αλήθεια, αλλά η διαδικασία 'να κοινοποιείς ότι η αλήθεια είναι η αλήθεια'. Η Πολιτική προπαγάνδα όφειλε να κάνει τους

¹⁵ *The Nazi rise to power.* (n.d.). The Holocaust Explained. Accessed 8/11/23, Available at: <https://www.theholocaustexplained.org/the-nazi-rise-to-power/the-nazi-rise-to-power/>.

Γερμανούς να νιώσουν ότι ανήκουν στο κράτος (Goebbels, 1948, Lommers, 2012, pp. 179-180).

Ως προस्ताγή για κοινωνική ανανέωση και ιμπεριαλιστική κατάκτηση, ο εθνικοσοσιαλισμός φάνηκε ότι είχε μεγάλες απαιτήσεις από το λαό της Γερμανίας. Οι απαιτήσεις δεν στόχευαν μόνο τη φορολογία ή τη στράτευση, είχαν επιπλέον στόχο να εμψυχώσουν το λαό της Γερμανίας, προκειμένου να δράσει συνειδητά σε μία εθνική ένωση. Προσπάθησαν να πείσουν τους Γερμανούς να δουν ο ένας τον άλλον σε μία εθνική ενότητα, στην οποία ανήκαν ως δρώντα υποκείμενα στην παγκόσμια ιστορία. Η επιτυχία του ναζιστικού κόμματος είχε άμεση σχέση με το πως έβλεπαν ο ένας τον άλλον, αφού προκειμένου να επιτύχει το ναζιστικό κίνημα θα έπρεπε ο γερμανικός λαός να αποδεχτεί τη «φυλετική συντροφικότητα», αλλά και τη σημασία του «φυλετικού αγώνα» (Fritzsche, 2008, pp. 15-16).

Παρ' όλο ότι υπάρχουν πολλά έγγραφα τα οποία υποστηρίζουν ότι οι εργάτες ηθελημένα ακολούθησαν το ναζιστικό κόμμα, συνεχίζουν να υπάρχουν λίγες αποδείξεις περί αυτού. Το ναζιστικό κίνημα ήταν ειλικρινές με τη ρητορική του σχετικά με τους Γερμανούς εργάτες, ενώ παράλληλα προσπαθούσε να ικανοποιήσει εκείνους που το βοηθούσαν οικονομικά. Οι ιδέες όμως του ναζισμού ερχόντουσαν σε πλήρη αντίθεση με εκείνα που ήθελαν οι εργάτες, αφού, μία από τις θέσεις του ναζισμού ήταν η καταστροφή των προλεταριάτων και των ιδρυμάτων, ιδέα που ήταν πολύ θελκτική για την αστική τάξη. Η εργατική τάξη στρεφόταν κυρίως στη σοσιαλδημοκρατία και τον κομμουνισμό. Ενώ οι περισσότερες δεξιές δικτατορίες χρησιμοποιούν άλλου είδους τακτικές, κυρίως οικονομικές για να πιέσουν την αριστερά. Ο γερμανικός φασισμός χρησιμοποίησε τη βία προκειμένου να συντρίψει την αριστερά και να καταστρέψει τους συλλόγους των εργατικών τάξεων (Pelz, 2016, p. 139).

Από το Μεγάλο Πόλεμο η λαϊκή κοινότητα ταυτιζόταν με την εθνική συμφιλίωση και την υπέρβαση των ταξικών, των τοπικών και των θρησκευτικών διαχωριστικών γραμμών, οι οποίες δίχασαν το γερμανικό λαό. Από τις “Μέρες του Αυγούστου” του 1914, όταν χιλιάδες Γερμανοί υποστήριζαν την εθνική υπόθεση σε καιρό πολέμου, ήταν φανερό πως ο κόσμος επένδυε συναισθηματικά στην επαγγελία της εθνικής κοινότητας. Οι Γερμανοί θεωρούσαν ότι η κοινωνική ισότητα θα ήταν απόρροια της εθνικής αλληλεγγύης. Η εθνική αλληλεγγύη έδειχνε το δρόμο για την ενσωμάτωση των εργατών στον εθνικό βίο, για τη σύντριψη της μεσοαστικής νοοτροπίας κοινωνικών διακρίσεων, και για την κατάργηση του σεβασμού που απαιτούσαν οι ελίτ της χώρας. Η δημοκρατική ή λαϊκίστικη φύση της ήταν σημαντικός παράγοντας για τη δημοτικότητα της εθνικής αλληλεγγύης. Άλλωστε με την ενότητα του λαού υπήρξε έκφανση της συλλογικής δύναμης που δημιούργησε τη δυνατότητα στη Γερμανία να κινητοποιηθεί ενάντια στους εξωτερικούς εχθρούς στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο. Η αποτυχία της Γερμανίας εξαιτίας της απρόσμενης υποταγής της σε συνδυασμό με τα «αιματοβαμμένα σύνορα» πιστοποιήθηκε με τη συνθήκη των Βερσαλλιών δημιουργώντας το χάος του πληθωρισμού στις αρχές της δεκαετίας του '20 και πλήττοντας τους Γερμανούς (Fritzsche, 2008, p. 47).

Υποκεφάλαιο 5.2: “Unter uns” Η εδραίωση του εθνικού σοσιαλισμού

Το Τρίτο Reich όμως κατάφερε να κάνει κάτι πολύ σημαντικό για τους Γερμανούς, και συγκεκριμένα τους «Άριους». Τους έκανε να νιώσουν ότι η Γερμανία είναι το σπίτι τους. Η φράση *unter uns*, δηλαδή το «μεταξύ μας», εκφράζει ακριβώς αυτήν την οικειότητα που είχε καταφέρει να μεταδώσει το ναζιστικό κόμμα στο λαό. Το *unter uns* ήταν μία φράση που μεταλαμπαδεύτηκε από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, ως προπαγανδιστικό μέσο από το Τρίτο Ράιχ. Σ’ αυτή τη φράση βασίστηκε και η νομιμότητα του εθνικοσοσιαλισμού και η αίσθηση της ικανοποίησης την περίοδο πριν τον Α’ Παγκόσμιο Πόλεμο (Fritzsche, 2008, p. 81).

Οι Ναζιστές κατάφεραν να υιοθετήσουν μία τόσο δημοφιλή ιδέα, χάρη στο “*Volksgemeinschaft*”, δηλαδή την ιδέα της λαϊκής κοινότητας. Οι Γερμανοί κατάφεραν να εδραιώσουν την εθνική αλληλεγγύη που από καιρό ο γερμανικός λαός αναζητούσε. Κάποια μερίδα του λαού αν και μπορεί να μη συμφωνούσε με την ιδεολογία του εθνικού σοσιαλισμού, ασπάστηκε πολλά από τα επιτεύγματα της «εθνικής επανάστασης» του 1933. Αυτή η έννοια δεν ήταν ιδέα των Ναζί, δεν ήταν κάτι άγνωστο και επίπλαστο. Όμως οι Ναζιστές κατάφεραν να κάνουν την έννοια αυτή πραγματικότητα, εδραιώνοντας την εθνική αλληλεγγύη. Η εθνική αλληλεγγύη ήταν η άποψη που απηχούσε στις επιθυμίες πολλών Γερμανών, οι οποίοι είχαν επιστρέψει από τον πόλεμο και ελεεινολογούσαν την αριστερή Νοεμβριανή Επανάσταση του 1918, ενώ συγχρόνως, είχαν χάσει την εμπιστοσύνη τους στη Δημοκρατία της Βαϊμάρης, εξαιτίας των εξουσιών που είχαν δοθεί στους Σοσιολημοκράτες. Ο αντίκτυπος του εθνικοσοσιαλισμού υπήρξε μεγάλος στους πολίτες που ένιωθαν οικονομική ανασφάλεια και πολιτική αστάθεια στις αρχές της δεκαετίας του ’30. Χιλιάδες Γερμανοί είχαν ταυτίσει τη δική τους εξαθλίωση με τα δεινά της Γερμανίας ενώ ήλπιζαν στη δημιουργία μιας ισχυρής ηγεσίας στο Βερολίνο που θα βελτιώνει τη μοίρα τους (Fritzsche, 2008, pp. 47, 48-49). Το ναζιστικό κόμμα με αρχηγό το Χίτλερ χρησιμοποίησε την ψυχολογία της γερμανικής κοινωνίας με τέτοιο τρόπο, ώστε να αποδείξει στο λαό, ότι είναι ένας περήφανος λαός, ο οποίος έχασε στον πόλεμο άδικα, αφού έκανε ανακωχή, και ως ένας περήφανος λαός θα έπρεπε να πάρει την εκδίκησή του. Αυτή η θεωρητική του «εμείς» και οι «άλλοι» ήταν ο κατάλληλος σκοπός που ένωσε τους Γερμανούς κάτω από έναν κοινό στόχο.

Υποκεφάλαιο 5.3: Η δημιουργία της εικόνας του Χίτλερ, ως χαρισματικού ηγέτη

Πριν σχολιάσουμε πως έγινε η διαμόρφωση της εικόνας του Χίτλερ χάρη στον κύκλο του, αξίζει να σχολιάσουμε την ίδια την προσωπικότητα του Χίτλερ, που τον βοήθησε στη διαμόρφωση της εικόνας του. Η επιτυχημένη άνοδος του Χίτλερ στην εξουσία, εκτός από τη χαρισματική του ηγεσία, οφειλόταν και στο ταλέντο του στη ρητορική. Οι ομιλίες του κέντριζαν το ενδιαφέρον του λαού. Έκανε το γερμανικό λαό με τα λόγια του να νιώσει την ανάγκη να νικήσει τον εχθρό, προκειμένου να εκδικηθεί για την κατάληξη της Γερμανίας. Τα λόγια ήταν σαν «ευαγγέλιο που κήρυττε μια ιερή

αλήθεια» και έκαναν τον ανδρικό πληθυσμό να στραφεί στα όπλα. Ήταν ένας νέος Λούθηρος (Rees, 2016, p. 33).

Η προσωπικότητα του έχει άμεση συνάρτηση με την ιστορική ερμηνεία. Τόσο αυτοί που τον θαύμαζαν όσο και εκείνοι που δεν τον συμπαθούσαν, συμφωνούσαν ότι ο Χίτλερ ήταν μία ξεχωριστή προσωπικότητα. Παρά τις πολλές προσπάθειες για την ερμηνεία του χαρακτήρα του, μόνον εικασίες μπορούμε να κάνουμε προκειμένου να καταλάβουμε την ιδιόρρυθμη προσωπικότητά του. Η μοναδικότητα του Χίτλερ σίγουρα οδήγησε σε κρίσιμες εξελίξεις με αναμφισβήτητο τρόπο. Μετά το 1919, ο Χίτλερ απολάμβανε μαζική λατρεία αλλά και έντονο μίσος από τους πολιτικούς του αντιπάλους. Η γοητεία, το ταλέντο του να παίζει διαφορετικούς ρόλους και η ασυνήθιστη προσωπικότητά του αναγνωρίστηκαν τόσο από απλούς ανθρώπους όσο και από καλλιεργημένους ανθρώπους. Μπορούσε να είναι χαριτωμένος κατά κύριο λόγο με τις γυναίκες, αλλά παράλληλα ήταν και πνευματώδης και διασκεδαστικός. Οι ομιλίες του ήταν μια παράσταση με ειδικό στόχο τον εντυπωσιασμό. Η σφιχτή χειραψία αλλά και το «αντρίκειο» βλέμμα του έμενε χαραγμένη στη μνήμη των οπαδών του. Μπορούμε να πούμε με σιγουριά ότι τα πράγματα θα ήταν διαφορετικά χωρίς το Χίτλερ. Βέβαια αυτό δεν σημαίνει ότι αυτά που προξενήθηκαν από το ναζιστικό κόμμα, οφείλονται μόνο στην προσωπικότητα του Χίτλερ (Kershaw, 2016, pp. xxi-xxii, 176).

Ο Χίτλερ υποστήριζε συνεχώς ότι ζούσε μόνο για την πολιτική του ζωή και ότι για εκείνον η οικογενειακή του ζωή δεν ήταν τόσο σημαντική. Ο Χίτλερ είχε αναφέρει στη μητέρα του τον Ιανουάριο του 1928 ότι απαγορευόταν να παντρευτεί, εξαιτίας της «αποστολής» του. Αυτός ο μύθος της μοναχικότητας καλλιεργήθηκε συνειδητά από τη ναζιστική προπαγάνδα προκειμένου να τον κάνει άτρωτο, ενώ έδωσε λαβή και θάρρος στο ναζιστικό κόμμα να σχολιάσει την προσωπική του ζωή (Görtemaker, 2021, p. 209). Η «ιδιωτική ζωή» δεν ήταν ποτέ μέρος του δημόσιου προσώπου του. Εν αντιθέτως έμεινε μυστική μέχρι και το θάνατό του. Οι Γερμανοί έμαθαν την ύπαρξη της συντρόφου του, Εύα Μπράουν, μόνο μετά την πτώση του Τρίτου Ράιχ. Το «ιδιωτικό» και το «δημόσιο» έγιναν αδιαίρετα. Ολόκληρη η ύπαρξη του Χίτλερ έφτασε να συνοψίζεται στην τελειοποίησή του, δηλαδή στο ρόλο του «Führer» (Kershaw, 2016, pp. xxxi-xxxii).

Η άνοδος του Χίτλερ οφειλόταν τόσο στο χαρακτήρα του, όσο και στη βοήθεια του κύκλου του. Η μοναδικότητα του φαινομένου Χίτλερ δεν ήταν η άνοδος του από την ανωνυμία, αλλά η κενότητα του ιδιωτικού του προσώπου που ήταν ισοδύναμη του «μη προσώπου». Το κενό σχετικά με το ιδιωτικό του πρόσωπο του είχε άμεση συνάρτηση με το γεγονός ότι ο Χίτλερ υπήρξε άκρως κρυπτικός – και όχι μόνο με την προσωπική του ζωή, αλλά και με το υπόβαθρο του και την οικογένειά του. Η κρυψίνια και η αποστασιοποίηση ήταν χαρακτηριστικά που παρουσιάζονταν στην πολιτική του συμπεριφορά. Ήταν επίσης σημαντικά συστατικά για την πολιτική του αίγλη, ως «ηρωικού» ηγέτη που συνειδητά επέλεξε, αυξάνοντας με αυτόν τον τρόπο το μυστήριο γύρω από τον εαυτό του (Kershaw, 2016, p. xxxi). Το περιβάλλον του Χίτλερ έπαιξε σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της εικόνας του Χίτλερ που παρουσιαζόταν προς το γερμανικό λαό. Τον περιφρουρούσαν και τον προστάτευαν με κάθε τρόπο, προκειμένου να

διαμορφώσουν τη δημόσια εικόνα του. Το περιβάλλον του ήταν εκείνο που μπόρεσε αργότερα να μετατρέψει αυτόν σε Führer (Görtemaker, 2021, pp. 45).

Ο φωτογράφος Heinrich Hoffmann από κοινού με το Χίτλερ διαμόρφωσε την εικόνα του Führer. Η φωτογραφία άρχισε να μεταδίδεται μαζικά και βοήθησε στην εγκαθίδρυση του μύθου του Führer, δημιουργώντας μεγάλα κέρδη στο Hoffmann (Kershaw, 2016, p. 51). Ο Χίτλερ μετά από τη δημιουργία του παγιωμένου κύκλου του έθεσε μεγάλη απόσταση από τα υπόλοιπα μέλη του κόμματος, δημιουργώντας με αυτόν τον τρόπο την εικόνα του ως «Führer». Ο Hoffmann φωτογράφησε τον αρχηγό Χίτλερ μπροστά από τη παραταγμένη δύναμη των SA που έμοιαζε δίχως τελειωμό, κρατώντας τα λάβαρα με τον αγκυλωτό σταυρό. Ο σκοπός του φωτογράφου ήταν να αναδείξει την ενότητα της πολιτοφυλακής, τονίζοντας τη διαφορά της σε σχέση με άλλες παραστρατιωτικές οργανώσεις. Η δουλειά του Hoffmann ήταν μέσα από τη φωτογραφία να συμβάλλει στην ανέλιξη του ναζιστικού κινήματος και του «Führer» του (Görtemaker, 2021, pp. 54, 79).

Υποκεφάλαιο 5.4: Ο «ψευδοθρησκευτισμός» του ηγέτη Χίτλερ

Στο βιβλίο *Sapiens* του Yuval Noa Harari υπογραμμίζεται ότι ο μονοθεϊσμός τείνει να είναι περισσότερο φανατικός από τον πολυθεϊσμό (Harari, 2014). Επιπρόσθετα, ο Harari αποσαφηνίζει ότι η θρησκεία θα μπορούσε να χωριστεί σε θεϊκή θρησκεία (theist religion) και σε ανθρωπιστική θρησκεία (humanism religion). Οι ανθρωπιστές θεωρούν ότι το Homo Sapiens είναι το πιο σημαντικό ανθρώπινο είδος στη γη και εκείνο που μπορεί να καθορίσει την πορεία των πάντων. Η ανθρωπιστική θρησκεία και αυτή χωρίζεται σε υποκατηγορίες. Σ' αυτές τις υποκατηγορίες υπάρχει διαφωνία σχετικά με τη σημασία του ανθρώπου. Οι τρεις κατηγορίες είναι ο φιλελεύθερος ανθρωπισμός (liberal humanism), που θεωρεί ότι κάθε άνθρωπος ξεχωριστά είναι μοναδικός και σημαντικός, ο σοσιαλιστικός ανθρωπισμός (socialism humanism) που δεν βλέπει τον κάθε άνθρωπο ως μία διαφορετική μονάδα, αλλά ως σύνολο. Οι δύο αυτές απόψεις έρχονται πιο κοντά στη μονοθεϊστική θεϊκή θρησκεία αφού θεωρούν τους ανθρώπους ίσους. Το μόνο που ξεφεύγει από αυτό το πρότυπο είναι ο εξελικτικός ανθρωπισμός (evolutionary humanism). Ο εξελικτικός ανθρωπισμός εν αντιθέτως θεωρεί ότι υπάρχει διαφορετική ερμηνεία για το ανθρώπινο είδος. Αυτή την άποψη ακολουθούσαν και οι Ναζί, αφού θεωρούσαν ότι το ανθρώπινο είδος δεν είναι παγκόσμιο και αιώνιο, αλλά ότι αποτελείται από διάφορα είδη που έχουν διαφορετική εξελικτική πορεία. Ο άνθρωπος μπορεί να φτάσει είτε στη δυνατότητά του να γίνει υπεράνθρωπος (superhuman), είτε να φτάσει στο άλλο άκρο και να γίνει υπάνθρωπος (subhuman). Ακολουθώντας τη θεωρία του Darwin θεωρούσαν ότι τα πιο «ικανά» ανθρώπινα είδη θα πρέπει να επιβιώσουν, ενώ τα υπόλοιπα να αφανιστούν. Ένα γερμανικό βιβλίο βιολογίας, το *“The Laws of Nature and Mankind”* αναφέρει ότι στη μάχη για τη ζωή δεν θα επιβιώσουν αυτοί που θεωρούνται ανίκανοι, ειδικότερα αυτοί που θα αντισταθούν, θα αφανιστούν. Όπως αναφέρεται και στο *Mein Kampf*: “Ο άνθρωπος που προσπαθεί να παλέψει με τη φύση, πολεμάει με τις αρχές της ανθρώπινης ζωής. Η πάλη με τη φύση μπορεί να οδηγήσει στη καταστροφή του.” (Harari, 2014, pp. 237-239, 242-243).

Ο Wilhelm Schwaner είχε αναφέρει, ότι η Γερμανία όφειλε να έχει μια δική της θρησκεία και όχι μια ξένη, όπως ο προτεσταντισμός ή ο καθολικισμός, συγκεκριμένα είχε αναφέρει ότι η θρησκεία που οι Γερμανοί θα πρέπει να ακολουθήσουν θα πρέπει να είναι ιθαγενής, και να μην υιοθετούν μια ξένη θρησκεία. Για τη Γερμανία, ο ιερός τόπος θα έπρεπε να είναι η ίδια η Γερμανία. Αυτή η νέα θρησκεία, τελικά ήταν ο τρόπος αναγέννησης της Γερμανίας μετά την ήττα του 1918 (Gossman, 2008, p. 94). Ο Χίτλερ δεν σταμάτησε τη ναζιστική επανάσταση αλλά την προσδιόρισε εκ νέου. Συγκεκριμένα, το Ιούλιο του 1933, είχε αναφέρει ότι: «Το νέο γερμανικό κράτος θα είναι μια ολοκληρωτική φαντασιοπληξία αν δεν εξελίξει το άτομο». Η επαναστατική διακήρυξη του περιέγραφε: «το νέο τύπο Γερμανού» που θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί μέσω των μεθόδων της φυλετικής υγιεινής (Fritzsche, 2008, p. 95).

Σε σύγκριση με τις άλλες θρησκείες ο ναζισμός στις ιδεολογίες του δεν αναφερόταν στη μετάβαση μετά θάνατον σε έναν παραδεισένιο τόπο. Ο ναζισμός δεν προσπάθησε να χαρακτηρίσει την πραγματικότητα έξω από την πολιτική δύναμη και την κοινωνική τάξη. Ήταν δηλαδή μία εκκοσμικευμένη θρησκεία. Ο ναζισμός, όπως οποιαδήποτε θρησκεία είχε το δικό του θεό, αλλά ο θεός εδώ δεν ήταν ένα υπερφυσικό πλάσμα. Η αλλαγή από φυσικό σε υπερφυσικό έγινε με την αποθέωση των ηγετών του ναζισμού, έτσι ο Führer απέκτησε μία θεϊκή υπόσταση. Η ναζιστική θρησκεία είχε και το δικό της δόγμα, οι ακόλουθοι του ναζισμού, είχαν εναποθέσει την πίστη τους στους ίδιους τους εαυτούς και στη δύναμη της φυλής τους να καταστήσει τον κόσμο τέλειο, και προκειμένου να τον καταστήσει τέλειο θα έπρεπε να «καταστρέψει την κακιά εχθρική δύναμη» και άρα να ξεριζωθούν οι Εβραίοι. Έτσι υπήρχε αντιπαλότητα μεταξύ τελειότητας και καθαρότητας της γερμανικής φυλής, σε σύγκριση με το κακό που συνδυαζόταν με τη φυλή των Εβραίων. Η χρησιμοποίηση του *völkisch* εθνικισμού και της «φυλετικής ψυχής» ήταν απαραίτητα στοιχεία για τη ναζιστική θρησκεία (Termaat, n.d., p. 3).

Ο Μαξ Βέμπερ ανέπτυξε τη θεωρία για την «χαρισματική ηγεσία». Η «χαρισματική ηγεσία» έχει άμεση σχέση με τη θέση των «οπαδών», που σε συνθήκες κρίσης «προβάλλουν σε κάποιον εκλεκτό ηγέτη μοναδικές «ηρωικές» ιδιότητες και βλέπουν σε αυτόν προσωπική μεγαλοσύνη», δηλαδή την ενσάρκωση όπως την ανέφερε ο Βέμπερ, η οποία είναι εγγενώς ασταθής (Kershaw, 2016, pp. xxii-xxiii). Ο Βέμπερ πρώτος διατύπωσε τη φράση «χαρισματική ηγεσία». Κατ' αυτόν ο «χαρισματικός ηγέτης οφείλει να διαθέτει ένα ισχυρό «αποστολικό» στοιχείο, έχοντας έτσι μία θρησκευτική μορφή». Επιπλέον ανέφερε ότι «Οι οπαδοί ενός τέτοιου ηγέτη δεν ελπίζουν απλώς σε χαμηλότερους φόρους ή καλύτερη ιατροφαρμακευτική περίθαλψη αλλά επενδύουν στο πρόσωπό του ευρύτερες σχεδόν πνευματικές προσδοκίες, για λύτρωση και σωτηρία» (Rees, 2016, pp. 14, 16). Η έννοια της «χαρισματικής ηγεσίας» κατά την αντίληψη του συγγραφέα, μπορεί να μας κάνει να κατανοήσουμε τη σχέση ανάμεσα στο Χίτλερ και τη μαζική αποδοχή από το λαό που είχε κατά την άνοδό του. Τις συνθήκες κατά τις οποίες ανέβηκε ο Χίτλερ δεν μπορούσε ποτέ ο Βέμπερ να τις φανταστεί. Η εικόνα του Χίτλερ ως «ηρωικού» ηγέτη, που είχε αξιοποιήσει προϋπάρχουσες ψευδοθρησκευτικές πεποιθήσεις ή απόψεις περί προσδοκιών εθνικής σωτηρίας, ήταν κατά μεγάλο ποσοστό προϊόν

προπαγάνδας. Επιπλέον, η έννοια της χαρισματικής ηγεσίας αποδείχτηκε πολύτιμη στην εξαιρετικά προσωποποιημένη εξουσία του Χίτλερ (Kershaw, 2016, p. xxiii).

Η σημασία της «πίστης» αποτελεί βασικό στοιχείο για να καταλάβουμε τις πράξεις των μελών του Ναζιστικού Κόμματος εκείνης της περιόδου. Το 1927 είχε αναφέρει ο Χίτλερ: «Να είστε βέβαιοι ότι εμείς τοποθετούμε στην πρώτη θέση την πίστη και όχι τη νόηση. Πρέπει κανείς να πιστεύει σε ένα σκοπό. Μόνον η πίστη χτίζει τα κράτη. Τι δίνει κίνητρο στους ανθρώπους να πάνε και να πολεμήσουν για τις θρησκευτικές τους ιδέες; Όχι η νόηση, αλλά η τυφλή πίστη» (Tal, 1978). Υπογραμμίζοντας τη ζωτική σημασία της «πίστης» αντικατόπτριζε τις θέσεις του Μπενίτο Μουσολίνι, ο οποίος το 1912 είχε αναφέρει: «Θέλουμε να πιστεύουμε, οφείλουμε να πιστεύουμε. Το ανθρώπινο είδος έχει ανάγκη από “πιστεύω”. Η πίστη κινεί βουνά διότι μας παρέχει την ψευδαίσθηση ότι τα βουνά κινούνται. Η ψευδαίσθηση είναι ίσως η μόνη πραγματικότητα στη ζωή μας» (Rees, 2016, pp. 70-71). «Ο μεγάλος λαϊκός ηγέτης» υπογράμμισε ο Ρούντολφ Ες το 1927 «μοιάζει με το μεγάλο ιδρυτή μιας θρησκείας. Πρέπει να εμπνέει στους ακροατές του μια ακλόνητη πίστη. Μόνον τότε καθίσταται δυνατόν να οδηγηθούν οι μάζες των οπαδών εκεί όπου πρέπει να οδηγηθούν. Υπογράμμισε επιπλέον ότι ο Χίτλερ δεν θα έπρεπε να άφηνε το ακροατήριο να υπολογίσει τα υπέρ και τα κατά ή να σκεφτούν ότι κάτι άλλο είναι σωστό (Rees, 2016, p. 71). Το φωτοστέφανο του ηγέτη ήταν άχρηστο δίχως την πίστη. Μόνο μέσω της πίστης στον ηγέτη Χίτλερ ως μία ύψιστη αρμόδια αρχή, σε συνδυασμό με την ανεπιφύλακτη αφοσίωση των οπαδών του θα μπορούσε να νομιμοποιήσει την αδιαφιλονίκητη ηγεσία του. Η ενότητα των εθνικοσοσιαλιστών ήταν απαραίτητη, προκειμένου να εκμεταλλευτούν την άνοδο του Χίτλερ ως ηγέτη του κράτους ώστε να εδραιωθεί η μόνιμη δικτατορία (Görtemaker, 2021, p. 160)

Η εξουσία του Χίτλερ συνδύαζε μια ηγεσία η οποία ήταν στρατευμένη υπέρ μίας ιδεολογικής αποστολής περί εθνικής αναγέννησης και φυλετικής κάθαρσης μιας κοινωνίας που ακολουθούσε σε μεγάλο βαθμό τον Ηγέτη της προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι για τους οποίους φαινόταν να αγωνίζεται και μιας επιδέξιας γραφειοκρατικής διοίκησης ικανής να σχεδιάσει και να υλοποιήσει μια εξαιρετικά απάνθρωπη πολιτική. Για το ναζιστικό κόμμα ήταν σημαντική η διατήρηση της ιδέας της «αποστολής» του Χίτλερ και η εικόνα του ήρωα και του «μεγαλείου» που είχε για τον εαυτό του, προκειμένου να διατηρηθεί το φωτοστέφανο τόσο στο περιβάλλον του και τα μέλη του κόμματος του όσο και στους υποστηρικτές του. Η λατρεία προς το πρόσωπο του Führer είχε γίνει αποδεκτή καθώς έδινε σε όλες τις πολιτικές μερίδες την ιδανική λύση στο πρόβλημα. Το κόστος της ενότητας ήταν η προσωπική πίστη στο Χίτλερ, είτε από προσωπική απόφαση είτε μέσω πίεσης. Οι ηγετικές προσωπικότητες του ναζιστικού κόμματος πίστευαν στο μεγαλείο αλλά και στην «αποστολή» του Χίτλερ. Ο Χίτλερ απέφευγε τις λογομαχίες με τα μέλη του κόμματος, ενώ εστίαζε όλη την ενέργειά του σε έναν και μόνο στόχο, στην απόκτηση της εξουσίας, ο Χίτλερ, προσπαθούσε να κρατά το κόμμα ενωμένο. Η λατρεία για το Χίτλερ με τον καιρό δημιούργησε τη δική της δυναμική (Kershaw, 2016, pp. 175, 188).

Στη φασιστική κοινωνία, ο ηγέτης ενός κράτους είναι ο πατέρας της παραδοσιακής πατριαρχικής οικογένειας. Ο ηγέτης λαμβάνει τη μορφή του πατέρα του έθνους, ενώ παράλληλα η δύναμη και η ισχύς της εξουσίας του προέρχεται από την εικόνα του πατέρα

της οικογένειας στην πατριαρχία, αφού λαμβάνει το ρόλο της απώτατης ηθικής εξουσίας πάνω από τη γυναίκα του και τα παιδιά του. Η εξουσία του πατέρα της πατριαρχικής οικογένειας είναι αποτέλεσμα της δύναμής του, άρα η δύναμη αποτελεί τη κύρια αυταρχική αξία (Stanley, 2018). Ο Χίτλερ έγινε το είδωλο των Γερμανών, και αποτελούσε ένα αντικείμενο ηρωικής λατρείας. Πίστευαν ότι εκείνος θα ήταν κατάλληλος να σώσει τον κόσμο και να οδηγήσει τη Γερμανία σε παγκόσμια κυριαρχία. Ο ναζισμός έγινε τόσο δημοφιλής εξαιτίας της δόξας της δύναμης και της υπερηφάνειας. Ο ναζισμός τους έκανε να νιώσουν καλύτερα, τους έδωσε ελπίδα για το μέλλον (Termaat, n.d., pp. 18-19). Η γένεση της λατρείας του ηγέτη ήταν αποτέλεσμα περισσότερο της νοοτροπίας και της προσμονής που κυριαρχούσε στη γερμανική κοινωνία εκείνη την περίοδο, ενώ αντανακλά λιγότερο τον ίδιο το Χίτλερ. Κατά τον Kershaw, ο Χίτλερ δεν ήταν απαραίτητος ο καλύτερος δημαγωγός, αλλά ήταν ό, τι καλύτερο μπορούσε να προσφερθεί εκείνη την εποχή (Kershaw, 2016, p. 77).

Ο *völkisch* εθνικισμός ήταν ο ενωτικός παράγοντας των ανθρώπων. Το αίμα και η φυλή ήταν εκείνα που ένωσαν του ανθρώπους, και τους έκαναν πλέον να μην νιώθουν μονάδες, αλλά μέλη μιας μεγαλύτερης ενότητας, ειδικότερα μιας φυλής. Ο εθνικισμός χρησιμοποιήθηκε από τον εθνικοσοσιαλισμό προκειμένου, να δημιουργήσει λατρεία σε ένα καινούργιο κομμάτι που δεν αφορούσε τη θρησκεία, έτσι όπως την γνώριζαν. Την ίδια στιγμή η «κανονική» θρησκεία χρησιμοποιήθηκε με τέτοιο τρόπο προκειμένου να μην προσβληθεί η ηθική της γερμανικής φυλής. Μέσα σε αυτό το κλίμα αναδύθηκε ο θετικιστικός χριστιανισμός (positive Christianity). Αυτή η εκκλησία ήταν οργανωμένη από το κράτος, και λειτουργούσε σύμφωνα με την ιδεολογία του κράτους (Termaat, n.d., pp. 5, 8-9).

Η θρησκεία έχει χρησιμοποιηθεί ως μέσο επίδρασης στον όχλο αρκετές φορές, όπως είπαμε πιο πάνω η θρησκεία είναι ένα από τα μέσα που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να ενώσει το λαό κάτω από έναν συγκεκριμένο σκοπό. Αξίζει να αναφερθεί ότι μία παγιωμένη θρησκεία που ήδη ακολουθείται από την πλειοψηφία του λαού μπορεί να οδηγήσει σε συγκεκριμένες κυβερνήσεις με περισσότερο φανατισμό. Από την άλλη ένα πρόσωπο της εξουσίας μπορεί να παρουσιάζει κάποια θρησκευτικά στοιχεία που ενώνουν το λαό με ένα συγκεκριμένο στόχο. Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται ότι τα μουσουλμανικά κράτη γίνονται περισσότερο εξτρεμιστικά. Ο φανατισμός της θρησκείας μπορεί να οδηγήσει σε ακραίες καταστάσεις. Παρατηρούνται δε, ηγεσίες που παρουσιάζουν οι ίδιες θρησκευτικά χαρακτηριστικά. Στα κράτη που έχουν έντονο το μουσουλμανικό θρησκευτικό στοιχείο, παρατηρείται η δημιουργία φανατικών θρησκευτικών τρομοκρατικών οργανώσεων (Al Qaeda, ISIS, IJU, κλπ.).

Η πολιτική θρησκεία είναι ένα φαινόμενο της μοντέρνας περιόδου και δημιουργείται μακριά από τη θρησκεία. Ο Ιταλός φιλόσοφος Benedetto Croce ανέφερε ότι η πίστη είναι απαραίτητη για την ανθρώπινη ύπαρξη, έτσι όταν καταπιέζεται η θρησκεία, οι άνθρωποι προσπαθούν να βρουν θρησκεία οπουδήποτε αλλού. Η πολιτική θρησκεία τείνει να είναι εχθρική στις άλλες θρησκείες και ιδεολογίες (Pisch, 2016, pp. 54-55). Ο Anthony King αναφέρει στη θεωρία του ότι: «η επίδραση των προσωπικοτήτων και των άλλων προσωπικών χαρακτηριστικών των ηγετών θα είναι μεγαλύτερη όταν οι

συναισθηματικοί δεσμοί των ψηφοφόρων είναι στο πιο αδύναμο σημείο τους» και «όταν οι ψηφοφόροι μπορούν να διακρίνουν και ορισμένους άλλους λόγους – είτε αυτοί είναι λόγοι αποτελεσματικότητας είτε πολιτικής», και οι δύο υποθέσεις φαίνεται ότι ισχύουν όσον αφορά τα περισσότερα λαϊκίστικα ριζοσπαστικά δεξιά κόμματα. Οι χαρισματικοί ηγέτες, είναι συνήθως πολωτικές προσωπικότητες αφού «η συμβολική λογική του χαρίσματος συναρτάται με μια δυαδική κωδικοποίηση και σωτηριολογικές αφηγήσεις». Αυτό που κάνει κάποιον ηγέτη να θεωρείται χαρισματικός έχει άμεση εξάρτηση από τους οπαδούς του περισσότερο και όχι από τον ίδιο τον ηγέτη (Mudde, 2011, pp. 351-352).

Κεφάλαιο 6^ο: Το οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον και η συμβολή τους στην άνοδο του Χίτλερ

Ο Χίτλερ, ήταν κατά ένα μεγάλο ποσοστό ένα κοινωνικό προϊόν, δηλαδή ένα δημιούργημα των κοινωνικών προσδοκιών και κινήτρων που επένδυσαν σ' αυτό οι οπαδοί του. Ο Kershaw (2016), υπογραμμίζει ότι, «Η επίδραση της εξουσίας του πρέπει να επικεντρωθεί όχι σε κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της «προσωπικότητας», αλλά στο ρόλο του ως Führer – ένα ρόλο που έγινε δυνατός μόνο μέσω της υποτίμησης των λαθών, της αδυναμίας και της σύμπραξης των άλλων». Ένιωθε ότι είχε αντλήσει την εξουσία του από αυτό που εκείνος αντιλαμβανόταν ως ιστορική αποστολή του να σώσει τη Γερμανία. Γι' αυτό το λόγο η εξουσία του ήταν «χαρισματική» και όχι θεσμική. Είχε βασιστεί στην ετοιμότητα των υπολοίπων να δουν τα «ηρωικά» χαρακτηριστικά του. Και πράγματι είδαν τέτοια χαρακτηριστικά – ίσως πολύ πριν τα πιστέψει και ο ίδιος (Kershaw, 2016, pp. xxxii).

Υποκεφάλαιο 6.1: Ο ρόλος της οικονομικής κρίσης του '29

Επειδή πολλές φορές η οικονομική κρίση του 1929 χαρακτηρίζεται ως ο μοναδικός λόγος για την άνοδο του Χίτλερ, αξίζει να αναφερθεί πριν περάσουμε στην ανάλυση, ότι η οικονομική κρίση δεν μπορεί να θεωρείται ο μοναδικός λόγος ανόδου του φαινομένου του Χίτλερ. Η κρίση του '29 μάλλον αποτέλεσε το επιστέγασμα της ανόδου αυτής. Μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο η ευρωπαϊκή οικονομική κατάσταση ήταν σε χαοτικά επίπεδα. Μέσα σε τέσσερα χρόνια ολοκληρωτικού πολέμου τα παραδοσιακά νομισματικά θεμέλια της αστικής εμπιστοσύνης και της οικονομικής σταθερότητας του 19^{ου} αιώνα είχαν καταστραφεί. Μετά τον πόλεμο είχε ανασταλθεί η μετατρεψιμότητα των νομισμάτων, εγκαταλείποντας έτσι τις βασικές αρχές του βικτωριανού καπιταλισμού, δηλαδή του “Χρυσού Κανόνα” και του ελεύθερου εμπορίου. Οι κυβερνήσεις είχαν τεράστια χρέη και δεν ήταν σε θέση να παρέχουν χρήματα στον πόλεμο, ενώ μετά το τέλος του πολέμου, οι μεγάλες δυνάμεις της Ευρώπης βρέθηκαν χρεωμένες στις Ηνωμένες Πολιτείες. Ο πόλεμος είχε αυξήσει τη δύναμη της οργανωμένης εργασίας, δυσκολεύοντας τη συγκράτηση των μισθών. Τα παλιά εμπορικά δίκτυα της ηπείρου είχαν καταστραφεί και είχαν δημιουργηθεί νέα κέντρα βιομηχανικής και γεωργικής παραγωγής έξω από την Ευρώπη με αποτέλεσμα,

μετά τον πόλεμο, οι Ευρωπαίοι να αντιμετωπίσουν το μεγαλύτερο διεθνή ανταγωνισμό (Mazower, 2020, pp. 111-112, Evans, 2005, p. 286).

Το φθινόπωρο του 1929 επήλθε η παγκόσμια οικονομική κρίση, η οποία έγινε γνωστή ως «Μεγάλη Ύφεση»¹⁶. Η Γερμανία με τον υπερπληθωρισμό του '20 ήταν μία από τις χώρες που επλήγησαν περισσότερο αφού κατά την ύφεση υπήρχαν πάνω από 6.000.000 άνεργοι. Το κοντινό παρελθόν έκανε τις κυβερνήσεις να προσέχουν ιδιαίτερα τις κινήσεις τους προκειμένου να μη μπει σε κίνδυνο η νομισματική σταθερότητα. Οι περισσότερες κυβερνήσεις το 1929-1931 ήταν εκείνες που βάθαιναν την ύφεση. Οι κυβερνήσεις αυτές ήταν θύματα των επιλογών των εναλλακτικών λύσεων, καθώς αναγκάστηκαν από την ίδια την κρίση να εγκαταλείψουν το χρυσό (Mazower, 2020, p. 119). Το 1928, οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής σταμάτησαν να δανείζουν σε ξένες χώρες προκειμένου να διατηρήσουν τα επίπεδα του χρυσού, ο οποίος αποτελούσε τη βάση σταθερότητας του Χρυσού Κανόνα. Η κάθε χώρα ξεχωριστά προσπάθησε να βρει νομισματικές γέφυρες (Evans, 2005, p. 286).

Στη Γερμανία το 1928-1929 δεν υπήρχε ουσιαστική ανάπτυξη στη βιομηχανική παραγωγή. Οι επενδύσεις επιβραδύνθηκαν, επειδή οι εταιρείες ξόδευαν πάρα πολλά στους μισθούς και στις κοινωνικές παροχές. Η Γερμανία δυσκολεύτηκε να κερδίσει τους επενδυτές. Οι διεθνείς αγορές φάνηκε ότι είχαν λιγοστή εμπιστοσύνη στο γερμανικό κράτος (Evans, 2005, p. 286). Η οικονομική κρίση που βίωσε η Γερμανία δεν ήταν ο μοναδικός λόγος που ανέβηκε στην εξουσία ο Χίτλερ και το εθνικοσοσιαλιστικό κόμμα. Με την κρίση του 1929, ανήλθε στην εξουσία το κόμμα του Χίτλερ στη Γερμανία, ενώ στην Αμερική ανήλθε στην εξουσία το δημοκρατικό κόμμα του Φραγκλίνου Ρούζβελτ. Η οικονομική κρίση ήταν το επιστέγασμα και όχι η πυροδότηση της ανόδου του Χίτλερ.

Η δημοτικότητα του Χίτλερ, ανέβηκε εξαιτίας της εμφανούς αδυναμίας του δημοκρατικού πολιτεύματος, το οποίο δεν κατάφερε να διαχειριστεί με τον κατάλληλο τρόπο την οικονομική κρίση. Το Μάρτιο του 1930 ο συνασπισμός των σοσιαλδημοκρατών και του φιλελεύθερου Γερμανικού Λαϊκού Κόμματος (DVP), που μέχρι πρότινος είχε κυβερνήσει τη Γερμανία κατέρρευσε αφού δεν είχε καταφέρει να διαχειριστεί την κρίση (Rees, 2016, p. 75). Στις ομιλίες του Χίτλερ δεν παρατηρούνται ξεκάθαρες θέσεις κατά των Εβραίων. Η έμφαση αντ' αυτού δινόταν στη χρεοκοπία της Γερμανίας αλλά και γενικότερα στη χρεοκοπία του συστήματος της Βαϊμάρης, λαμβάνοντας υπόψη τόσο το εσωτερικό όσο και το εξωτερικό, την εκμετάλλευση που γινόταν από το διεθνές κεφάλαιο, τα βάσανα των απλών ανθρώπων, τις καταστροφικές οικονομικές συνέπειες εξαιτίας της δημοκρατίας, τις κοινωνικές διαιρέσεις που είχαν άμεση σχέση με την κομματική πολιτική και επαναλαμβάνονταν παντού, και πάνω απ' όλα την ανάγκη να αποκατασταθεί η δύναμη και η ενότητα στη Γερμανία και να καταλάβουν τα εδάφη που θα εξασφαλίσουν το μέλλον της Γερμανίας, «Το κλειδί για την παγκόσμια αγορά έχει το σχήμα του σπαθιού» δήλωνε. Η μόνη σωτηρία από την παρακμή προέρχεται από την εξουσία: «Ολόκληρο το σύστημα πρέπει να μεταβληθεί. Κατά συνέπεια» κατέληγε «ο μεγάλος στόχος είναι να αποκατασταθεί η πίστη του λαού στην ηγεσία» (Kershaw, 2016, p. 194).

¹⁶ Η άνοδος του Χίτλερ στην εξουσία (n.d.). Εγκυκλοπαίδεια Ολοκαυτώματος. τελευταία πρόσβαση στις 11/10/23, Διαθέσιμο στο: <https://encyclopedia.ushmm.org/content/el/article/hitler-comes-to-power> .

Υποκεφάλαιο 6.2: Η αποτυχία της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης

Η Δημοκρατία της Βαϊμάρης δεν είχε καταφέρει να γίνει αποδεκτή από το γερμανικό λαό, η αδυναμία αυτή οφειλόταν στο γεγονός ότι αυτή είχε συνδεθεί με την ήττα της Γερμανίας στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Η ανικανότητα της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης να επιλύσει τα προβλήματα που είχε δημιουργήσει η Μεγάλη Ύφεση, την κατέστησαν ανίκανη να ψηφίσει νέους νόμους, εξαιτίας των απόψεων εντός του γερμανικού κοινοβουλίου. Πολλοί έχασαν την εμπιστοσύνη τους στις ικανότητες της, δίνοντας έτσι χώρο σε ακραίες πολιτικές ομάδες όπως το Ναζιστικό Κόμμα και το Κομμουνιστικό Κόμμα. Αυτά τα κόμματα εκμεταλλεύτηκαν το οικονομικό και πολιτικό χάος προς όφελός τους¹⁷.

Από την αρχή της ύπαρξης της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης (1919-1933), αυτή χαρακτηριζόταν από ασταθείς κυβερνήσεις, οι οποίες ήταν υποχρεωμένες να σηκώνουν τεράστια οικονομικά και πολιτικά προβλήματα, αλλά και προσπάθειες ανατροπής της τόσο από την Αριστερά, όσο και από τη Δεξιά. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας μπορούσε να συγκεντρώσει την εξουσία στα χέρια του. Αν και η κυβέρνηση αυτή είχε καταφέρει να λύσει τα οικονομικά προβλήματα που παρουσιάστηκαν εξαιτίας του πληθωρισμού του 1923, εντούτοις δεν είχε καταφέρει να αντιμετωπίσει τη Μεγάλη Ύφεση του 1929, καθιστώντας τη Δημοκρατία της Βαϊμάρης ακόμη πιο αδύναμη. Ο Paul von Hindenburg, που είχε αναλάβει την εξουσία ως Πρόεδρος της Δημοκρατίας αντιπροσώπευε την παλιά αριστοκρατική τάξη και πίστευε ότι προκειμένου η Γερμανία να καταφέρει να ξεπεράσει τη βαθιά οικονομική κρίση, θα έπρεπε να δημιουργήσει μία πιο «συντηρητική δικτατορία» (Winkler, 2013, p. vi, Evans, 2013, p. 82).

Οι οικονομικές κρίσεις κατά τη περίοδο του μεσοπολέμου ενίσχυσαν την αυτάρκη «εθνική οικονομία» σε θεαματικό επίπεδο. Τα χρόνια εκείνα η παγκόσμια οικονομία ήταν στο χείλος της κατάρρευσης καθώς υπήρχαν πολλά εμπόδια στον έλεγχο του συναλλάγματος με αποτέλεσμα να έχουν ανασταλεί οι διεθνείς πληρωμές, το διεθνές εμπόριο είχε περιοριστεί και επιπλέον οι διεθνείς επενδύσεις είχαν κλονιστεί. Ακόμη το 1931 εγκαταλείφθηκε το Ελεύθερο Εμπόριο ακόμη και από τη Βρετανία κάνοντας ξεκάθαρο ότι τα κράτη άρχισαν να υποκύπτουν σε έναν προστατευτισμό, ακολουθώντας μια αμυντική πολιτική που πλησίαζε πολύ σε πολιτική αυτάρκειας κατά την οποία μετρίαζαν διμερείς συμφωνίες. Ο παγκόσμιος καπιταλισμός άρχισε να υποχωρεί και ο προστατευτισμός άρχισε να εδραιώνεται (Hobsbawm, 1994, pp. 186-187).

Από τη ναζιστική ηγεσία δεν αναγνωρίστηκε η σοβαρότητα του κραχ στην αμερικανική χρηματαγορά, αφού η *Völkish Beobachter* δεν είχε αναφερθεί στη «Μαύρη Παρασκευή», δηλαδή το Κραχ του 1929 της Wall Street. Η Γερμανία ένωσε τον αντίκτυπο της οικονομικής κρίσης, επειδή βρισκόταν σε μεγάλη εξάρτηση από τα αμερικανικά βραχυπρόθεσμα δάνεια. Η βιομηχανική παραγωγή, οι τιμές και οι μισθοί έφτασαν σε κατώτατο επίπεδο μέχρι το 1932. Η κρίση στον τομέα της γεωργίας, είχε φτάσει στο έπακρο, έχοντας ήδη ριζοσπαστικοποιήσει τους Γερμανούς αγρότες από το

¹⁷ Η άνοδος του Χίτλερ στην εξουσία (n.d.). τελευταία πρόσβαση στις 11/10/23 Εγκυκλοπαίδεια Ολοκαυτώματος. Διαθέσιμο στο: <https://encyclopedia.ushmm.org/content/el/article/hitler-comes-to-power>.

1928 έως το 1929. Τον Ιανουάριο του 1930, οι άνεργοι είχαν φτάσει στους 3.218.000 (Kershaw, 2016, p. 197, Einzig, 1932, p. 77).

Οι Γερμανοί πολίτες ένιωθαν ιδιαίτερη πίεση, ενώ άρχισαν να χάνουν την αντοχή τους. Οι καθημερινοί άνθρωποι διαμαρτύρονταν και είχαν την πεποίθηση ότι είχαν προδοθεί από τη δημοκρατία και ότι ήταν απαραίτητο να καταργηθεί το «σύστημα». Αυτό το μήνυμα μεταδιδόταν με την ίδια ένταση και από την Αριστερά και από τη Δεξιά (Kershaw, 2016, p. 197). Η δημοκρατία, καθεστώς των νικητών που είχε επιβληθεί στην ηττημένη Γερμανία εμφανίστηκε σαν απαγορευμένος όρος, ως δηλαδή ποινή η οποία επιβλήθηκε στη Γερμανία. Η γερμανική πολιτική παράδοση, με εμφανείς πρωσικές καταβολές βασιζόταν στην παράδοση ενός αυταρχικού καθεστώτος, παρά μιας φιλελεύθερης δημοκρατίας, την οποία μεγάλο μέρος της κοινής γνώμης θεωρούσε «μη γερμανική». Τις απόψεις αυτές ενστερνιζόταν η εθνικιστική άκρα Δεξιά, που συνεχώς διαδήλωνε κατά του καθεστώτος και επιθυμούσε την πτώση του, ο στρατός, οι μεγαλογαιοκτήμονες αλλά επίσης την ίδια άποψη συμμαριζόταν ένα κομμάτι της αστικής και της μεσαίας τάξης, οι οποίες επιθυμούσαν σε επιστροφή στο Ράιχ του Wilhelm II (Berstein, 2001, pp. 147-148).

Υποκεφάλαιο 6.3: Το φαινόμενο του ιδεολογικού πειραματισμού στην Ευρώπη

Η οικονομική κατάσταση στη Γερμανία ήταν δεινή, εξαιτίας του μεγάλου πληθωρισμού του 1922-1923 και της Μεγάλης Ύφεσης του 1930-1933. Το τελευταίο διάστημα «ύπαρξης» της, η Δημοκρατία της Βαϊμάρης ήταν σε αρκετά κακή κατάσταση. Η ταπεινωτική ήττα του Α' Παγκοσμίου Πολέμου σε συνδυασμό με τους δυσβάσταχτους για εκείνη όρους της συνθήκης των Βερσαλλιών και παράλληλα η ύπαρξη έξι εκατομμύριων ανέργων, ανάγκασαν το γερμανικό λαό να στραφεί σε ένα καινούργιο σύνολο ιδεών. Συγχρόνως έγιναν πιο δεκτικοί σε οποιαδήποτε μορφή βίας που συνόδευε αυτές τις νέες ιδεολογίες (Fritzsche, 2008, p. 18). Υπήρχε όμως στην Ευρώπη μία γενικότερη τάση ιδεολογικού πειραματισμού, εκείνη την περίοδο με αποτέλεσμα να είναι πιο εύκολο να αποδεχτούν οι Γερμανοί αυταρχικά μοντέλα. Αυτός ο πειραματισμός προέκυψε επειδή υπήρχε η αίσθηση ότι η δημοκρατία δεν ήταν αρκετή. Το παράδειγμα «αποδοχής» των αυταρχικών μοντέλων το βλέπουμε πρώτα απ' όλα με την άνοδο του Μουσολίνι στην Ιταλία. Τα εθνικά κράτη κατά τη διάρκεια του Μεσοπολέμου ήταν ασταθή, και γι' αυτό αναζητούσαν ιδεολογίες που θα μπορούσαν να επαναφέρουν ξανά σταθερότητα. Η δημιουργία μιας αυτοκρατορίας γύρω από το έθνος-κράτος που πρότεινε το ναζιστικό κίνημα, φαινόταν στα μάτια του απλού λαού ως η σταθερότητα που τόσο πολύ αναζητούσε.

Ο κομμουνισμός ήταν θελκτικός στους νεαρούς εργάτες, επειδή ένιωθαν ότι είχαν προδοθεί από τους Σοσιαλδημοκράτες, που τους είχαν υποσχεθεί επανάσταση. Επιπλέον, το ρωσικό μοντέλο γινόταν όλο και περισσότερο δημοφιλές. Με αρχηγό του κόμματος τον Ernst Thälmann, το κομμουνιστικό κόμμα φαινόταν ένας επικίνδυνος εχθρός για τη μεσαία τάξη της Γερμανίας, τη δεκαετία του '30 (Evans, 2005, pp. 291, 295). Παράλληλα όμως το

κομμουνιστικό κόμμα είχε συνδεθεί με τη ρωσική επανάσταση. Σύμφωνα με το “*International Jew*”, η Ρωσική Επανάσταση είχε χρηματοδοτηθεί από τραπεζίτες εβραίους στη Νέα Υόρκη. Ο φιλελεύθερος Ρώσος, Count White, είχε αναφέρει ότι παρότι ήταν μικρό το ποσοστό των Εβραίων στο Ρωσικό πληθυσμό, αυτοί είχαν προσφέρει το 50% της χρηματοδότησης της επανάστασης (Pool & Suzanne, 1978, pp. 101-102). Οι Γερμανοί είχαν συσχετίσει την ήττα τους με τους Εβραίους και επειδή κατ’ αυτούς οι Εβραίοι είχαν σχέση με τους Αριστερούς και τον κομμουνισμό και κατ’ επέκταση με τη Ρωσία, στράφηκαν στην αντίπερα όχθη των ιδεολογιών, δηλαδή στο ναζισμό. Αυτό έγινε εξαιτίας του μίσους που έτρεφε μεγάλη μερίδα του λαού για τους Εβραίους, εξαιτίας της υποτιθέμενης σύνδεσης των Εβραίων με την ήττα τους στο Μεγάλο Πόλεμο και την πίσωπλατη μαχαιριά (Dolchstosslegende) των Αριστερών.

Οι Γερμανοί ένιωθαν βαθύ φόβο μετά το τέλος του Μεγάλου Πολέμου και ο φόβος αυτός είχε ιστορικές διαστάσεις. Τους φόβιζε η «Νοεμβριανή Επανάσταση» της Αριστεράς που έλαβε χώρα αμέσως μετά το τέλος του πολέμου, το 1918 (Fritzsche, 2008, p. 14). Το εθνικοσοσιαλιστικό κόμμα επιθυμούσε να κτίσει γύρω από το εθνικό κράτος μία αυτοκρατορία, κάνοντας διεθνικό τον εθνικισμό της Γερμανίας. Στη βάση αυτή ο διεθνικός εθνικισμός εξήλθε εκτός των συνόρων της Γερμανίας προκειμένου να ενωθούν οι Γερμανοί εκτός των συνόρων της Γερμανίας. Το εθνικοσοσιαλιστικό κόμμα επιθυμούσε να δημιουργήσει μία αυτοκρατορία, το «Τρίτο Ράιχ».

Ο κοινωνικός δαρβινισμός και η ρατσιστική ανάγνωση της ιστορίας ήταν διάχυτα τόσο στο *Mein Kampf* όσο και στους λόγους του. Το μίσος του για όλα τα είδη του σοσιαλισμού – εκτός από τον εθνικοσοσιαλισμό – ήταν απόρροια της ανωτερότητας που ένιωθε απέναντι στην εργατική τάξη και είχε γεννηθεί την περίοδο που δούλευε σε μία οικοδομική εταιρεία. «Η πολιτική είναι ο αγώνας ενός λαού για την ύπαρξη του. Αποτελεί σιδερένιο κανόνα: ο αδύνατος πέφτει και μ’ αυτόν τον τρόπο κερδίζει ζωή ο δυνατός» δήλωνε. Τρεις αξίες προσδιορίζουν τη μοίρα ενός λαού: η φυλετική ή η διά του αίματος αξία, η αξία της προσωπικότητας και το πνεύμα του αγώνα ή το ένστικτο της αυτοσυντήρησης (Kershaw, 2016, pp. 34-35, 179, 182). Σε οποιαδήποτε περίπτωση, ακόμα και αν δεν θεωρήσουμε την αναζωογόνηση του εθνικισμού ως αντίδραση απελπισίας, καταλαβαίνουμε ότι αποτελούσε κάτι που γέμισε το κενό που είχε δημιουργηθεί από την αποτυχία, παράλληλα με την ανικανότητα και τη φανερή αδυναμία των υπόλοιπων ιδεολογιών, πολιτικών προγραμμάτων και σχεδίων προκειμένου να ικανοποιήσουν τις ανθρώπινες προσδοκίες. Ήταν μία νέα μορφή φανταστικού κόσμου όπου λειτουργούσαν όλα τέλεια και αρμονικά για όλους εκείνους που είχαν πάψει να πιστεύουν στις παλαιές ουτοπίες από την εποχή του Διαφωτισμού, και είχαν χάσει την πίστη τους σε άλλα προγράμματα και στο στήριγμα που τους πρόσφεραν οι παλαιότερες πολιτικές και κοινωνικές σταθερές (Hobsbawm, 1994, p. 202).

Η άνοδος του ναζιστικού κόμματος στις περιφερειακές εκλογές αποδείκνυε την αύξηση του ριζοσπαστισμού του εκλογικού συστήματος. Το δημοψήφισμα για το Young Plan κατάφερε να δώσει στο κόμμα τη δημοσιότητα που τόσο πολύ χρειαζόταν με τη βοήθεια των εφημερίδων του Alfred Hugenberg που απευθύνονταν σε μεγάλο κοινό. Η σημασία αυτής της δημοσιότητας, δήλωνε ο Χίτλερ ήταν ότι τους έδωσε «την ευκαιρία για

ένα κύμα προπαγάνδας που τέτοιο δεν είχαν ξαναδεί ποτέ στη Γερμανία», επιτρέποντας στο Εθνικοσοσιαλιστικό Γερμανικό Εργατικό Κόμμα να εδραιωθεί ως η πιο ριζοσπαστική φωνή της Δεξιάς, ως ένα κίνημα διαμαρτυρίας “*par excellence*”, το οποίο δεν είχε αμαυρωθεί, αφού δεν είχε ανάμειξη στην κυβέρνηση της Βαϊμάρης. Το Εθνικοσοσιαλιστικό Γερμανικό Κόμμα παρουσίαζε άνοδο στις απανωτές τοπικές εκλογές του 1929 γι’ αυτό ο Χίτλερ αποφάσισε ότι το κόμμα του όφειλε να λάβει μέρος στην κυβέρνηση (Kershaw, 2016, p. 197).

Υποκεφάλαιο 6.4: Ο φόβος της υπόλοιπης Ευρώπης για την «κομμουνιστική απειλή»

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1930 η επιτυχία του κομμουνισμού είχε άμεση σχέση με τη διάλυση του καπιταλισμού. Ο κομμουνισμός θεωρήθηκε ως ο τρόπος αντιμετώπισης των οικονομικών δυσκολιών της σύγχρονης κοινωνίας. Η Σοβιετική Ένωση που είχε πληγεί από τον πόλεμο της τσαρικής αυτοκρατορίας, μετατράπηκε σε λίγα χρόνια σε μία τεράστια βιομηχανική δύναμη. Με την πτώση του ελεύθερου εμπορίου έγιναν ορατές οι εναλλακτικές και οι απρόσμενες οδοί για την έξοδο από την ύφεση, που είχαν τη δυνατότητα ν’ ακολουθήσουν οι καπιταλιστικές χώρες. Το σύστημα του «προστατευτισμού» για κάποιες χώρες λειτούργησε στην άνοδο της παραγωγής τους, ενώ η παραγωγή τους μειώθηκε όταν χρειάστηκε να επιστρέψουν στο Χρυσό Κανόνα, εξαιτίας του διεθνούς ανταγωνισμού που υπήρχε τη δεκαετία του 1920 (Mazower, 2020, pp. 122, 131).

Η γρήγορη άνθηση του σοβιετικού επιτεύγματος πουθενά δεν προκάλεσε περισσότερη ανησυχία από τις οικονομικά χτυπημένες χώρες της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης. «Στους επιχειρηματικούς και τραπεζικούς κύκλους του Βερολίνου», όπως υπογράμμιζε ένας Βρετανός πρέσβης στις αρχές του 1931, το κύριο ζήτημα στις συζητήσεις ήταν η απειλή της οικονομικής εξέλιξης της Σοβιετικής Ένωσης που είχε φέρει εις πέρας το Πενταετές Πλάνο, και η ανάγκη που υπήρχε να γίνει σημαντική προσπάθεια από τις ευρωπαϊκές χώρες να θέσουν σε τάξη «τα του οίκου τους», πριν η σοβιετική οικονομική πίεση γίνει πολύ ισχυρή (Mazower, 2020, p. 131). Η πολύτιμη βοήθεια για το ναζιστικό κόμμα προήλθε από το εξωτερικό. Ο αντιμαρξισμός και οι ελπίδες δημιουργίας μιας ισχυρής Γερμανίας ως ανάχωμα για την επικράτηση του μπολσεβικισμού λειτούργησε ως το κίνητρο για δωρεές. Τα καινούργια γραφεία της *Völkish Beobachter* είχαν χρηματοδοτηθεί από τσέχικες κορόνες. Ένας σημαντικός αρωγός στα ελβετικά κεφάλαια ήταν ο δρ Emil Ganscher ένας βερολινέζος χημικός, υποστηρικτής των Ναζί που διαμεσολάβησε ώστε να δοθούν από δεξιούς Ελβετούς ευεργέτες 33.000 ελβετικά φράγκα (Kershaw, 2016, p. 118). Ο ναζισμός δεν ήταν ευχάριστος, αλλά ήταν περισσότερο αποδεκτός για τις Βρετανικές τάξεις εξουσίας, καθώς μοιράζονταν με το ναζισμό κάποιες κοινές βασικές απόψεις, ενώ θεωρούταν λιγότερο απειλητικός. Σύμφωνα με το Hasla, αντί να ανησυχεί για το φασισμό, η ελίτ της Βρετανίας ενδιαφερόταν περισσότερο για μία ενδεχόμενη εδραίωση του Κομμουνισμού και γι’ αυτό ενθάρρυναν την εδραίωση του φασισμού, αφού τον έβλεπαν ως πιο ασφαλή. Ο Arthur Rucker, γραμματέας του Nevil

Chamberlain είχε αναφέρει στο συνάδελφό του John Colville, ότι ο Κομμουνισμός είναι μεγαλύτερος κίνδυνος από τη Ναζιστική Γερμανία (Mukherjee, 2021).

Ο Αγγλο-Γαλλικός κατευνασμός στη ναζιστική Γερμανία αποδείχθηκε ότι ήταν ένα τρομερό λάθος. Αυτοί που λάμβαναν αποφάσεις στο Λονδίνο και το Παρίσι τη δεκαετία του 1930 δεν είχαν καταλάβει ότι οι αποφάσεις τους αυτές τους οδηγούσαν στο Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Αξίζει να σημειωθεί βέβαια ότι η σκεπτική των χωρών αυτών, ήταν ότι απέφευγαν το Μεγάλο Πόλεμο, ενώ στην πραγματικότητα εκεί οδηγούνταν χωρίς να το καταλάβουν. Ο Βρετανός ιστορικός A.J.P. Taylor θεωρούσε ότι ο Χίτλερ ήταν ένας Ευρωπαίος ηγέτης σαν όλους τους άλλους, ο οποίος αναζητούσε την ευκαιρία για *realpolitik*, προκειμένου να απελευθερώσει τη Γερμανία από τα δεσμά της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης (Record, 2005, pp. 9, 12). Δεν τον έβλεπαν ως επικίνδυνο, αλλά ως έναν πολιτικό σαν όλους τους άλλους.

Κεφάλαιο 7^ο: Οι εκλογές της δεκαετίας του '30

Υποκεφάλαιο 7.1: Οι εκλογές του 1930

Οι πρώτες εκλογές μετά τη Μεγάλη Ύφεση διεξήχθησαν το 1930. Η κατάσταση της Γερμανίας ήταν δεινή με αποτέλεσμα ο λαός να στραφεί σε ένα καινούργιο σύνολο ιδεών¹⁸. Με αυτόν τον τρόπο και μέσα στο κλίμα της χαοτικής κρίσης πολλοί Γερμανοί «έτειναν «ευήκοον ους» στο μήνυμα του Χίτλερ περί «αλληλεγγύης» και εθνικής ενότητας». Αυτό οδήγησε τους Ναζί να σημειώσουν εντυπωσιακή άνοδο στις γενικές εκλογές του 1930, αφού από 2,6% έφτασαν στο 18,3% των ψήφων, κι έτσι έγιναν το δεύτερο κόμμα του Reichstag, κατακτώντας περισσότερες από εκατό έδρες. Το ακόμη πιο εντυπωσιακό είναι ότι αυτή η αλματώδης άνοδος επιτεύχθηκε χωρίς να έχουν παρουσιάσει στο εκλογικό σώμα κάποιο λεπτομερές πρόγραμμα. Ο γερμανικός πληθυσμός στις εκλογές αυτές υπερψήφισε μια συναισθηματική ιδέα, μια ιδέα που ενσαρκωνόταν στη χαρισματική προσωπικότητα του Αδόλφου Χίτλερ (Rees, 2016, p. 76).

Το καλοκαίρι του 1930, η προεκλογική εκστρατεία του ναζιστικού κόμματος συνέχιζε σε πυρετώδεις ρυθμούς. Η εκστρατεία είχε οργανωθεί κεντρικά από τον Γκαίμπελς, ενώ οι κατευθυντήριες γραμμές ήταν διαμορφωμένες από το Χίτλερ. Δύο χρόνια πριν, ο Τύπος είχε δώσει λιγοστή σημασία στο Εθνικοσοσιαλιστικό Γερμανικό Εργατικό Κόμμα, τώρα όμως βρισκόταν στα πρωτοσέλιδα του τύπου, αφού ήταν αδύνατον να αγνοηθεί η δημοφιλία του. Η δύναμη του εθνικοσοσιαλιστικού κόμματος ήταν στα αλήθεια εντυπωσιακή. Το κεντρικό ζήτημα στις προεκλογικές του ομιλίες το 1930 ήταν η κατάρρευση της Γερμανίας κάτω από την κοινοβουλευτική δημοκρατία αλλά και το ζήτημα της κομματικής διακυβέρνησης του διαιρεμένου λαού, ο οποίος είχε διαφορετικά και ανταγωνιστικά συμφέροντα. Μόνο το εθνικοσοσιαλιστικό κόμμα είχε καταφέρει να

¹⁸ Η άνοδος του Χίτλερ στην εξουσία (n.d.). Εγκυκλοπαίδεια Ολοκαυτώματος. τελευταία πρόσβαση στις 11/10/23, Διαθέσιμο στο: <https://encyclopedia.ushmm.org/content/el/article/hitler-comes-to-power>.

ξεπεράσει τα ανταγωνιστικά συμφέροντα με τη δημιουργία μιας καινούργιας ενότητας του έθνους, υπερβαίνοντας τις ταξικές, τις περιουσιακές και τις επαγγελματικές διαφορές. Ο Χίτλερ δήλωνε ότι μόνο το εθνικοσοσιαλιστικό κίνημα μπορούσε να στηρίξει το έθνος ως ολότητα. Συνέχισε να επικρίνει το σύστημα της Βαϊμάρης, όχι μόνο για τα «Εγκλήματα του Νοεμβρίου» αλλά και για τις ανεκπλήρωτες υποσχέσεις του στο λαό σχετικά με τη μείωση των φόρων, για τις οικονομικές επιλογές του, αλλά και για την ανεργία (Kershaw, 2016, p. 203).

Η προσωπικότητα του Χίτλερ είχε το ιδιαίτερο πλεονέκτημα ότι δεν είχε φθαρεί, αφού ο Χίτλερ δεν είχε λάβει μέρος σε καμία μη δημοφιλή κυβέρνηση, ενώ ο ριζοσπαστισμός του παρέμενε ακλόνητος στο μίσος του για τη δημοκρατία. Τη γλώσσα που επέλεγε να μιλήσει, δηλαδή, τη γλώσσα της εθνικής ανανέωσης και της αναγέννησης την καταλάβαιναν όλο και περισσότερο οι Γερμανοί. (Kershaw, 2016, p. 207). Από την αρχή της προεκλογικής του εκστρατείας ο Χίτλερ τόνισε την επιθυμία του να εξαλείψει τη δημοκρατία στη Γερμανία. Όμως ένας αληθινά χαρισματικός ηγέτης έχει ανάγκη από την υποστήριξη του λαού, ακόμη και σε ένα ολοκληρωτικό κράτος. Αυτή η υποστήριξη ήταν σημαντική για το Χίτλερ, γιατί με αυτήν θα μπορούσε να γίνει πραγματικός ηγέτης, ένας εθνικός ηγέτης ευρείας αποδοχής, όπως το οραματιζόταν και όχι απλά ένας καθαρόαιμος δικτάτορας (Rees, 2016, p. 101).

Οι Ναζιστές κατάφεραν να κατακτήσουν την εξουσία, επειδή δεν είχαν «κερδίσει» τις καρδιές μόνο της χαμηλής βαθμίδας της μεσαίας τάξης όπως υποστήριζαν οι μαρξιστές, αλλά εν αντιθέτως, είχαν γίνει αποδεκτοί, και από τους υπάλληλους, τους καταστηματάρχες, τους μικρο-επιχειρηματίες, τους αγρότες αλλά και τη βιομηχανική αστική τάξη καθώς και τις ανώτερες τάξεις. Οι Ναζιστές κατάφεραν να επωφεληθούν από την πολιτική ατμόσφαιρα, αφού το ¼ αυτών που ψήφισαν το 1930 δεν είχαν ξαναψηφίσει, κάποιιο δηλαδή ψήφισαν για πρώτη φορά (Evans, 2005, p. 316). Κατάφερε να σημειώσει το μεγαλύτερο αποτέλεσμα στη γερμανική κοινοβουλευτική ιστορία, το Εθνικοσοσιαλιστικό Γερμανικό Εργατικό Κόμμα ανέβηκε, μονομιάς, από τις 12 έδρες και το μόλις 2,6% των ψήφων τις οποίες είχε κερδίσει στις εκλογές του Reichstag το 1928, στις 107 έδρες και στο 18,3%, καθιστώντας το ναζιστικό κόμμα το δεύτερο μεγαλύτερο κόμμα στο Reichstag. Σχεδόν 6.5 εκατομμύρια Γερμανοί ψήφισαν τώρα το κόμμα του Χίτλερ, αποδεικνύοντας τη δυναμική του ναζιστικού κόμματος (Kershaw, 2016, p. 205).

Υποκεφάλαιο 7.2: Οι κοινοβουλευτικές εκλογές του 1932.

Τα ερωτήματα που υπήρχαν για την προσωπική ζωή του Χίτλερ δεν διατυπώθηκαν ποτέ ευθέως όπως εκείνα που αφορούσαν τα πολεμικά του ανδραγαθήματα. Στις 19 Σεπτεμβρίου 1931 η ανιψιά του Χίτλερ, η Geli Raubal βρέθηκε νεκρή στο διαμέρισμά του, ενώ είχε αυτοκτονήσει με το πιστόλι του. Ο Χίτλερ κατάφερε να προστατέψει την εικόνα του, παρά την αυτοκτονία της Geli μέσα στο ίδιο του το σπίτι. Οι φήμες περί ερωτικής σχέσης μεταξύ του Χίτλερ και της ανιψιάς του έμειναν στη σφαίρα του αναπόδεικτου κουτσομπολιού. Ξεπέρασε το θάνατό της, αφού είχε πρώτα μετατρέψει το δωμάτιο της σε

μαυσωλείο. Αποφάσισε να προχωρήσει το περιστασιακό του φλερτ με την υπάλληλο στο φωτογραφείο του Hoffmann, Εύα Μπράουν αλλά εξακολουθούσε να αφιερώνει τον περισσότερο του χρόνο στα πολιτικά ζητήματα (Rees, 2016, p. 82).

Όσο βαθιά κι αν ήταν η θλίψη για το θάνατο της ανιψιάς του, η πολιτική ήταν πάντα πιο σημαντική για το Χίτλερ. Δεν πήγε στην κηδεία της Geli, αφού την ίδια στιγμή έδινε ομιλία στη Βιέννη. Κατά την άποψη του ακροατηρίου, ο Χίτλερ φαινόταν «να βρίσκεται σε υπερένταση», αλλά εξακολουθούσε να μιλάει καλά. Ο μεγάλος ενθουσιασμός με τον οποίο απευθυνόταν στη «θλητική μάζα» του έδινε ένα υποκατάστατο για την κενότητα αλλά και την έλλειψη συναισθηματικών δεσμών στην ιδιωτική του ζωή. Μία εβδομάδα μετά από το θάνατο της Geli έλαβαν χώρα οι τοπικές εκλογές στο Αμβούργο που έδωσαν στους Ναζί το 26,2% των ψήφων, τοποθετώντας το ναζιστικό κόμμα μπροστά από τους κομμουνιστές και μόνο λίγο πίσω από το Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα της Γερμανίας. Το 1932, το τέλος της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης φαινόταν πιο κοντινό. Στις 5 Μαΐου του 1932 η επτάχρονη θητεία του προέδρου του Ράιχ, Hindenburg τελειώνει. Ήταν αδιανόητο για το Χίτλερ να μη λάβει μέρος στις προεδρικές εκλογές, αφού θα προκαλούσε λύπη σε εκατομμύρια οπαδούς του, ενώ ο λαός θα απομακρυνόταν από έναν ηγέτη που απέφευγε να παλέψει για τις ιδέες που εκπροσωπούσε (Kershaw, 2016, pp. 224, 227-228).

Μεταξύ του 1930 και του 1932 η οικονομική κρίση γινόταν ακόμη περισσότερο πειστική. Μέχρι τις αρχές του 1932 υπήρχαν παραπάνω από 6.000.000 άνεργοι. Αν υπολογιστούν αριθμητικά και τα μέλη των ανέργων και των οικογενειών των ανέργων, στη Γερμανία υπήρχαν 18.000.000 άνθρωποι χωρίς φαγητό. Εξαιτίας της βαθιάς απογοήτευσης των Γερμανών, εξαιτίας της οικονομικής κρίσης και της ανικανότητας επίλυσής της από τη Δημοκρατία της Βαϊμάρης, οι άνεργοι Γερμανοί ένιωθαν ότι υπήρχαν δύο επιλογές για εκείνους, είτε δηλαδή να γίνουν κομμουνιστές είτε μέλη των Ταγμάτων Εφόδου (Rees, 2016, p. 77-78). Στις αρχές του 1932 τα SA είχαν ήδη παραπάνω από 250.000 μέλη, αριθμός μελών τριπλάσιος σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά. Κατά τη διάρκεια της γενικευμένης λαϊκής δυσανεξίας, κλίμα στο οποίο συνέβαλαν και οι Ναζί, ο Χίτλερ αυτοπαρουσιάστηκε ως πολιτικός Μεσσίας ο οποίος θα έβγαζε τους Γερμανούς από το χάος, δίνοντας έμφαση στο ζήτημα της εθνικής ανανέωσης. Τόνιζε τη σημασία της εξάλειψης του δημοκρατικού συστήματος το οποίο, για εκείνον είχε καταστρέψει τη Γερμανία, προκειμένου να γίνει η «αποκατάσταση» των «αδικιών» της συνθήκης των Βερσαλλιών. Η εμμονή του στον αντισημιτισμό δεν τονίζονταν στις ομιλίες του. Συγχρόνως όμως ανέφερε τη σημασία του «εβραϊκού προβλήματος» για τη Γερμανία, που όφειλε να επιλυθεί, ενώ παράλληλα δήλωνε ότι «δεν έχουμε τίποτε εναντίον των έντιμων Εβραίων εντούτοις, αφ' ης στιγμής συνωμοτήσουν με το μπολσεβικισμό, τότε αυτομάτως καθίστανται εχθροί» (Rees, 2016, p. 79-80).

Ο καγκελάριος Brüning και ο υπουργός Εσωτερικών και Άμυνας Karl Groener, αφού τους είχε ασκηθεί πίεση από τις αρχές κάθε περιοχής, είχαν πείσει το Hindenburg τρεις μέρες έπειτα από την επανεκλογή του να καταστρέψει «όλες τις στρατιωτικού τύπου οργανώσεις» του Εθνικοσοσιαλιστικού Κόμματος. Αυτό έγινε έπειτα από την ενημέρωση ότι τα SA ήταν έτοιμα να καταλάβουν δια της βίας την εξουσία μετά την εκλογική νίκη

του Χίτλερ. Η ακύρωση της απαγόρευσης των SA και των SS, έγινε πράξη μετά από κάποια καθυστέρηση στις 16 Ιουνίου. Μέχρι εκείνο το χρονικό διάστημα κανείς δεν έπαιρνε σοβαρά την απαγόρευση. Η ακύρωση της απαγόρευσης ξεκίνησε το καλοκαίρι όταν είχε ξεσπάσει πολιτική βία στη Γερμανία. Ο υποβόσκων εμφύλιος πόλεμος που απειλούσε τη Δημοκρατία της Βαϊμάρης φαινόταν τώρα ότι μπορεί να γινόταν πραγματικός εμφύλιος πόλεμος. Υπήρχαν καθημερινά ένοπλες συγκρούσεις και μάχες ανάμεσα στα SA και τους κομμουνιστές. Οι υποστηρικτές των Ναζί έβλεπαν την απειλή να έρχεται από την Αριστερά και ειδικότερα από τον κομμουνισμό. Ο Χίτλερ έχασε ελάχιστους ψηφοφόρους εξαιτίας της ένοπλης βίας, αφού η αντικομμουνιστική βία αυτή εξυπνήρησε τα συμφέροντα του έθνους (Kershaw, 2016, p. 230, 232).

Στις εκλογές στις 31 Ιουλίου, οι Ναζί είχαν κερδίσει ακόμη μία νίκη, αυξάνοντας το ποσοστό τους σε 37,4% των ψήφων, δίνοντας στο ναζιστικό κόμμα 230 έδρες, καθιστώντας το, το μεγαλύτερο κόμμα, μέσα στο Reichstag. Οι σοσιαλιστές από την άλλη είχαν χάσει ψήφους σε σχέση με το 1930, ενώ το Κομμουνιστικό Κόμμα της Γερμανίας και το Κέντρο είχαν μια μικρή σχετικά άνοδο. Η κατάρρευση των αστικών κομμάτων του Κέντρου και της Δεξιάς είχε ξεκινήσει (Kershaw, 2016, p. 233).

Υποκεφάλαιο 7.3: Οι εκλογές του 1932

Η προεκλογική εκστρατεία χαροποιούσε το Χίτλερ. Στη πέμπτη εκστρατεία της χρονιάς, εξακολουθούσε να κάνει αυτό που γνώριζε καλύτερα: να βγάζει λόγους. Η θέση του ήταν πως ο κύριος προπαγανδιστής του κινήματος ήταν υποχρεωμένος να φέρει εις πέρας το σκληρό πρόγραμμα των προεκλογικών λόγων αλλά και των συγκεντρώσεων. Κατά τη διάρκεια του τέταρτου προεκλογικού του αγώνα μεταξύ 11 Οκτωβρίου και 5 Νοέμβριου είχε βγάλει το λιγότερο πενήντα λόγους, κάποιες φορές έβγαζε τρεις λόγους τη μέρα, ή ακόμα και τέσσερις. Ο ναζιστικός Τύπος ανέφερε ότι η προεκλογική εκστρατεία του Χίτλερ είχε νικηφόρα διαδρομή. Αλλά η κατάσταση δεν ήταν έτσι στη πραγματικότητα, ιδιαίτερα στις αγροτικές περιοχές, στις οποίες χιλιάδες άνθρωποι είχαν μετακινηθεί από άλλες περιοχές κρύβονταν τα σημάδια της απογοήτευσης και της εκλογικής κούρασης. Ο Χίτλερ πλέον δεν ήταν ικανός να γεμίσει τις αίθουσες, όπως συνέβαινε παλαιότερα. Η δημοφιλία του είχε πέσει (Kershaw, 2016, p. 243).

Μετά την καταμέτρηση των ψήφων οι φόβοι των νάζι βγήκαν αληθινοί. Στις τελευταίες εκλογές, δηλαδή στις τελευταίες ελεύθερες εκλογές της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης, ο Χίτλερ είχε καταφέρει να καταλάβει την εξουσία, το Εθνικοσοσιαλιστικό Γερμανικό Εργατικό Κόμμα είχε όμως χάσει 2 εκατομμύρια ψηφοφόρους. Εξαιτίας της χαμηλής συμμετοχής, αφού ήταν η χαμηλότερη (80,6%) από το 1928, το ποσοστό του είχε πέσει από το 37,4% στο 33,1%. Οι έδρες είχαν μειωθεί από 230 σε 196. Το μόνο κόμμα που φάνηκε να είχε άνοδο στις ψήφους ήταν το Γερμανικό Εθνικό Λαϊκό Κόμμα. Η άνοδος αυτή του Γερμανικού Εθνικού Λαϊκού Κόμματος ήταν άμεση απόρροια της επιστροφής των ψηφοφόρων του που στο παρελθόν είχαν στραφεί στο Εθνικοσοσιαλιστικό Γερμανικό Εργατικό Κόμμα (Kershaw, 2016, p. 243).

Υποκεφάλαιο 7.4: Η κατάκτηση της εξουσίας από το Χίτλερ

Η θέση του Χίτλερ είχε εξελιχθεί όχι μόνο εξαιτίας των εκλογικών αποτελεσμάτων στο Λίπε αλλά και εξαιτίας της όλο και μεγαλύτερης απομόνωσης του τελευταίου καγκελάρου, Kurt von Schleicher. Επίσης το Reichslandbund είχε τώρα κηρύξει ανοιχτό πόλεμο κατά της κυβέρνησης λόγω της έλλειψης προθυμίας της να επιβάλλει μεγάλους φόρους στα εισαγόμενα αγροτικά προϊόντα. Ο Schleicher φάνηκε ότι δεν ήταν ικανός να κάνει οτιδήποτε σχετικά με αυτόν τον πόλεμο, τον οποίον υποστήριζε τόσο το Γερμανικό Εθνικό Λαϊκό Κόμμα, όσο και το Εθνικοσοσιαλιστικό Γερμανικό Εργατικό Κόμμα (Kershaw, 2016, p. 253).

Ο Χίτλερ αν και ήταν περισσότερο μετριοπαθής σε σχέση με τον προηγούμενο Αύγουστο παρέμενε σταθερός στην άποψη του, στις συνομιλίες του με τον Papen. Ανέφερε με σαφήνεια ότι η συνεργασία των Ναζί θα γινόταν μονάχα αφού εκείνος θα αναλάμβανε την καγκελαρία. Εκτός από την καγκελαρία, επέμεινε να δώσουν το Υπουργείο Εσωτερικών στον Wilhelm Frick και κάποια κυβερνητική θέση στον Χέρμαν Γκέρινγκ. Ο Papen επιθυμούσε τη θέση του αντικαγκελάρου για τον εαυτό του. Έτσι συμφωνήθηκε ο Papen να ασκήσει πιέσεις, προκειμένου ο Χίτλερ να αναλάβει την καγκελαρία αλλά απείλησε ότι θα αποσυρόταν σε περίπτωση που υπήρχε κάποιο σημάδι ότι δεν θα μπορούσε να εμπιστευτεί το Χίτλερ. Ο Papen αποδεχόταν τη δημιουργία μιας κυβέρνησης Χίτλερ. Το μόνο που τον απασχολούσε ήταν η εξασφάλιση αποδοχής του Χίτλερ από τους «αξιόπιστους» και «υπεύθυνους» συντηρητικούς. Μετά από την παραίτηση της κυβέρνησης Schleicher στις 28 Ιανουαρίου, ο Papen άρχισε συνομιλίες με το Hugenberg και το Χίτλερ. Ο Hugenberg συμφώνησε ότι η δημιουργία της κυβέρνησης Χίτλερ θα ήταν ο μοναδικός δρόμος, υπογραμμίζοντας όμως τη σημασία του περιορισμού των εξουσιών του. Υπό από αυτές τις συνθήκες ο Χίτλερ αρνήθηκε (Kershaw, 2016, pp. 253-255).

Στη συνάντηση μεταξύ του Papen και του Χίτλερ, ο αυστριακός πολιτικός έμεινε αμετακίνητος στο να προκηρυχθούν νέες εκλογές. Για το Χίτλερ, αυτό ήταν ένα σημαντικό ζήτημα. Η νομιμοποίηση ήταν απαραίτητη προκειμένου να μπορέσει να κυβερνήσει δίχως να εξαρτάται είτε από το Reichstag είτε από προεδρικά διατάγματα εκτάκτου ανάγκης. Όμως η τωρινή σύνθεση του Reichstag δεν έδινε καμία ελπίδα για νομιμοποίηση, Ο Papen του διαβίβασε, με τη βοήθεια του Ρίμπεντροπ ότι ο Hindenburg δεν επιθυμούσε νέες εκλογές. Ο Χίτλερ ζήτησε από τον Ρίμπεντροπ να μεταφέρει στον Πρόεδρο ότι μετά από αυτό θα γίνονταν εκλογές. Ο Kershaw (2021) αναφέρει ειδικότερα ότι, «Λίγο πριν η νέα κυβέρνηση μπει στην αίθουσα του Προέδρου του Ράιχ, συμφωνήθηκε τελικά ότι μπορούσαν να ζητήσουν την εντολή διάλυσης, που τόσο επίμονα ζητούσε ο Χίτλερ. Λίγο μετά το μεσημέρι, τα μέλη της κυβέρνησης Χίτλερ μπήκαν στην αίθουσα του Προέδρου του Ράιχ. Ο Hindenburg έκανε ένα σύντομο καλωσόρισμα, εκφράζοντας την ικανοποίησή του που είχε επιτέλους συνενωθεί η εθνικιστική Δεξιά (Kershaw, 2016, p. 257).

Κεφάλαιο 8ο: Η κατάρρευση της γερμανικής δημοκρατίας η ανάδειξη του Χίτλερ ως Führer της Γερμανίας και η σύνδεσή του με το σήμερα

Ήδη από το 1920, τα κόμματα εκείνα που υποστήριζαν τη δημοκρατία αποτελούσαν τη μειοψηφία. Η Δημοκρατία της Βαϊμάρης δεν ήταν καθόλου υγιής ειδικότερα μετά την οικονομική κρίση που έπληξε τη Γερμανία. Κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης, ο λαός απομακρύνθηκε από τη δημοκρατία. Ο Χίτλερ σε σχέση με κάθε άλλο πολιτικό της εποχής εκείνης, ήταν εκείνος που μπορούσε να εκπροσωπήσει τους ασυνήθιστα έντονους φόβους, την απογοήτευση και τις προκαταλήψεις των ανθρώπων οι οποίοι δεν είχαν καταφέρει να βρουν τη θέση τους τόσο στην Αριστερά όσο και στα κόμματα του πολιτικού καθολικισμού. Έδωσε σ' αυτούς τους ανθρώπους το όραμα δημιουργίας μιας καινούργιας και καλύτερης ζωής και κοινωνίας, που θα στηρίζεται στις «αληθινές» γερμανικές αξίες. Αυτοί που είχαν στραφεί προς το Χίτλερ από τη μεσαία τάξη εθνικο-συντηρητικής προέλευσης, είχαν φοβηθεί το προηγούμενο φθινόπωρο όταν είχαν σκεφτεί ότι υπήρχε η πιθανότητα να βρεθεί ο Χίτλερ κάτω από την επιρροή των ριζοσπαστικών σοσιαλιστικών τάσεων μέσα στο κόμμα. Όταν όμως ο Χίτλερ ως επικεφαλής της κυβέρνησης «εθνικής συσπείρωσης» έγινε καγκελάριος και περιβαλλόταν από άτομα που εμπιστευόταν στη συντηρητική Δεξιά, η ικανοποίηση των μεσαίων τάξεων υπήρξε τεράστια (Kershaw, 2016, pp. 261-262).

Μετά τις πρώτες εβδομάδες της καγκελαρίας του, ο Χίτλερ άρχισε να παίρνει μέτρα προκειμένου να κερδίσει την υποστήριξη όχι μόνο των «ισχυρών ομάδων» της ηγεσίας του στρατού, αλλά επιζητούσε επιπλέον και την υποστήριξη των πιο σημαντικών οργανώσεων των οικονομικών ηγετών. Έπαιρνε μέρος σε διάφορες συγκεντρώσεις, ώστε να κερδίσει την εύνοια του στρατού και των αξιωματικών, πράγμα που το κατάφερε σε μεγάλο βαθμό. Η σταθερή του επίθεση κατά του «μαρξισμού» παράλληλα με την αναδιάταξη των βιομηχανικών συσχετισμών, το πρόγραμμα ανάπτυξης της εργασίας, αλλά και η έμφαση που έδωσε στους εξοπλισμούς συνέβαλαν στη δημιουργία του κατάλληλου κλίματος μέσα στο οποίο θα μπορούσε να γίνει η οικονομική ανάπτυξη, που είχε ήδη ξεκινήσει όταν είχε αναλάβει ως καγκελάριος. (Kershaw, 2016, pp. 267, 270, 273).

Η νομιμοποίηση της βίας κατά της Αριστεράς έγινε επίσημα με έκτακτα μέτρα που επέτρεπαν την κράτηση χωρίς δίκη πολιτών που θεωρούνταν ύποπτοι για διατάραξη της ειρήνης (Fritzsche, 2008, pp. 50-51). Η πυρκαγιά του Reichstag, που έλαβε χώρα στην προεκλογική περίοδο στις 27 Φεβρουαρίου του 1933, μετά τη διάλυση της βουλής, ήταν προβοκάτσια των Ναζί, όμως αυτοί το κατήγγειλαν ως πράξη των κομμουνιστών, υιοθετώντας το διάταγμα σχετικά με την προστασία του λαού και των αστυνομικών εξουσιών του Χίτλερ. Ανέβαλε την εγγύηση των ατομικών ελευθεριών, επιτρέποντας στην κυβέρνηση του Ράιχ να ασκήσει αστυνομικές εξουσίες και πρόβλεψε τη θανατική ποινή στις περιπτώσεις εσχάτης προδοσίας, ή σαμποτάζ, ή κατάλυσης της δημόσιας τάξης. (Berstein, 2001, pp. 178-179). Από τον Πρόεδρο Hindenburg δόθηκαν στη νέα κυβέρνηση νέες έκτακτες εξουσίες με σκοπό την «προστασία του λαού και του κράτους», δίνοντας στο ναζιστικό κόμμα τη δύναμη να κάνει μαζικές επιθέσεις κατά των Κομμουνιστών. Η τρομοκρατία διαδόθηκε ακόμη περισσότερο μετά τις εθνικές εκλογές στις 5 Μαρτίου του

1933 (Fritzsche, 2008, pp. 50-51). Στις εκλογές στις 5 Μαρτίου, το κόμμα των Ναζί απέσπασε το 43,5% των ψήφων και 288 έδρες από τις 647 στο νέο Reichstag. Οι εκλογές αυτές ήταν το έναυσμα για την αληθινή «κατάκτηση της εξουσίας», η οποία συνέβη τις επόμενες μέρες στα Länder (ομόσπονδα κρατίδια) που δεν ήταν ακόμη κάτω από τον επιρροή των Ναζί (Kershaw, 2016, pp. 279-280).

Έπειτα από την εκλογή του νέου Reichstag, το Μάρτιο του 1933, με πλειοψηφία 2/3 αποτελούμενη από Ναζί και εθνικιστές-Γερμανούς και κατακτώντας την υποστήριξη των καθολικών του Κέντρου, οι οποίοι υιοθέτησαν μια «Πράξη» που παραχώρησαν στην κυβέρνηση τη νομοθετική εξουσία. Οι νόμοι συντάσσονταν μονάχα από το Χίτλερ και είχαν τη δυνατότητα να έρχονται σε αντίθεση με το σύνταγμα. Έτσι τέθηκαν στη Γερμανία οι βάσεις για τη νομική δικτατορία. (Berstein, 2001, pp. 178-179).

Μετά την οριακή νίκη με τη βοήθεια του Γερμανικού Εθνικού Λαϊκού Κόμματος, τα τάγματα εφόδου έκαναν βίαιες επιθέσεις κατά των Σοσιαλδημοκρατών, Κομμουνιστών και Εβραίων, αλλά και κατά κάποιων εκλεγμένων αξιωματούχων. Χιλιάδες αντίπαλοι του ναζιστικού κόμματος φυλακίστηκαν, υπέστησαν ξυλοδαρμούς και εξευτελισμούς. Το 1933 και το 1934 πάνω από 100.000 Γερμανοί πέρασαν από το Νταχάου, το Οριανιενμπουργκ και άλλα στρατόπεδα συγκέντρωσης. Η τρομοκρατία ήταν η εκδίκηση κατά της Αριστεράς για αυτά που είχαν γίνει το 1918, με τους «εγκληματίες του Νοέμβρη» (Fritzsche, 2008, pp. 50-51).

Από το Μάρτιο του 1933 ξεκίνησε η Gleichschaltung, η εθνικοσοσιαλιστική επανάσταση, κάτω από την εξουσία του Χίτλερ. Αρχικά, κατά τον Berstein (2001), ενοποιήθηκε το Ράιχ «με την κατάργηση της εξουσίας των ομόσπονδων κρατών (Länder) το διορισμό ενός κυβερνήτη (Statthalter). στο καθένα από αυτά και την κατάργηση, τον Ιανουάριο του 1934, όλων των τοπικών θεσμών». Στη συνέχεια άρχισαν να καταργούνται όλες οι ομάδες και οι οργανώσεις που υπήρχε περίπτωση να απειλήσουν το μονοπώλιο του Ναζιστικού Κόμματος. Μετά την απαγόρευση του Κομμουνιστικού Κόμματος, το Φεβρουάριο του 1933, διαλύθηκαν ή κάλεσαν σε αυτοδιάλυση όλα τα άλλα κόμματα. Στις αρχές του Ιουλίου το Ναζιστικό Κόμμα ήταν το μοναδικό κόμμα που του επιτράπη η ύπαρξή του, από την άλλη η συγκρότηση οποιονδήποτε άλλων οργανώσεων επέφερε κυρώσεις. Το ναζιστικό κόμμα αφού είχε γίνει το κυρίαρχο κόμμα, πήρε υπό την εξουσία του το κράτος και το λαό. Ο νόμος σχετικά με την αναβάθμιση της δημόσιας διοίκησης επέτρεψε στους Ναζί να αντικαταστήσουν όλους τους δημόσιους υπαλλήλους που θεωρούσαν ότι ήταν ύποπτοι, κατηγορώντας τους για «γλιάρότητα» προς το καθεστώς (Berstein, 2001, p. 179).

Η ενίσχυση του Χίτλερ από τις παλαιές τάξεις των ελίτ στην πολιτική, στην οικονομία και στον πολιτισμό, καθώς και η πληθώρα νόμων μετά την αναγόρευσή του ως καγκελάρου, αλλά και την ανάληψη μετά το θάνατο του Hindenburg του αξιώματος του προέδρου του Ράιχ συνέβαλαν μέσα σε ενάμιση χρόνο στη μετάβαση από τη Δημοκρατία της Βαϊμάρης και ένα δημοκρατικό καθεστώς στην εδραίωση του «κράτους του απόλυτου ηγεμόνα», δηλαδή ενός ολοκληρωτικού καθεστώτος. Μετά το νόμο για την Επανίδρυση του Ράιχ στις 30 Ιανουαρίου 1934 έπαυσε να ισχύει η αυτονομία των κρατιδίων, παραγκώνισαν τα κοινοβούλια στα κρατίδια, διέλυσαν τα συνδικάτα και την

αντιπολίτευση, παράλληλα η διανοήση άρχισε να εγκαταλείπει τη Γερμανία, ενώ οι εχθροί του κόμματος φυλακίστηκαν σε στρατόπεδα συγκέντρωσης ή κατέφυγαν σε «εσωτερική μετανάστευση». Στο Reichstag υπήρχαν μόνο βουλευτές του Εθνικοσοσιαλιστικού Κόμματος ενώ οι συνεδριάσεις του υπουργικού συμβουλίου άρχισαν να γίνονται λιγότερο συχνά (Görtemaker, 2021, p. 187). Μέσα σε λίγους μήνες στο γερμανικό κράτος εγκαθιδρύθηκε ο πλήρης ολοκληρωτισμός, όμοιος με εκείνον της Σοβιετικής Ένωσης (Berstein, 2001, p. 180).

Το 1933 οι Ναζί έκαναν την επιθυμία για τάξη στη Γερμανία πραγματικότητα. Υπήρχε τεράστιος φόβος για τους κομμουνιστές επαναστάτες, ενώ υπήρχε μια γενικότερη ανησυχία για την εγκληματικότητα και την παραβατικότητα. Η Γερμανία βρισκόταν σε μία δυσχερή κατάσταση, αφού εκατομμύρια Γερμανών ήταν άνεργοι, κάνοντας δύσκολο να διαχωριστεί ο πυρήνας των εγκληματιών ή «η μεγαλύτερη ομάδα αυτών που οι ειδήμονες αποκαλούσαν “asocial” – παραβάτες, πόρνες, ζητιάνοι και φυγόπονοι – από τον πολύ μεγαλύτερο αριθμό των πάμπτωχων αλλά ενάρετων πολιτών». Οι Γερμανοί ανέφεραν ότι το Τρίτο Ράιχ κατάφερε να ξεφορτωθεί τους «ψευτοζητιάνους». Η εποχή του ναζισμού για τους Γερμανούς συνδέθηκε με το αίσθημα ασφάλειας. Την ίδια περίοδο μειώθηκαν οι πλανόδιοι μουσικοί, αλλά και οι παλιατζήδες. Η ναζιστική Γερμανία εφάρμοσε την πολιτική που ονομαζόταν “*Aufartung durch Ausmerzung*”, δηλαδή τη βελτίωση μέσω του αποκλεισμού. Στη πραγματικότητα αυτό σήμαινε ότι ένα μεγάλο μέρος των Γερμανών πολιτών βρισκόταν σε στρατόπεδα συγκέντρωσης. Στην αρχή το μεγαλύτερο μέρος των κρατούμενων ήταν κομμουνιστές, αλλά το 1934 και το 1935 αυτό άλλαξε και το μεγαλύτερο μέρος των φυλακισμένων αποτελείτο από αστέγους και αλήτες. Η στροφή αυτή κατά τον Fritzsche, υποδεικνύει τη στροφή των Ναζί σε αυτούς που θεωρούσαν γενετικούς και φυλετικούς κινδύνους. Ο εθνικοσοσιαλισμός αντιμετώπιζε τα “asocial” στοιχεία ως ανάξια να απολαμβάνουν τα αγαθά του “*Volksgemeinschaft*” (Fritzsche, 2008, pp. 112-113,116).

Ήδη από την αρχή της εξουσίας του Χίτλερ ξέσπασε βία, ενώ υπήρχαν σκηνικά μπουκόταξ στις εβραϊκές επιχειρήσεις ως αντίποινα για τη δυσφημιστική αντιγερμανική προπαγάνδα που κυκλοφορούσε στο εξωτερικό. Ο “*Νόμος Αποκατάστασης των Δημόσιων Υπηρεσιών*”, υπογράμμισε τη θέση των Εβραίων ως πολιτών β’ κατηγορίας στη γερμανική κοινωνία. Οι Νόμοι της Νυρεμβέργης, που είχαν ανακοινωθεί στην κομματική φιέστα που είχε διοργανωθεί στη Νυρεμβέργη το Σεπτέμβριο του 1935, είχαν καταργήσει τα δικαιώματα των Εβραίων. Η νέα συμπεριφορά κατά των Εβραίων δεν ήταν κάτι καινούργιο, εξ’ άλλου ο αντισημιτισμός ήταν ένα φαινόμενο που ήταν συνυφασμένο με την ευρωπαϊκή ήπειρο. Όμως αυτή η καινούργια μορφή αποκλεισμού των εβραίων ήταν ένας «κοινωνικός θάνατος» για τους Γερμανοεβραίους. Έτσι με τους Νόμους της Νυρεμβέργης «καθιερώθηκαν» δύο διαφορετικές φυλές – η μία φυλή απολάμβανε όλα τα πολιτικά δικαιώματα, ενώ η άλλη θεωρείτο φιλοξενούμενος πληθυσμός. Αυτοί οι νόμοι προσυπέγραψαν στους Εβραίους τον πλήρη αποκλεισμό τους στη νέα γερμανική πολιτεία (Fritzsche, 2008, pp. 127-128,132-133).

Στη *Πολιτεία* του Πλάτωνα, ο Σωκράτης αναφέρει ότι οι άνθρωποι δεν οδηγούνται από μόνοι τους στην αυτοδιάθεση, αλλά προσπαθούν να βρουν έναν ισχυρό ηγέτη

προκειμένου να τον ακολουθήσουν. Η δημοκρατία, με βάση την ελευθερία του λόγου, επιτρέπει στους δημαγωγούς να αξιοποιήσουν την ανάγκη του λαού για έναν ισχυρό ηγεμόνα, δηλαδή, χρησιμοποιώντας αυτήν την ελευθερία του λόγου ο δημαγωγός μπορεί να καπηλευτεί τη δυσaréσκεια αλλά και τους φόβους του λαού. Αφού καταλάβει την εξουσία θα αντικαταστήσει τη δημοκρατία με την τυραννία. Έτσι η δημοκρατία θεωρείται ως ένα σύστημα που υπονομεύει τον εαυτό του, αφού τα ιδανικά του μπορούν να οδηγήσουν στην καταστροφή του (Stanley, 2018, p. 39).

Τα ολοκληρωτικά καθεστώτα προκειμένου να συγκεντρώσουν την εξουσία στα χέρια τους κάνουν τα εξής βήματα: αποκτούν πολιτική εξουσία στο δικαστικό σύστημα, ώστε να αποκλείσουν το ενδεχόμενο τα ανεξάρτητα δικαστήρια να τους δημιουργήσουν προβλήματα στην εξουσία. Έπειτα, προσπαθούν να ελέγξουν τη μαζική ενημέρωση, ιδιαίτερα τα μέσα στα οποία έχουν πρόσβαση οι ημιμαθείς. Η τηλεόραση παραδείγματος χάριν, είναι περισσότερο προσβάσιμη από τους ημιμαθείς, από ότι είναι ο Τύπος. Τρίτον, τα αυταρχικά καθεστώτα προσπαθούν να υιοθετήσουν κοινωνικές και οικονομικές πολιτικές που να είναι δημοφιλείς στο λαό (Wiatr, 2019, p.176). Ενώ επιπλέον πολιτικοποιούν τους ανεξάρτητους θεσμούς τους, αυξάνουν την εκτελεστική εξουσία, καταργούν οποιοδήποτε είδος κριτικής ή διαφωνίας, περιθωριοποιούν τις ευάλωτες κοινότητες, διαφθείρουν τις εκλογές και τέλος προσπαθούν να βρουν σκοπίμως λόγους να αυξήσουν την πολιτική βία (Dresden & Aaron & Ben, 2022).

Σε περιόδους κρίσεων οι άνθρωποι ρέπουν σε ακραίες ιδεολογικές θεωρίες. Οι άνθρωποι ασπάζονται ακραίες ιδεολογίες, όταν «μικραίνει η πίτα», και παράλληλα σταματάει η ευημερία, τότε βρίσκουν τεχνάσματα προκειμένου να αρχίσουν να κατηγορούν κάποιους, είτε για τις θρησκευτικές τους πεποιθήσεις, είτε για το χρώμα τους, είτε για την κουλτούρα τους κλπ. Με αυτόν τον τρόπο γίνεται η επιλογή κομμάτων που έχουν ακραίες πεποιθήσεις. Παράλληλα το δημοκρατικό σύστημα έτσι όπως είναι διαμορφωμένο, επιτρέπει την άνοδο τέτοιων κομμάτων, που είναι φαινομενικά δημοκρατικά, ενώ στην πραγματικότητα οι πεποιθήσεις τους είναι ακραίες και διχαστικές.

Μετά την κρίση του 2009 παρατηρήθηκε άνοδος των ακροδεξιών κομμάτων στην ευρωπαϊκή ήπειρο. Την ίδια στιγμή οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις άρχισαν να υιοθετούν στα πολιτικά προγράμματα ακροδεξιά τακτική σε αρκετά ζητήματα και ειδικότερα οι χώρες που άρχισαν να δέχονται έντονες μεταναστευτικές ροές τα περασμένα χρόνια. Παράλληλα, λίγο μετά την κρίση παρατηρήθηκε άνοδος των ισλαμικών τρομοκρατικών επιθέσεων στην ευρωπαϊκή ήπειρο, αυξάνοντας τη δυσπιστία από τους πολίτες των ευρωπαϊκών κρατών στο κοινωνικό σύστημα και αναζητώντας ένα νέο σύστημα, το οποίο θα μπορούσε να τους προσφέρει περισσότερη σταθερότητα. Η κρίση του 2009, έδωσε πρόσφορο έδαφος για την ανάπτυξη ακροδεξιών κομμάτων, το οποίο θυμίζει ιστορικά, τα ακροδεξιά κόμματα που είχαν εκμεταλλευτεί την οικονομική κρίση και την κοινωνική αναταραχή τη δεκαετία του 1930. Η οικονομική κρίση συνδέθηκε και με την άνοδο του ευρωσκεπτικισμού, που θεωρεί ότι η Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση δεν μπορεί να βοηθήσει στη σωστή ανάπτυξη του Έθνους-Κράτους (Ντάμπου, 2020, Φραγκουδάκη, 2013, Βασιλοπούλου, 2020). Ο παραλληλισμός με τη δεκαετία πριν το Β' Μεγάλο Πόλεμο θα πρέπει να μας κάνει να αναρωτιόμαστε για την τωρινή κατάσταση. Η οικονομική κρίση,

παράλληλα με τη γενικότερη αστάθεια που παρατηρείται τόσο κοντά στην Ευρώπη (με το πόλεμο μεταξύ Παλαιστίνης/Ισραήλ), όσο και μέσα στην ευρωπαϊκή ήπειρο (με τον πόλεμο στην Ουκρανία), με την αύξηση των μεταναστευτικών ροών και την άνοδο των ακροδεξιών κομμάτων και των εξτρεμιστικών πολιτικών θα πρέπει να μας κάνει να αναρωτιόμαστε που θα βρίσκεται η Ευρώπη σε λίγα χρόνια, ειδικότερα με την αύξηση των ψηφοφόρων που δεν φαίνεται να εκμεταλλεύονται το εκλογικό τους δικαίωμα.

Συμπεράσματα

Ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος άλλαξε την Ευρωπαϊκή πραγματικότητα και ανέδειξε τις μειονότητες ως ένα σοβαρό ζήτημα για τα ευρωπαϊκά κράτη. Συγκεκριμένα, η Γερμανία με τη βοήθεια του ναζιστικού κόμματος που είχε υιοθετήσει απόψεις που ήταν σύμφωνες με τον κοινωνικό δαρβινισμό, δεν θεωρούσε ότι όλοι οι άνθρωποι είναι ίσοι, αντίθετα θεωρούσε ότι κάποια ανθρώπινα φύλα ήταν ικανά να επιβιώσουν στη μάχη της ζωής, ενώ άλλα θεωρούνταν ανίκανα. Σύμφωνα με το Γερμανικό κοινωνικό δαρβινισμό, το εβραϊκό φύλο ήταν το πιο πονηρό. Οι Εβραίοι σε σύγκριση με τα άλλα ανίκανα φύλα, ήταν έξυπνοι και πονηροί. Οι Γερμανοί θεωρούσαν ότι μέσω των ικανοτήτων τους οι Εβραίοι θα πάρουν όλα εκείνα που με κόπο είχαν προσπαθήσει να χτίσουν οι ίδιοι. Ο γερμανικός λαός παράλληλα είχε την πεποίθηση ότι οι Εβραίοι ήταν πίσω από την ήττα της Γερμανίας στο Μεγάλο Πόλεμο, ενώ πίστευε ότι ήταν εκείνοι που βοηθήσαν στην εδραίωση του κομμουνισμού στη Σοβιετική Ένωση.

Οι απόψεις αυτές επικράτησαν στη Γερμανία με τη βοήθεια του ναζιστικού κόμματος και του «χαρισματικού ηγέτη» Χίτλερ. Ο Χίτλερ είχε καταφέρει να κερδίσει την εύνοια του λαού, εξαιτίας της εικόνας που είχε δημιουργήσει γύρω από το πρόσωπό του. Η «αφοσίωση του» στο Γερμανικό λαό φαινόταν πολύ θελκτική για τους Γερμανούς. Η εξουσία του Χίτλερ φαινόταν να έχει θρησκευτικές διαστάσεις, ειδικότερα με την προσωπολατρία που αυτός ενέπνεε. Η άνοδος του στην εξουσία συντελέστηκε τόσο με την υποστήριξη του από τον απλό λαό, που είχε καταφέρει να κερδίσει εξαιτίας του ρητορικού του ταλέντου, όσο και από την οικονομική και όχι μόνο υποστήριξη του από τις τάξεις της γερμανικής ελίτ. Η κατάκτηση της εξουσίας όμως από το Χίτλερ είχε άμεση σχέση με την οικονομική, κοινωνική, πολιτική και ιδεολογική κατάσταση που είχε επικρατήσει εκείνη την εποχή στη Γερμανία. Ο Χίτλερ όταν κατέκτησε τελικά την εξουσία, προέβη στη θεσμοθέτηση συγκεκριμένων νόμων, προκειμένου να λάβει όσο το δυνατό περισσότερη εξουσία στα χέρια του.

Από την περίοδο του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου έχουν περάσει λίγα χρόνια. Τα ευρωπαϊκά σύνορα λίγο έχουν διαφοροποιηθεί από τότε. Οι τάσεις προς τα ιδεολογικά άκρα που ίσως σε εμάς να φαίνονται ένα μακρινό παρελθόν, στη πραγματικότητα συνεχίζουν να υπάρχουν, καθώς παρατηρούνται στον κόσμο συχνά τα ίδια επαναλαμβανόμενα πρότυπα. Η Ευρώπη που πριν 80 χρόνια έζησε τη σκληρότητα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου βιώνει ακόμη και σήμερα τις καταστροφικές συνέπειές του. Τα τελευταία χρόνια βλέπουμε τη μεγάλη αύξηση των ακραίων δεξιών κομμάτων στην Ευρώπη, με εθνοκαθαρτικές βλέψεις. Η στροφή στο παρελθόν θα πρέπει να μας κάνει να καταλάβουμε τη σημασία που έχει η μελέτη του, προκειμένου να κατανοήσουμε τη σημερινή κατάσταση. Η αύξηση των μεταναστευτικών ροών, η οικονομική κρίση, παράλληλα με την έναρξη των πολέμων τόσο μέσα στην Ευρωπαϊκή Ήπειρο, με τον πόλεμο στην Ουκρανία, όσο και κοντά στην Ευρώπη, μεταξύ του Ισραήλ και των Παλαιστίνιων και η άνοδος του θρησκευτικού εξτρεμισμού πρέπει να μας κάνουν να διερωτηθούμε και να προβληματιστούμε σχετικά με το ποια είναι η καινούργια ευρωπαϊκή πραγματικότητα. Συγκεκριμένα, τι μπορεί να σημαίνουν αυτά τα γεγονότα και τα υψηλά

επίπεδα της άκρας δεξιάς που παρατηρούνται στην Ευρώπη, τι σημαίνει η άνοδος αυτή για την Ευρωπαϊκή Ένωση και τον πλανήτη γενικότερα αλλά και πως θα είναι κόσμος στο άμεσο μέλλον.

Βιβλιογραφία

Ξένη Βιβλιογραφία

Attar, R. (2019, September 9). “Hitler’s millionaire backers: how Germany’s elite facilitated the rise of Nazis.” *History Extra*. Accessed 15/11/23, Available at: <https://www.historyextra.com/period/second-world-war/hitler-millionaire-backers-how-german-elite-facilitated-rise-nazis-third-reich/>.

Bassin, M. (1987). Imperialism and the nation state in Friedrich Ratzel’s political geography. *Progress in Human Geography*. 11(4). 473-495.

Browler, P. J. (1989). *Evolution: The History of an idea*. Barkeley, University of California Press.

Dobbs. M. (1998, November 30). “Ford and GM Scrutinized for Alleged Nazi Collaboration.” *Washington Post Staff Writer*. Accessed 13/11/23, Available at: <https://www.washingtonpost.com/wp-srv/national/daily/nov98/nazicars30.htm>.

Dresden, J., & Aaron B., & Ben. R., (2022, June 15). “The Authoritarian Playbook.” *Protect Democracy*. Accessed 16/11/23, Available at: <https://protectdemocracy.org/work/the-authoritarian-playbook/>.

Einzig, P. (1932). *The World Economic Crisis 1929-1931*. London, Macmillan and Co.

Evans, R. J. (2005). *The Coming of the Third Reich*. London, Penguin Books.

Fuchs, C. (2020). Nationalism, Communication, Ideology. In *Communication and Capitalism: A Critical Theory* (pp. 236-259). London, University of Westminster Press DOI: <https://doi.org/10.16997/book45>. License: CC-BY-NC-ND 4.0.

Ginneken, J. (2018). 1933-1939: Exile and Mass Politics. In *Kurt Baschwitz* (pp. 169-174). Amsterdam, Amsterdam University Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctt1zxxxgf>.

Ginneken, J. (2018). 1919-1933: The Weimar Republic and the Mass Press. In *Kurt Baschwitz* (pp. 115-148). Amsterdam, Amsterdam University Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctt1zxxxgf>.

Goebbels, J. (1948). *The Goebbels Diaries*. London, Hamish Hamilton.

Goldberg, M. (n.d.). “Ruhr occupation: European history.” *Encyclopedia Britannica*. Accessed 27/11/23, Available at: <https://www.britannica.com/topic/Ruhr-occupation>.

Gossman, L. (2008), ‘Brownshirt Princess: A Firestone Library Testimony to Twentieth-Century German History’. *The Princeton University Library Chronicle*, 70(1), 49–122. <https://doi.org/10.25290/prinunivlibrchro.70.1.0049>

Griffith, B. J. (2022, February 1). “The Collapse of Democracy and the Rise of Authoritarianism in Interwar Europe.” *Interwar Crisis, Europe 1918-1939*. Accessed

11/11/23, Available at: <https://www.brianjgriffith.com/interwarcrisis/the-collapse-of-democracy-and-the-rise-of-authoritarianism-in-interwar-europe/>.

Harari, Y. N. (2014). *Sapiens: A Brief History of Humankind*. Toronto, McClelland & Stewart.

Heiden, K. (1944). *The Fuehrer*. Boston, Houston Mifflin Company.

Karasoy, M. (2020). "Effects of German Romanticism on National Socialist Education Policies: "Steely Romanticism"." *Journal of Education and Learning*: Vol. 9. No.1 Toronto, Canadian Center of Science and Education., 69-78, <https://doi.org/10.5539/jel.v9n1p69>.

Kershaw, I. (2001). *The "Hitler Myth": Image and Reality in the Third Reich*. Oxford, Oxford University Press.

Knutsen, T. L (2014). "Halford J. Mackinder, Geopolitics and the Heartland Thesis." *The International History Review*. 36(5), 835–857. <http://www.jstor.org/stable/24703263>.

Lommers, S. (2012). War and Peace in the Sky. In *Europe – On Air: Interwar Projects for Radio Broadcasting* (pp. 179-234). Amsterdam, Amsterdam University Press. <http://www.jstor.org/stable/j.ctt45kdqr>.

Mukherjee, R. (2021, 5 November). "How Fear of Communism Led to the Rise of Hitler, Nazism and World War Two." *Wire*. Accessed 12/11/23, Available at: <https://thewire.in/books/how-fear-of-communism-led-to-the-rise-of-hitler-and-nazism>.

Pelz, W. A. (2016). The economic collapse and the rise of fascism 1920-1933. In *A People's History of Modern Europe* (pp. 127-141). London, Pluto Press. <http://www.jstor.org/stable/j.ctt1c2crfj>.

Pisch, A. (2016). The phenomenon of the personality cult - a historical perspective. In *The personality cult of Stalin in Soviet posters, 1929-1953: Archetypes, inventions and fabrications* (pp. 49-86). Canberra, ANU Press. <http://www.jstor.org/stable/j.ctt1q1crzp>.

Pool, J. & Suzanne P. (1978). *Who Financed Hitler: The Secret Funding of Hitler's Rise to Power 1919 – 1933*. New York City, The Dial Press.

Record, J. (2005). *Appeasement Reconsidered: Investigating the Mythology of the 1930s*. Pennsylvania, Strategic Studies Institute, US Army War College. <http://www.jstor.org/stable/resrep11202>

Richards, R. J. (1992). *Darwin and the Emergence of Evolutionary Theories of Mind and Behaviour*. Chicago & London, The University of Chicago Press.

Shirer, W. L. (2011). *The Rise and Fall of the Third Reich: A History of Nazi Germany*. New York City, Simon & Schuster.

Speer, A. (1997) *Inside the Third Reich*. New York City, Simon & Schuster.

Strasser, O. (1940). *Hitler and I*. London, Jonathan Cape.

Tal, U. (1978). *Political Faith of Nazism prior to Holocaust*. Tel Aviv, Tel Aviv University.

Termaat, P. *The Religion of Nazism*. Grand, Mississippi, Valley State University.

Ullrich, V. (2016). *Hitler: Ascent 1889-1939*. New York, Alfred A. Knopf.

Weber, T. (2010). *Hitler's first War*. Oxford, Oxford University Press.

Waters, C. K. (2003). The Arguments in the Origin of Species. In J. Hodge, & G. Radick (Eds). *The Cambridge Companion to Darwin* (1st ed., pp. 116-140). Cambridge, Cambridge University Press. doi:10.1017/CCOL0521771978.006.

Wiatr, J. J. (2019). New and Old Authoritarianism in a Comparative Perspective. In J. J. Wiatr (Ed.), *New Authoritarianism: Challenges to Democracy in the 21st century* (1st ed., pp. 169–181). Verlag Barbara Budrich. <https://doi.org/10.2307/j.ctvdf08xx.13>

Ελληνική Βιβλιογραφία

Βασιλοπούλου, Σ. (2020). *Ακροδεξιά Κόμματα και Ευρωσκεπτικισμός*. Αθήνα, Επίκεντρο.

Berstein, S., & Milza, P. (1997). *Ιστορία της Ευρώπης (Δεύτερος Τόμος): Η Ευρωπαϊκή Συμφωνία και η Ευρώπη των Εθνών 1815-1919*. Αθήνα, Αλεξάνδρεια.

Berstein, S. (2001). *Δημοκρατίες, αυταρχικά και ολοκληρωτικά καθεστώτα στον 20^ο αιώνα: Προς μια συγκριτική πολιτική ιστορία του αναπτυσσόμενου κόσμου* (Γ' έκδοση). Αθήνα, Ποιότητα.

Branden, K. E., & Fred, S. M. (2006). *Παγκόσμια γεωπολιτική: Μια εισαγωγή στην Πολιτική Γεωγραφία*. Αθήνα, Ροές.

Evans, R. J. (2013). *Η Έλευση του Γ' Ράιχ*. Αθήνα, Αλεξάνδρεια.

Fritzsche, P. (2008). *Ζωή και Θάνατος στο Τρίτο Ράιχ* (Β' έκδοση). Θεσσαλονίκη, Θύραθεν.

Görtemaker, H. B. (2021). *Η αυλή του Hitler: Ο στενός κύκλος του Φύρερ στο Τρίτο Ράιχ και μετέπειτα*. Αθήνα, Gutenberg.

Ηρακλείδης, Α. (2015). *Διεθνείς Σχέσεις και Διεθνής Πολιτική*. Αθήνα: Κάλλιπος.

Hobsbawm, E. J. (1994). *Έθνη και Εθνικισμός από το 1780 μέχρι σήμερα: Πρόγραμμα, Μύθος, Πραγματικότητα*. Αθήνα, Καρδαμίτσα.

Kershaw, I. (2005). *Χίτλερ (Πρώτος Τόμος) 1889-1936: Ύβρις*. Θεσσαλονίκη, Scripta.

Kershaw, I. (2015). *Η ναζιστική Δικτατορία: Ιστοριογραφικά προβλήματα και ερμηνευτικές προσεγγίσεις*. Αθήνα, Εκδόσεις Πατάκη.

Kershaw, I. (2016). *Χίτλερ*. Αθήνα, Μεταίχμιο.

Mazower, M. (2020). *Σκοτεινή Ήπειρος: Ο Ευρωπαϊκός Εικοστός Αιώνας* (Ε' έκδοση). Αθήνα, Αλεξάνδρεια.

Mudde, C. (2011). *Λαϊκίστικά Ριζοσπαστικά Δεξιά Κόμματα στην Ευρώπη*. Αθήνα, εκδόσεις Επίκεντρο.

Ντάμπου, Μ. (2020, Δεκέμβριος 5). “Η άνοδος των ακροδεξιών κομμάτων στην Ευρώπη.” *ΚΕΔΙΣΑ*. Τελευταία πρόσβαση στις 18/11/2023, Διαθέσιμο στο: <https://kedisa.gr/%CE%B7-%CE%AC%CE%BD%CE%BF%CE%B4%CE%BF%CF%82-%CF%84%CF%89%CE%BD-%CE%B1%CE%BA%CF%81%CE%BF%CE%B4%CE%B5%CE%BE%CE%B9%CF%8E%CE%BD-%CE%BA%CE%BF%CE%BC%CE%BC%CE%AC%CF%84%CF%89%CE%BD-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD/>.

Parker, G. (2002). *Γεωπολιτική: Παρελθόν, παρόν και μέλλον*. Αθήνα, Ροές.

Rees, L. (2016). *Το σκοτεινό χάρισμα του Αδόλφου Χίτλερ*. Αθήνα, Εκδόσεις Πατάκη.

Stanley, J. (2018). *Πως λειτουργεί ο φασισμός*. Αθήνα, Μεταίχμιο.

Taguieff, P. (2011). *Τι είναι αντισημιτισμός;*. Αθήνα, εκδόσεις Βιβλιοπωλείον της Εστίας.

Φραγκουδάκη, Α. (2013), *Ο Εθνικισμός και η Άνοδος της Ακροδεξιάς*. Αθήνα, Αλεξάνδρεια.

Winkler, H. A. (2013). *Βαϊμάρη: Η ανάπηρη Δημοκρατία (1918-1933)*. Αθήνα, Πόλις.

Χίτλερ, Α. (2006). *Ο Αγών μου*. Αθήνα, Κάκτος.

Ηλεκτρονικές ιστοσελίδες

Beer Hall Putsch (Munich Putsch). (2019). United States Holocaust Memorial Museum. Accessed 11/10/23, Available at: <https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/article/beer-hall-putsch-munich-putsch>.

Η άνοδος του Χίτλερ στην εξουσία. (n.d.). Εγκυκλοπαίδεια Ολοκαυτώματος, τελευταία πρόσβαση 11/10/23, Διαθέσιμο στο: <https://encyclopedia.ushmm.org/content/el/article/hitler-comes-to-power>.

How Did Adolf Hitler Happen?. (2022). The National WWII Museum. Accessed 11/10/23, Available at: <https://www.nationalww2museum.org/war/articles/how-did-adolf-hitler-happen>.

Ruhr | Region, History, & Points of Interest. (n.d.). Encyclopedia Britannica. Accessed 27/11/23, Available at: <https://www.britannica.com/place/Ruhr>.

The Nazi rise to power. (n.d.). The Holocaust Explained. Accessed 8/11/23, Available at: <https://www.theholocaustexplained.org/the-nazi-rise-to-power/the-nazi-rise-to-power/>.

Why did Germany lose World War I?. (n.d.). History Crunch. Accessed 21/11/23, Available at: <https://www.historycrunch.com/why-did-germany-lose-world-war-i.html#/1>.

